



T.C

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ROMANLARDA BARINMA VE KENTSEL DÖNÜŞÜM
SORUNLARI: DÜZCE İLİ ÖRNEĞİ**

Elif VAROL

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN

İSTANBUL- 2021

T.C
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ROMANLARDA BARINMA VE KENTSEL DÖNÜŞÜM
SORUNLARI: DÜZCE İLİ ÖRNEĞİ**

Elif VAROL

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN

İSTANBUL- 2021

ÖZET
ROMANLARDA BARINMA VE KENTSEL DÖNÜŞÜM SORUNLARI:
DÜZCE İLİ ÖRNEĞİ

Günümüzde aktif olarak uygulanan kentsel dönüşüm faaliyetleri Roman vatandaşların olduğu şehrin merkezinde kalan bölgelerde de aktif olarak uygulanmaktadır. Bu bağlamda Romanlarda söz konusu kentsel dönüşüm faaliyetlerinin ve barınma sorunlarının ortaya konması araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Bu çalışmada Romanların barınma ve kentsel dönüşüme yönelik sorunlarının Düzce ili örneği dikkate alınarak bu kapsamda değerlendirilerek ortaya konması amaçlanmıştır. Romanların barınma ve kentsel dönüşüm konusundaki sorunlarının açığa çıkarılması hem şehirleşme ve konutlaşmanın sağlıklı yapılabilmesi adına, hem de bu sorunlara çözüm önerilerinin getirilmesinin önünü açması adına özellikle sosyal hizmet alanı kapsamında önem taşımaktadır.

Araştırmanın evrenini 2020 yılı içerisinde Düzce ili içindeki Çamköy ve Ağa mahallelerinde yaşayan Roman bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise toplam 130 Roman birey oluşturmaktadır. Araştırmada verileri toplamak için araştırmacı tarafından oluşturulan anket soru formu kullanılmıştır.

Verilerin analizi için öncelikle katılımcıların demografik özelliklerinin betimleyici istatistikleri verilmiştir. Sonrasında ise bireylere ait olan kişisel cevap ve düşüncelerinin olduğu soruların frekans ve yüzde dağılımları incelenmiştir.

Sonuç olarak bireylerin kentsel dönüşüm faaliyetlerine daha olumlu baktığı ve kentsel dönüşüm projelerine katılım oranlarının da yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Roman vatandaşların faydalandıkları kentsel dönüşüm projesine yönelik memnuniyet düzeylerinin genel anlamda yüksek olduğu yalnızca TOKİ (Toplu Konut İdaresi Başkanlığı) yetkilileriyle iletişim kurma imkânı konusunda memnuniyet düzeyinin biraz daha düştüğü tespit edilmiştir. Bireylerin şu anda yaşadıkları hayattan memnuniyet düzeylerinin genel olarak yüksek olduğu tespit edilirken, Romanların yaşadıkları sorunların sebeplerinin başında sağlıksız ve konforsuz evde yaşamaları ile düşük yaşam kalitesi geldiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel dönüşüm, barınma ve konut sorunları, Romanlar, sosyal dışlanma



ABSTRACT

PROBLEMS OF THE ROMANI PEOPLE REGARDING ACCOMADATION AND URBAN TRANSFORMATION: THE EXAMPLE OF DUZCE PROVINCE

Urban transformation activities, which are actively implemented today, are also actively implemented in the areas in the center of the city where Romani people are located. In this context, revealing the urban transformation activities and housing problems in gypsies constitute the subject of the research.

In this study, it's aimed to reveal the problems of the Romany people regarding accomadation and urban transformation by considering the example of Duzce province in this context. It is important in the field of social services to reveal the problems Romani people experience in housing and urban transformation, to make urbanization healthy and to find solutions to these problems.

Target population of the study is composed of Romani individuals living in Çamkoy and Aga neighborhoods in Duzce province in 2020. The research sample consist of 130 invidual of Romani. A questionnaire form created by the researcher was used to collect data in the study.

For the data analysis, it was given descriptive statistics of the demographic characteristics of the participans. Afterwards the frequency and percentage distributions of the questions with personel answers and opinions of the individuals were examined.

As a result, it has been concluded that individuals view urban transformation activities more positively and their participation rates in urban transformation projects are also above. It has been detected that the satisfaction levels of the Romani citizens fort he urban transformation project are generally high, but the level of satisfaction with the opportunity to communicate with TOKI (Housing Development Administration of Turkey) officials has decreased a little more. While it was detected that individuals level of satisfaction with their current life is generally above, it has been concluded that the main reasons fort he problems experienced by Romani people are living in unhealthy and uncomfortable homes and poor quality of life.

Keywords: Urban transformation, harbouring and housing problems, Romani, social exclusion

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam sürecinde desteğini hissettiğim saygıdeğer tez danışmanım Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN'a kıymetli bilgi ve birikimlerini esirgemediğinden dolayı teşekkür eder, şükranlarımı sunarım.

Bugünlere gelmemi sağlayan ve çalışmam sürecince maddi ve manevi desteğini esirgemeyen, psikolojik olarak kendimi düşük hissettiğim her dönemde yanında olan ve özgüvenimi tazeleyen canım anneciğim Fatma VAROL'a, canım babacığım Mustafa VAROL'a ve sevgili kardeşim, geleceğin avukatı Eren Celal VAROL'a sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman yanımda olan ve sırtımı yaslayabileceğim sevgili ağabeyim Servet GÜLER'e desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

Ve bu süreçte birlikte olgunlaştığım, umudum tükendiği her an yeniden başlamamı sağlayan, desteğini her an üzerimde hissettiğim, bana motivasyon ve güç kaynağı olan Mert ZORLU'ya teşekkür eder, sevgilerimi sunarım.

Elif VAROL

15.12.2020

BEYAN FORMU

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, tarafımdan üretildiğini ve şkdar niversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna göre yazıldığını beyan ederim.

Elif VAROL

15.12.2020

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	III
TEŞEKKÜR	III
BEYAN FORMU	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
TABLolar DİZİNİ.....	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	VIII
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	X
1.GİRİŞ.....	1
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1 Romanların Kökeni ve Kimliği	4
2.1.1 Romanların Kökeni	5
2.1.2 Romanların Kimliği.....	7
2.2 Türkiye’deki Romanlar	9
2.3 Türkiye’deki Romanlarda Sosyal Sorunlar	13
2.3.1 Sosyal Hayat	14
2.3.2 Sosyal Dışlanma	15
2.3.3 Erken Evlilik Sorunları.....	18
2.3.4 Eğitim Sorunları	19
2.3.5 Ekonomi Sorunları.....	19
2.3.6 Yüksek Madde Kullanımı.....	21
2.3.7 Barınma ve Konut Sorunları.....	21
2.4 Romanlarda Barınma ve Kentsel Dönüşüm Sorunları	22
2.4.1 Barınma	23

2.4.2 Kentsel Dönüşüm Sorunları.....	24
2.4.3 Romanlarda Kentsel Dönüşüm Sorunları	42
3. GEREÇ VE YÖNTEM	45
3.1 Araştırmanın Modeli.....	45
3.2 Araştırma Soruları	45
3.3 Evren ve Örneklem.....	45
3.4 Veri Toplama Araçları.....	46
3.5 Verilerin Toplanması	46
3.6 Verilerin Analizi	46
3.7 Sayıtlar	47
4. BULGULAR	48
4.1 Düzce Romanlarının Genel Özellikleri.....	48
4.2 Aile Özellikleri	49
4.3 Sosyoekonomik Yapı	51
4.4 Toplumsal Dışlanma Durumları	52
4.5 Yaşam Memnuniyet Durumları	55
4.6 Konut ve Barınma Sorunları.....	56
4.7 Kentsel Dönüşümden Yararlanma Durumları	58
5. TARTIŞMA.....	61
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	69
6.1 Sonuç	69
6.2 Öneriler.....	70
KAYNAKLAR	73
EKLER	77
EK 1: Anket Soru Formu.....	77
EK 2: Etik Kurul Onay Formu	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

EK 3: ÖZGEÇMİŞ Hata! Yer işareti tanımlanmamış.



TABLÖLER DİZİNİ

Tablo 1: Kentsel dönüşümün amaçları (Baransü, 2009'dan faydalanılarak oluşturulmuştur).	34
Tablo 2: Demografik özelliklerin dağılımı	49
Tablo 3: Katılımcı bireylerin gelir düzeyleri	50
Tablo 4: Katılımcı bireylerin ilk evlenme yaşları	50
Tablo 5: Katılımcı bireylerin aile yapıları	51
Tablo 6: Aynı hanede yaşayan kişi sayıları	51
Tablo 7: Katılımcıların çocuk sayıları	52
Tablo 8: Katılımcıların 7-15 yaş arası çalışan çocuk sayıları	52
Tablo 9: Katılımcıların son 1 yılda yardım aldıkları kişi/kurum ya da kuruluşlar.....	53
Tablo 10: Katılımcıların yararlandıkları sosyal güvence / sağlık sigortası türleri	53
Tablo 11: Katılımcıların toplum tarafından dışlandığını hissetme düzeyleri	54
Tablo 12: Bireylerin farklı ifadelerle maruz kalma düzeyleri.....	54
Tablo 13: Katılımcıların yaşadıkları hayattan memnuniyet düzeyleri	56
Tablo 14: Romanların yaşadıkları sorunlar	56
Tablo 15: Katılımcıların oturdukları ev tipleri	57
Tablo 16: Katılımcı oturdukları evlerin oda sayısı	57
Tablo 17: Katılımcıların yaşadıkları evlerin mülkiyet durumları	58
Tablo 18: Katılımcıların konutlarının yenilenme ihtiyaçlarına dair düşünceleri	58
Tablo 19: Katılımcıların oturduğu konutun yenilenmesini istemelerine dair düşünceler	59
Tablo 20: Katılımcıların kentsel dönüşüm faaliyetlerinden faydalanma düzeyleri	59
Tablo 21: Bireylerin belirli ifadelerle yönelik memnuniyet düzeyleri	60
Tablo 22: Bireylerin yaşadıkları ev tipi ile konutlarının yenilenmesine ihtiyaç duymasına dair düşüncelerini Ki-Kare analiziyle karşılaştırılması	61
Tablo 23: Tablo 22'nin Ki-Kare analizi sonuçları	61
Tablo 24: Bireylerin yaşadıkları evin mülkiyet durumları ile konutlarını yenilemek istemelerine dair düşüncelerinin Ki-Kare analiziyle karşılaştırılması	62
Tablo 25: Tablo 24'ün Ki-Kare analizi sonuçları	62

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Romanlar, Ganj'dan Thames'e (Kenrick, 2006).	5
Şekil 2: Türkiye'deki Rom, Dom ve Lom gruplarının coğrafi dağılımı (Kolukırık, 2013).	12
Şekil 3: Kentsel dönüşüm sürecinin dinamik ve alt süreçlerin oluşan dinamiği (Gürler, 2002)	27



SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

TOKİ: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı

SPSS: Statistical Package for Social Sciences

UNESCO: United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu) **vd.:** Ve diğerleri



1.GİRİŞ

Günümüzde bazı kesimler kendi yaşamsal özelliklerini koruyarak birliğini uzun yıllardır sürdürmektedir. Bu kesimlerin başında da Romanlar gelmektedir. Romanlar yurdun çeşitli bölgelerinde çoğunlukla göçebe yaşam tarzlarıyla dikkat çeken ve gruplaşarak varlıklarını sürdürme eğiliminde olan dışa kapalı bir topluluktur. Kendilerine has yaşam stillerine ve kültürel özelliklere sahiplerdir. Bu sebeple zaman zaman sosyal çevrede kendilerini kabul ettirme ve dahil olma konularında sıkıntı yaşayabilmektedir. Sahip oldukları sosyal kimlik nedeniyle gerek kültürel ve fiziksel özellikleri gerekse toplumun Romanlara karşı sahip olduğu önyargılar yaşamsal, mekansal, ekonomik gibi sorunlar yaşamalarına zemin hazırlamaktadır. Özellikle çevreye uyum konusunda sık sık sorunlarla karşılaşabilmektedir.

Toplumun, Roman vatandaşlara etiketlediği kötü algı bu sorunları yaşamalarının başında gelmektedir. Yerleşik düzen yerine göçebe bir hayat tarzına sahip olmaları da bu uyum sorunun sebeplerinden biri olarak düşünülebilmektedir. Toplum genelinde Romanlara karşı sergilenen olumsuz bakış açısı, sosyalleşebilmelerinin ve topluma kazandırılmalarının önündeki temel engeller arasında sayılabilmektedir. Kötü muamele, istenmeme, sosyal dışlama gibi davranışların tarih boyunca Romanlara karşı uygulanmasına şahit olunmaktadır. Toplumun olumsuz bakış açısının yanı sıra Romanların da sahip oldukları kendilerine özgün kalıplaşmış kültür yargıları, dışarıya kapalılık ve sadece kendi içlerinde yaşama istekleri de sosyalleşmelerini iki uçlu olarak etkilemektedir. Bu gibi durumlar sosyal dışlanma ile karşı karşıya gelmelerine sebep olmaktadır.

Barınma ihtiyacı insanoğlunun en temel ihtiyaçlarından biridir. Özellikle Romanların benimsedikleri göçebe yaşam tarzı bazı konut ve barınma sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Bir yerde sabit kalmamaları ve kurulu düzenlerinin olmaması sık sık konut ihtiyaçlarını ortaya çıkarmaktadır. Aynı zamanda bu durum bir bölgeye ya da topluma ait olabilmelerini de güçleştirmektedir. Bunun yanı sıra toplumun attığı kötü önyargıda bu bireylerin konut bulabilmesini güçleştirmektedir. Bazı kesimlerin Romanlara evlerini vermemeleri, bazı mahallelerde istenmemeleri ve kabul edilmemeleri de bu sorunları ortaya çıkaran etmenleri oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra söz konusu sosyal dışlanmıslık, beraberinde düşük eğitim seviyesi, yoksulluk, işsizlik gibi sorunları da ortaya çıkarmaktadır.

Araştırmanın Konusu

Romanlar, kendilerine özgü yaşam tarzlarıyla dışa kapalı bir tutum benimseyen ve sosyal dışlanmayla birlikte konut, barınma ve kentsel dönüşüm gibi uygulamalarla ilgili de bazı sorunlarla karşı karşıya kalmakta olan bir kesim olarak tanımlanabilmektedir. Günümüzde sıklıkla uygulanan yöntemlerden biri olan kentsel dönüşüm faaliyetleri zaman zaman Roman vatandaşların yaşadığı bölgelerde de aktif olarak uygulanmaktadır. Bu bağlamda Romanlarda söz konusu kentsel dönüşüm faaliyetlerinin ve barınma sorunlarının ortaya konması araştırmanın konusunu da oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Dezavantajlı gruplar olarak da adlandırılabilen Romanlar gerek yaşam tarzları gerekse kültür yapılarından dolayı zaman zaman olumsuz yaklaşımlara, çeşitli alanlarda ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Öte yandan söz konusu ayrımcılık, olumsuz tutumlar ya da yaşayış biçimlerinden kaynaklı olarak hizmetlere erişim konusunda sorun yaşamaları da Romanların büyük bir bölümünün yoksullukla karşı karşıya kalmasına sebep olmaktadır. Aynı zamanda yoksulluk ekonomik, eğitim, tüketim, giyim, ısınma gibi birçok temel ihtiyacın da birer sorun haline gelmesine yol açmaktadır. Bireylerin temel fizyolojik ihtiyaçlarından biri olan barınma ihtiyacı da diğer alanlarda olduğu gibi Romanlar için bazı sorunlar yaşamalarına sebebiyet vermektedir. Bu çalışmada Romanların barınma ve kentsel dönüşüme yönelik sorunlarının Düzce ili örneği dikkate alınarak bu kapsamda değerlendirilerek ortaya konması amaçlanmaktadır.

Günümüzde Roman vatandaşlar ülkenin dört bir yanında ve şehrin çeşitli alanlarında karşımıza çıkmaktadır. Romanların barınma ve kentsel dönüşüm konusundaki sorunlarının açığa çıkarılması ve ortaya konması hem şehirleşme ve konutlaşmanın sağlıklı yapılabilmesi adına, hem de bu sorunların sosyolojik boyutlarını belirleyerek çözüm önerilerinin getirilmesinin önünü açması adına özellikle sosyal hizmet alanı kapsamında önem taşımaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın plan aşaması ve ileriki sürecinde geçmişte veya halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan tarama modeli kullanılmıştır. Bu araştırma Romanların barınma ve kentsel dönüşüm sorunlarını ortaya koymayı amaçlamakla birlikte betimleyici ve açıklayıcı araştırma niteliği taşıyan nicel bir

araştırmadır. Söz konusu araştırmada veri toplama tekniklerinden yüz yüze görüşmeye dayalı anket soru formu kullanılmıştır. Bu araştırma 2020 yılı Mayıs ve Ağustos ayları içerisinde Düzce ili amky ve Ağa mahallelerinde yaşayan 77 erkek, 53 kadın olmak üzere toplam 130 Roman ile sınırlıdır. rnekleimde yer alan toplam 130 Roman'ın evreni temsil ettiği, bireylerin yöneltilen soruları objektif bir şekilde yanıtladıkları, çalışmaya isteyerek katıldığı ve gerçeği yansıtan nitelikte cevaplar verdiği varsayılmıştır.



2. GENEL BİLGİLER

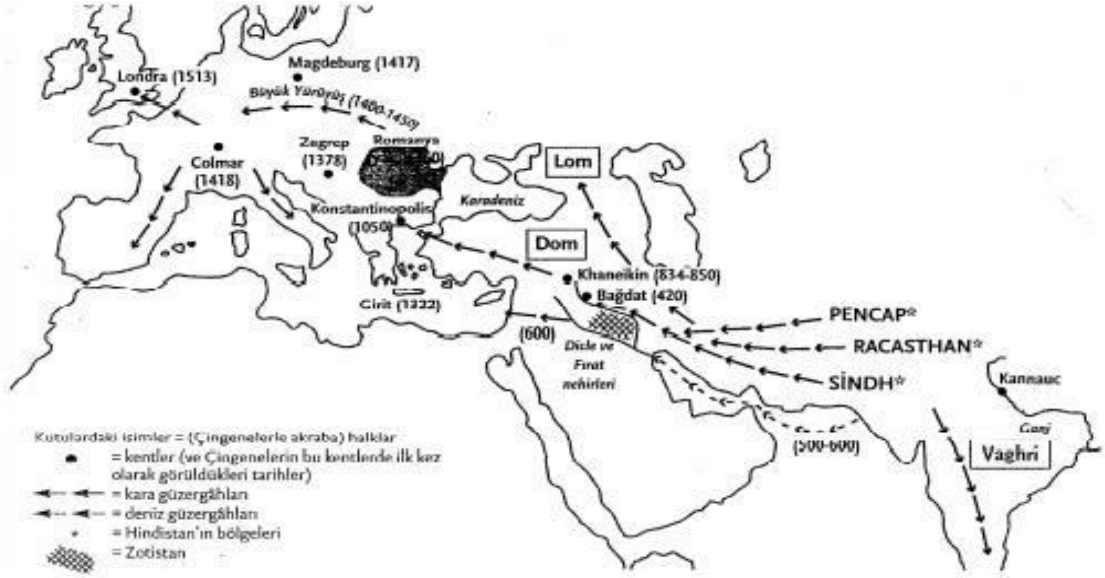
2.1 Romanların Kökeni ve Kimliği

Roman toplumunun kökeni konusunda uzun yıllardır araştırmalar yapılmış ve son olarak bu toplumun kökeninin Hindistan'a dayandığı tespit edilmiştir. Bu tespitin dayanağını konuştukları dil ve kendi beyanları oluşturmaktadır. Romanlar kendilerini Rom, konuştukları dile ise Romani olarak adlandırmaktadır (Berger, 2000).

Roman dili olarak adlandırılan Romani, günümüzde Avrupa Birliği, UNESCO gibi uluslararası alanda aktif olan kurum ve kuruluşlar tarafından da resmi olarak sayılmaktadır. Dünya genelinde de Romani dilinin %37'lik bir kullanım oranı olduğu görülmektedir (Arayıcı, 2008). Fakat zaman içinde Romani dilinin çok sayıda lehçelere ayrıldığı ve farklı grupların Romani konuştuğu halde birbirlerini anlamakta güçlük çekebildiği belirtilmiştir (Fraser, 2005).

Romanların, kökenlerinin Hindistan'dan geldiği kabul edilmekle birlikte, göç etmelerinin 5. yüzyıl ve 15. yüzyıl aralığını kapsadığı düşünülmektedir (Marushiakova ve Popov, 2006). Hindistan'dan yapılan bu göçün sebebi olarak güneye doğru açılma amacı güden, fakat oradaki topluluğun kendi içinde sürekli kavga ve kargaşa ortamı içerisinde yaşaması durumu gösterilmektedir. Söz konusu kargaşa ortamının o topluluğu Hindistan'dan göç etmeye ittiği düşünülmektedir. Bununla birlikte Hindistan'ı Persler'in işgal etmesi diğer temel sebebi oluşturmaktadır (Kenrick, 2006).

Aşağıda verilen görselde, Roman topluluklarının atalarının Ganj'dan Thames'e doğru uzanan göç hareketinde Avrupa'ya gelmeden önce Hindistan'ın hangi bölgelerinden göç ettikleri ve haritalandırılmıştır. Buna göre Romanların ilk olarak Hindistan'ın Pencap, Racasthan ve Sindh bölgelerinden geçerek Avrupa'ya göç ettikleri görülmektedir Öte yandan söz konusu göç harekâtında Domlar, güney yönünü izleyerek Ortadoğu'da kalmış, Lomlar kuzey yönünü tercih etmiş ve son olarak Romlar ise batı yönünü izlemişlerdir (Kenrick, 2006).



Şekil 1: Romanlar, Ganj'dan Thames'e (Kenrick, 2006).

Romanların isimleri, tarih boyunca bölgeden bölgeye değişiklik göstermektedir. Hindistan'da Romanlar için parya ve chandala isimleri yaygın olarak kullanılmaktadır. Afganistan'da negatif ve aşağılayıcı bir anlama sahip olan "Jat" kelimesiyle anılan Romanlara Pakistan'da kalender ismi konulmuştur. Pakistan Romanları olan kalenderler genel olarak eğlence, sihirbazlık gibi sektörlerde aktif olmaktadır (Mezarcıoğlu, 2010).

2.1.1 Romanların Kökeni

Günümüzde yaşadığımız toplumda Romanlar için farklı isimler de kullanılır ancak Roman kelimesini kullanmak daha doğrudur. Esasında belirgin bir kimlik yapısına sahip olan Romanlar, kendi aralarında ayrıldıkları alt dalları ve çeşitlilikleri sebebiyle ortak bir başlık altında tanımlanmaları zorlaşmıştır (Kurt, 2010).

Çoğu bölgede yaptıkları işlere, edindikleri mesleklere göre adlandırılan ve anılan Romanların, kelime kökenine bakıldığında ise sözlük anlamı olarak farklı anlamlar karşımıza çıkmaktadır. Örneğin The Oxford English Dictionary'de Roman kelimesinin karşılığı olarak "gypsy" kelimesi kullanılmaktadır. Gypsy kelimesinin anlamı ise "16. yüzyıl başlarında ilk olarak İngiltere'ye gelmiş olan, o dönemde Mısırlı oldukları bilinen, kendilerini Roman olarak ifade eden, fiziksel olarak esmer tenli, siyah saçlı Hint kökenli göçebe bir ırkın üyesidir. Geçim kaynaklarının arasında çoğunlukla sepetçilik, falcılık, at satıcılığı, vs. vardır ve göçebe yaşayış tarzlarından dolayı şüphe duyulan insanlar olmuştur" olarak tanımlanmaktadır (Arseven, 2001).

Bunun yanı sıra Doğu Türkistan bölgesinde yaşayan Romanlara halk tarafından Abdal ismi konulmuştur. Kelimenin anlamı konusunda herhangi netliğe kavuşulmamıştır. Orta Asya'ya baktığımızda ise Romanlar Luli kelimesi ile adlandırılmaktadır. Farsça olduğu düşünülen Luli kelimesine halk tarafından olumsuz anlamlar yüklenmiştir. Bir diğer ülke olan Japon Romanlarına ise Era ismi verilmiştir. Era olarak adlandırılan Japon Romanları geçimlerinin büyük çoğunluğunu deri işçiliği, ayakkabı yapımı, giysi boyama, eğlence, müzisyenlik gibi meslek gruplarını tercih ederek sağlamaktadır. Yapılan araştırmalara göre Japon Romanı olan Eralar'ın yaklaşık

1.3 milyonluk bir nüfusa sahip oldukları düşünülmektedir (Arayıcı, 2008).

Roman topluluklarını nitelendirmek için bölgelere göre farklı kelimeler tercih edilen Afrika'da Romanlar için özellikle Senegal bölgesinde Neeno kelimesi yaygın olarak kullanılmaktadır. Geçimlerini demircilik ve dericiliğin yanı sıra müzisyenlikle de sağlayan Afrika Romanları bu yönleriyle de ün kazanmışlardır. Afrika Romanları için kullanılan bir diğer tabir ise özellikle Somali çevresinde Midgan kelimesi olmaktadır. Midgan kelimesinin bu bölgede olumsuz ve aşağılayıcı anlamlara sahip olduğu da bilinmektedir (Mezarcıoğlu, 2010).

Araştırma sonuçları, tarih boyunca Romanlar çeşitli ülkelerde farklı isimlerle anılmışlardır ve sayısız isimleri bulunmaktadır. Bu durum Romanlar topluluğu hakkında genelleme, tanımlama yapma ve bilgi verme konusunu zorlaştırmaktadır. Bu sebeple literatürde çok sayıda farklı tanımlama ve bilgi bulunmaktadır. Öte yandan onlarca farklı tanıma sahip olan Roman kelimesinin kökeni hakkında tam ve kesin bir veriye ulaşılamamıştır (Kolukırık, 2005).

Avrupa göçü sonrasında, 15. yüzyıla kadar Avrupa'da Romanlara karşı halkın bakış açısı genellikle umursamaz bir tavır içerisinde olduğu söylenmektedir. Roman topluluğuna karşı ayrımcılık, dışlama ve önyargı gibi durumlar bu zaman sürecine kadar söz konusu olmamıştır. Romanlara karşı düşmanca tutum, ayrımcılık, dışarıda tutma ve aşağılama gibi davranışlar bu zaman diliminden sonra özellikle ilk olarak Batı Avrupa'da başlamıştır ve bir Romanlara karşı olma tutumu ortaya çıkmıştır. Kenrick, yaptığı araştırmalar sonucunda bu Romanlara karşı tutumun iki temel üzerinde kurulduğunu öne sürmektedir. Birincisi, o dönemlerde falcılık, büyücülük eylemleri, toplum tarafından dini değerlere karşı bir tehdit olarak algılanmaktadır. Romanların ana uğraşlarının büyücülük, falcılık gibi işler olması sebebiyle de toplumun sahip olduğu ahlak anlayışını

zedeledikleri düşünülmektedir (Kenrick, 2006). Roman karşıtlığını ortaya çıkaran bir diğer temel nokta ise, Romanların fiziksel özelliklerinden biri olan esmer tenli oluşları ve bununla birlikte uzun saç ve küpelere sahip olmalarıdır. Avrupa'daki özellikle siyahî insanlara karşı olan olumsuz tutumun yansıması Roman topluluklarını da etkilemiştir. Romanların genellikle esmer tene sahip olmaları, onların çirkin, zararlı olarak algılanmalarına neden olmuştur. Bu sebeple de Avrupa'da bir Roman karşıtlığı düşüncesi ortaya çıkmıştır (Fraser, 2005).

Romanlar tarafından yapılan ve alandaki uzmanlar tarafından da onaylanan bir sınıflandırmaya dayanarak Romanların 3 ana grupta incelenebildiği söylenmektedir. Bunlar (Berger, 2000);

- Kaldera Romanları
- Gitanolar
- Manuşlar

2.1.2 Romanların Kimliği

Romanlar renkli kültürleri ile bilinen bir topluluktur. Renkli giysileri, dansları ve müzikleri ile kendi kültürlerini devam ettirmektedirler. Geçmişten bugüne, kendi içlerinde kültürlerini yaşattıkları bilinmektedir.

Kaldera Romanları:

Kaldera olarak adlandırılan Roman topluluğu, gerçek Romanların sadece kendileri olduğunu ileri sürmektedir. Rumencede “calde” kazan anlamına gelmektedir. Bu isimden de yola çıkarak kaldera Romanlarının geçimlerini kazancılıkla sağladığı bilgisine ulaşılmaktadır. Kökenlerinin ilk olarak Balkan Yarımadası'ndan çıktığı bilinmekle birlikte sonrasında Fransa'ya göç ederek beş ayrı kola ayrılmışlardır.

Bunlar (Berger, 2000);

- a) Lovariler: Yaşamlarının büyük bir bölümünü Macaristan'da yaşadıkları sebebiyle Fransa'da Macar olarak bilinmektedirler.
- b) Boyhalar: Evcil hayvanlarla çeşitli gösteriler sergileyen ve Transilvanya'dan geldiği bilinen Roman topluluğudur.

- c) Luri ya da Luliler: Hint kavminin adını taşıyan Roman topluluklarından biridir.
- d) Çurariler: Kaldera Roman topluluklarından ayrı yaşayan Çurariler, eski dönemlerde geçimlerini at alım satımıyla sağlarken, günümüzde ikinci el araç alım satımı ile ilgilenmektedirler.
- e) Turko-Amerikalılar: Avrupa'dan önce Türkiye'den Amerika Birleşik Devletleri'ne göç ettikten sonra Avrupa'ya gelmeleri sebebiyle bu kelime ile adlandırılmaktadırlar.

Gitanolar:

Gitanolar olarak adlandırılan Roman grupları yalnızca İspanya, Portekiz, Kuzey Afrika ve Güney Fransa ülkelerinde yaşamaktadırlar. Dış görünüş olarak Kalderalar'dan farklı görünmektedirler. Gitanolar İspanyollar, Endülüslüler ve Katalonyalılar olarak kendi aralarında da gruplara ayrılmaktadırlar (Berger, 2000).

Manuşlar:

Orta Avrupa Bölgesinde yaşayan Roman gruplarıdır. Indus kıyılarından gelmeleri sebebiyle bu bireyler Sinti ismiyle de çağırılmaktadırlar. Manuşlar kendi aralarında üç alt gruba ayrılmaktadırlar. Bunlar (Berger, 2000);

- a) Valsikanlar: Diğer adıyla Fransız Sintileri, genellikle geçimlerini pazarcılık yaparak ya da sirklerde çalışarak sağlamaktadırlar.
- b) Gaygikanlar: Diğer adıyla Alsaslı Sintiler olan bu grup çoğunlukla Roman olmadıkları halde gelenek ve göreneklerinin benzerliklerinden dolayı Avrupalı göçebelerle karıştırılmaktadırlar.
- c) Piemontesiler: Bu Roman grubu diğer adıyla İtalyan Sintileri olarak adlandırılmaktadırlar.

Sözü edilen tüm gruplar yalnızca kendi grubuna ait olanların gerçek Roman olduğunu savunmaktadır. Kendileri dışındaki diğer Roman gruplarını hor görür ve aşağılamaktadırlar. Lehçe, dil, gelenek ve görenekleri her grup için yalnızca kendilerine aittir. Genellikle kendi gruplarından kişilerle evlenmektedirler ve farklı gruptaki kişilerle evlilik yapmayı tercih etmezler. Kendi grupları dışındaki bireyleri genellikle meslekleri ile adlandırmaktadırlar (Berger, 2000).

2.2 Türkiye’deki Romanlar

Türkiye’deki Romanların günümüzde sosyolojik, antropolojik ve filolojik araştırmaların ışığında Romanların Hint kökenli oldukları daha kesin bir şekilde ileri sürülmektedir (Özkan, 2000). Anadolu’daki varlıkları uzun bir geçmişe dayanan Romanların, Hindistan’dan ayırdıktan sonra Anadolu’yu bir geçiş olarak kullandıkları ve yaşam alanı olarak seçtikleri ifade edilmektedir (Kolukırmık, 2008).

Romanlara geçmiş dönemlerde *Kıpti* ve *Çingene* olarak hitap edildiği, son dönemlerde kendilerine hitap için Roman ismi kullanıldığı bu ismin yeni bir kullanım olduğu bilinmektedir.

Romanların Anadolu’ya göç etmesinden sonra bazıları yerleşerek Anadolu topraklarında kalmaya devam etmiş bazılarının göç harekâtı ise Balkan ülkelerine ve oradan da Avrupa’daki diğer ülkelere doğru devam etmiştir. Avrupa’ya göç eden Roman toplulukları Türkiye’den göç ettikleri gerekçesiyle tehlikeli olarak görülmüş ve ülkelerden sürgün edilmiştir. Bu sebeple de Balkan ülkelerinden ve Avrupa ülkelerinden Türk asıllı oldukları düşüncesiyle, Lozan Barış Antlaşması gereğince de Türkiye’ye on binlerce Roman tekrar gönderilmiştir (Arayıcı, 2008). Bu tekrar Türkiye’ye göç durumu da ülkemizdeki Roman nüfusunun artmasına neden olmuştur.

Ülkemizde yaşayan Romanların nüfus yoğunluğu konusunda da net bir sayı bulunmamaktadır. Genel inanış olarak Türkiye’deki Romanların yaklaşık 500 bin / 600 bin civarı olduğu söylenmektedir. Uluslararası kurumların verdiği resmi bilgilere göre ise bu sayı 450 bin / 550 bin arasında değişmektedir. Fakat bu düşüncelere aykırı olarak önde gelen bazı Roman toplulukları ise Türkiye’de var olan Romanların yaklaşık 2 milyon civarı bir nüfusa sahip olduklarını belirtmektedir.

Dünya genelinde olduğu gibi Türk toprakları üzerinde de Romanlar bölgelere göre farklı isimlerle adlandırılmaktadırlar. Ege Bölgesi, Marmara Bölgesi ve Karadeniz Bölgesinde “Roman” olarak, Erzurum, Artvin, Bayburt, Erzincan, Sivas illerinde “Poşa” olarak, Van, Hakkâri, Mardin, Siirt illerinde “Mıtrıb” olarak, İç Anadolu Bölgesi’nde çoğunlukla “Elekçi” olarak, Akdeniz Bölgesi’nde “Arabacı” olarak, Adana ilinde ise “Cono” olarak adlandırılmaktadırlar (Ayan ve Kolukırmık, 2010).

Ülkemizdeki Romanları tanımlamak için kullanılan tabirler bunlarla sınırlı kalmamış olup, Mısırlı anlamına gelen Kıpti tabiri de sıklıkla kullanılmaktadır. Özellikle Osmanlı

Devleti zamanında Romanların Mısır'dan geldikleri düşünüldüğü için Kıpti kelimesi de Romanları tanımlamak için kullanılmıştır (Çelik, 2004). Zamanla bu isim günümüze kadar da varlığını sürdürmüştür ve halen bazı bölgelerde Romanlar Kıpti olarak isimlendirilmektedir. Romanlar için kullanılan bir diğer tabir ise Haymantos ifadesi olmaktadır. Özellikle Bulgaristan tarafından ülkemize göç ederek Kayseri, Osmaniye, Sakarya illerinde ikamet etmeye devam eden Romanlar için Haymantos ismi kullanılırken, göç ettikten sonra Erzurum'a yerleşen Romanlar için ise Şıhbızınlı tabiri kullanılmaktadır. Trakya bölgesinde yaşayan Romanlar için ise yaygın olarak Roman kelimesi kullanılmaktadır (Özkan, 2000).

Türkiye toprakları göz önüne alındığında özellikle Roman olan bireylerin en yoğun nüfusun Ege Bölgesi'nde var olduğu da söylenebilmektedir (Kolukırık, 2006). Öte yandan Trakya ve Marmara Bölgeleri'nde de yoğun şekilde bulunmalarının sebebi Lozan Antlaşması sonrasında gayrimüslimlerin oradan göç etmesi ve Türk göçmenlerle birlikte Müslim olarak nitelendirilen Romanların bu bölgelere yerleştirilmesinden kaynaklanmaktadır (Tuna vd., 2006).

Romanların Türklerle olan teması tarihsel anlamda ele alındığında Osmanlı Devleti döneminde Çingene Sancağı olarak bilinen Roman topluluğu Liva-i Çingane adı verilen bugünkü adıyla Trakya/Rumeli bölgesinde yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Bu Roman gruplarındaki bireyler ordu ve devlet işlerinde de zaman zaman görev almışlardır. Ordu mensubu olan Romanlar, toplum içerisinde daha iyi konumda yer almışlardır. Osmanlı Devleti bu bireyleri vergi konusunda mükellef tutabilmek adına yaş, meslek, medeni durum gibi demografik özelliklerine göre tanımlamışlardır. Bu dönemde Romanların yaptığı en yaygın mesleklerin başında demircilik ve müzisyenlik gelmekle birlikte tenekeci, bıçakçı, ayakkabıcı, kasap gibi işlerle de ilgilenmişlerdir. Öte yandan kültürel özelliklerine, gelenek ve göreneklerine, göçebe tarzlarına da bu dönemde sahip çıkmışlardır (Kolukırık, 2006).

Osmanlı Dönemi'nin ardından Cumhuriyet Dönemi'ne bakıldığında ise Lozan Antlaşması sonrasında Türk göçmenlerle birlikte Yunanistan tarafından gelerek Türkiye'ye göç eden Roman grupları Trakya bölgelerine yerleşmişlerdir. Sonrasında ise Türkiye, Bulgaristan'dan ve Yugoslavya'dan da Roman göçü almıştır. Lozan Antlaşması gereklilikleri neticesinde göç etme kriteri olarak yalnızca dini inançlar temel alınmıştır.

Günümüzde de halen en fazla Roman nüfusuna Ege, Marmara ve Trakya bölgelerinde rastlanılmaktadır (Kolukırmık, 2006).

Tarih boyunca Türkiye’de yaşayan Roman gruplarının;

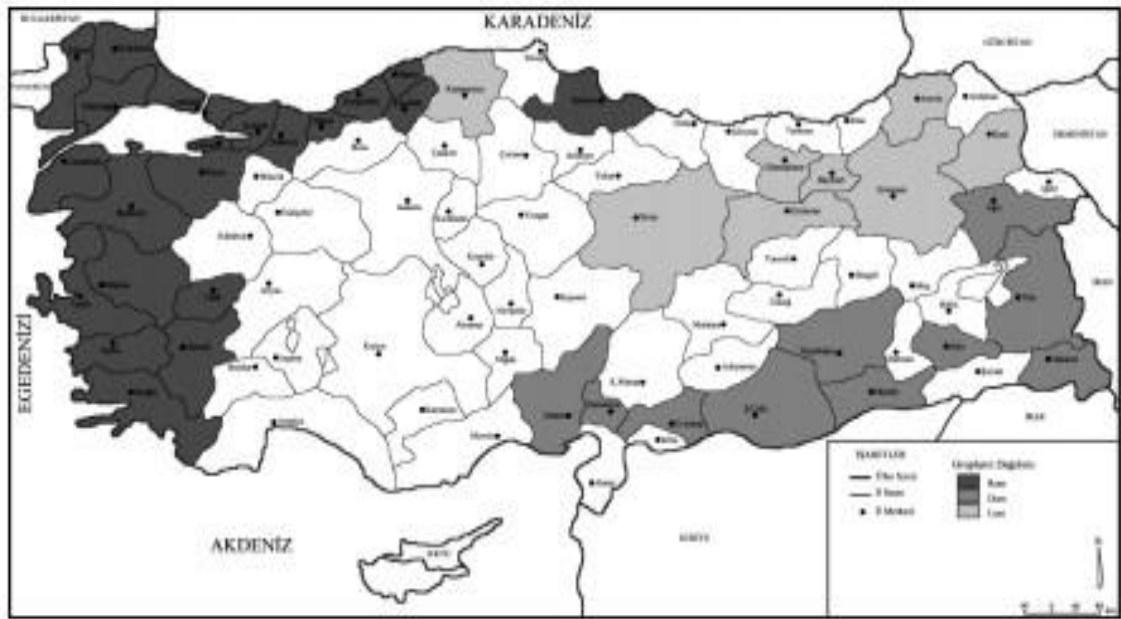
- Domlar
- Lomlar
- Romlar

olmak üzere 3 ayrı dil grubuna ait olduğu görülmektedir. Söz konusu grupların hem kültürel hem de dilsel özellikleri de birbirinden farklılık göstermektedir. Bu dilsel farklılıklar Roman gruplarının Türkiye’deki çeşitliliğini de ortaya koymaktadır.

a) Domlar: Ermeni tarihçilere göre 11. yüzyılda Türkiye’nin Diyarbakır, Antakya ve Mardin gibi illerini kapsayan güneydoğusuna yerleşen Dom Romanlarının bir kolunu temsil etmektedir. Geçimlerini genel olarak davul zurna çalgıcılığı ve şarkıcılık gibi faaliyetlerle idame ettirmektedirler. Kendi anadilleri olan Domari’nin (Domca) genellikle kendi grupları arasında kullanırken Domca’nın yanı sıra Kurmanci, Zazaca ve Türkçe dillerini de zaman zaman kullanmaktadırlar. Doğu bölgesine yakın olmaları sebebiyle Kürt toplumu ve güvenlik kuvvetleri tarafından baskı, ayrımcılık gibi saldırı ve belgelenmiş cinayetlere maruz kaldıkları kayıtlara geçmiştir. Genel anlamda çok fakirlik ve yoksulluk içinde yaşadıkları ve göçebe oldukları bilinmekle birlikte ve yaklaşık 500.000 civarı nüfusa sahip olmaktadır (Marsch, 2008).

b) Lomlar: Kökenleri belirsiz kalmış olmakla birlikte Romanlardan ayrılarak Anadolu’nun doğusunda kalan bir topluluk oldukları düşünülmektedir. Tarihsel açıdan baktığımızda Lomlar genellikle Rusların önderliğinde yapılan etnik temizlik sürecinde Türkiye’ye göç etmek zorunda bırakılan gruplardan oluşmaktadır. Günümüzde ise Kuzey Doğu ve Karadeniz bölgelerinde varlıklarını sürdürmektedirler. Toplum tarafından “Poşa” olarak adlandırılmaktadır. Domların aksine daha yerleşik olarak yaşamakta ve geçimlerini daha çok tarım sayesinde sağlamaktadırlar. Meslek ve mevki sahibi olan kişiler ise etnik kökenlerini saklamayı tercih etmektedirler. Anadilleri olan Lomavren’i konuşan küçük bir grup hala varlığını sürdürse de çoğu dilini terk etmiştir. Yaklaşık 150.000 nüfusa sahip oldukları tahmin edilmektedir (Marsch, 2008).

c) Romlar: Genellikle sepetçiler, bohçacılar, hamamcılar, hamallar, arabacılar gibi meslekleriyle tanımlanmaktadır. Öte yandan Romanlar arasında müzisyenlikle ilgilenenler, elit grup olarak sayılmaktadır. Eğitim düzeylerine bakıldığında da en yüksek eğitim düzeyine sahip bireyler genellikle Romlardan olmaktadır. Din olarak genellikle Sünni Müslümanlığı tercih etmiş olsalar da özellikle doğu kesimlerinde alevi Romanlara da rastlanmaktadır. Sosyal ve ekonomik anlamda ayrımcılığa maruz kalmakla birlikte ikamet ettikleri mahalleler de çoğunlukla belli ve Türklerden ayrı olmaktadır. Çok sayıda dernekleri mevcuttur. Aynı zamanda en çok bilinen Roman topluluğu da Romlar olmaktadır (Marsch, 2008).



Şekil 2: Türkiye’deki Rom, Dom ve Lom gruplarının coğrafi dağılımı (Kolukıncı, 2013).

Osmanlı Devleti dönemlerinde Romanlar dini anlamda da herhangi bir gruba dahil edilmemiştir. Romanlara yönelik ayırım yalnızca etnik kökenleri dikkate alınarak yapılmıştır (Marushiakova ve Popov, 2006). Romanlar dini görüşlerinden bağımsız olarak, değişik özelliklere sahip farklı bir grup olarak değerlendirilmiştir. Osmanlı Devleti’nin, Romanlara yönelik tutumları, Yahudilere gösterdiği tutumla benzerlik göstermektedir. Buna göre Osmanlı Devleti, yalnızca Romanlar yönelik bir kişisel vergi sistemi yürürlüğe koymuştur ve Romanlar Osmanlı Devleti’nin bir parçası olarak kabul edilmiştir (Ginio, 2004).

Yapılan araştırmalar ışığında, Osmanlı Devleti’nde yaşayan Romanların Avrupa’dakilere kıyasla daha sayıldığı ve iyi konumda oldukları söylenebilmektedir

(Oprışan, 2002). Fakat aynı dönemlerde Avrupa'ya yerleşen ve orada yaşamlarını sürdüren Romanlara yönelik ayrımcılık, olumsuz tutumun yaygınlaşması Osmanlı Devleti'nin Romanlara karşı olan bakış açısını da etkilemiştir. Buna bağlı olarak da Romanların yaşayış koşulları olumsuz yönde etkilenmiştir (Marsh, 2008). Gerek Romanların adli sicil kayıtlarındaki devlete yönelik suçların varlığı, gerekse göçebe yaşam tarzlarından dolayı tutulması zor gruplar olarak nitelendirilmeleri Romanların daha sıkı muameleyle karşı karşıya kalmasını beraberinde getirmiştir. Ulusal yazında yer alan bazı bilgilere göre Osmanlı Devleti'nde Romanlar kural ve yasalara uymayan inançsız ve fazla gürültülü bireyler olarak etiketlenmiş ve bu yüzden hor görüldükleri yazılmıştır. Bu sebeplerden dolayı da Romanlar ayrımcılık, dışlama, olumsuz bakış açısına maruz kalmışlardır (Ginio, 2004).

Cumhuriyet dönemine bakıldığında ise bu dönemden sonrasında Romanların yaşam statülerinin ve güvenli yaşam ortamlarının daha fazla arttığı söylenebilmektedir. Romanlara yönelik bu olumlu tutum sebebiyle ülke o dönemde yoğun göç almıştır. Bu olumlu tutum ilk dönemlerde varlığını bir süre sürdürmekle birlikte yürürlüğe giren ve 2006 yılına kadar yürürlükte kalan İskan Kanunu ile birlikte Romanların Türkiye'de muhacir göçmen olarak kabul edilemez maddesi kabul edilmiştir (Marsh, 2008).

Günümüzde halihazırda ülkemizde yaşayan Romanlar kendilerine özgü yaşam şekillerinden ödün vermeden, bu sebeple de zaman zaman ayrımcılığa maruz kalarak yaşamlarını devam ettirmektedir. Bu ayrımcılığa karşıt yanıt vermeden, kendi içlerinde, küçük topluluklar halinde kendi kültürleri doğrultusunda hayatlarını idame ettirmektedirler (Genç vd., 2015).

2.3 Türkiye'deki Romanlarda Sosyal Sorunlar

Romanların karşı karşıya kaldığı pek çok sorun vardır. Bunların arasında sosyal dışlanma, eğitimsizlik, yoksulluk, okur-yazar oranı düşüklüğü, kayıt dışı istihdam, çocuk işçiliği, yüksek madde kullanımı en çok dikkat çeken sorunlardandır. Sayılan tüm sorunlar birbiri ile ilişkilendirilebilmektedir. Bu sorunların arasında en temel sorun olarak sosyal dışlanma gösterilebilmektedir.

Romanların yaşadığı en temel sorunlar aslında onlara yönelik ve maruz kaldıkları ayrımcılık ve sosyal dışlanma ile ilişkilidir (Taylan ve Barış, 2015)

2.3.1 Sosyal Hayat

Değişen hayat koşulları ve gelişen dünya düzeni karşısında Romanlar, yaşam tarzlarını, örf, adet ve kültürlerini korumuşlardır. Romanların kültürel özellikleri, aile tarzları, düğün törenleri, mutfak kültürleri, sosyal ilişki stilleri kendilerine hastır ve diğer toplumların kültürel özelliklerine benzememektedirler. Romanlar bu kültürlerini koruma ve devam ettirme çabaları zaman zaman kendi kültürlerinden olmayan çevrelerindeki bireylerden ayrışmalarına neden olmaktadır. Söz konusu ayrışma ise Romanların ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kalma durumlarını da beraberinde getirmektedir. Öte yandan kendi grupları içerisinde güçlü bir dayanışma örneği de göstermektedirler.

Romanlar genel anlamda özgürlüklerine düşkün bireylerdir. Bu sebeple çoğunlukla ast-üst ilişkisi içinde sabit mesai saatli bir çalışma hayatını tercih etmemektedirler. Bunun yerine daha esnek saatli kendi fikirleri ya da yetenekleri doğrultusunda yapabildikleri dönemlik işleri tercih etmektedirler. Bu meslekler genellikle hamallık, seyyar satıcılık, kağıt/plastik toplama, ayakkabı boyacılığı ve yüksek oranda tercih edilen müzisyenlik olmaktadır. Aynı zamanda Romanların çocukları da küçük yaşlardan itibaren aile içinde belli özellikle geçim konusunda ekonomik anlamda belli sorumluluklar verilen çocuklar olmaktadır. Çoğunlukla ayakkabı boyama, simit satma, dilencilik yapma gibi eylemlerle para kazanmakta ve aile geçimine ortak olmaktadırlar (Genç vd., 2015).

Roman ailelerinde özellikle yaşam tecrübesine sahip en yaşlı kadın önemli bir birey olarak görülmektedir. Roman anası / kraliçesi olarak da adlandırılan kişiler, kültürü koruma, sürdürme, bir arada yaşama, bağları koruma konularında büyük bir role sahip olmaktadırlar. Genç kızların yetiştirilmesinde bu Roman anaları büyük önem taşımaktadırlar (Genç ve Seyyar, 2010). Aynı zamanda Romanların çocuklarının eğitim seviyeleri genellikle düşüktür. Bu gerek çalışma hayatlarının çok erken yaşlarda başlamasından gerekse Roman kültürünün genel anlamda eğitim alanına çok önem vermemesi ve çocuklarını da bu düşünceyle yönlendirmelerinden kaynaklandığı düşünülebilmektedir.

Romanların yaşam alanlara mekansal olarak bakıldığında ise genellikle köhne, gecekondular, derme çatma yapıların olduğu sağlık açısından da çok temiz olmayan yerlerde yaşamak durumunda kaldıkları görülmektedir. Geçmiş zamanlarda daha çok göçebe hayat sürdürdüğü bilinen Romanlar günümüzde ise yerleşik hayatı daha fazla tercih etmektedirler. Bununla birlikte göçebe hayata devam eden Romanlar ise mevsimlik işlerle

meşgul olurlar ve bu sebeple yılın belli mevsimlerinde yaşadıkları yerden ayrılmaktadırlar (Arayıcı, 2008).

Kültür, gelenek ve göreneklerini nesiller boyu korumayı başarabilen Romanlar, dini törenlerini de günümüze kadar devam ettirebilmişlerdir. Kendilerine özgü dini törenlerinin önde gelenleri ise, bahar aylarının başlarında gerçekleşen büyük bahar festivali ve mayıs ayında kutlanan Kakava'nın kurban edilmesi törenleri olmaktadır (Kolukırık, 2006). Roman aileleri çoğunlukla geniş aile olarak üst nesillerle birlikte yaşamayı tercih ederler. Bu sebeple çekirdek aile olarak yaşayan ailelere pek rastlanılmaz. Evleri genellikle kalabalık kişilerden oluşmaktadır. Genellikle küçük evlerde yaşamalarından dolayı bu kalabalık olma anlayışı, aile bireylerinin çoğunlukla aynı yerde yatmasına sebep olmaktadır. İşsizlik ise Romanlar için kronik bir sorun haline gelmiş durumdadır (Turan, 2009).

2.3.2 Sosyal Dışlanma

Sosyal dışlanma kavramının doğuşu, 1960'lı yıllarda Fransa'da gerçekleşmiştir. Bu dönemde sosyal politika alanında faaliyet göstermekte olan politikacılar, gazeteciler, akademisyenler, bürokratlar gibi sosyal aktörler yoksullardan ideolojik ve üstü kapalı olarak dışlanmış olarak söz etmişlerdir (Akt. Taylan ve Barış, 2015, s:31).

Romanların rahatsızlık duydukları sorunlardan biri de önyargılar ve bunların sonucunda toplumsal dışlanmışlıktır. Hırsız, yankesici, dilenci, çocuk hırsız ve benzeri birçok önyargı Romanlar ile yaşadıkları toplum arasındaki sosyal bağları koparmakta, aradaki buzların erimesini engellemektedir (Özden, 2010).

Sosyal dışlanma kavramı, gönüllü şekilde veya kanuni dayatma sonucu bireylerin çevrelerinden ve toplumdan uzaklaşmaya, sosyal ilişkilerden ayrı tutulmaya, tek başına yaşamaya mecbur bırakılması durumu olarak tanımlanabilmektedir. Sosyal dışlanmaya maruz kalan bireyler toplumdan izole edilir ve toplumun genelinin faydalandığı eğitim, sağlık, kültüre fırsatlardan, yeniliklerinden faydalanması bu şekilde engellenmiş olmaktadır (Genç ve Seyyar, 2010). Bonner tarafından bireysel, iktisadi, sosyal, politik, çevresel, uzamsal ve grupsal olmak üzere yedi ayrı alt boyutta incelenen sosyal dışlanma (Bonner, 2006), kavramının çeşitli bilim insanlarının ortaya koyduğu farklı tanımlamaları mevcuttur. Bryne ise sosyal dışlanma kavramını, herhangi bir güvencesi olmayan

bireylerin ekonomik, sosyal, eğitim ve kültürel kaynaklara erişememesi durumu olarak tanımlamaktadır (Bryne, 1999).

Sosyal dışlanma, kişilerin -yoksulluk, temel eğitim/becerilerden mahrumiyet ya da ayrımcılık dolayısıyla- toplum dışına itilmeleri ve toplumsal yaşama diledikleri şekilde katılımlarının engellenmesi sürecidir. Dışlanma durumu, dışlanan kesimin bir yandan emek piyasalarına, gelir getirici faaliyetlere, eğitim ve öğretim imkânlarına ulaşımında zorluklar yaşamasını getirirken; diğer yandan da “sağlıklı” toplumsal ilişki kurmasında engel oluşturmaktadır. Dışlanan kesimin elindeki güç oldukça sınırlı olup, karar alma süreçlerine katılımı sınırlı gerçekleşmektedir. Dolayısıyla da bu kesim, genelde kendini güçsüz ve günlük yaşamını etkileyecek kararların alımında kontrolü elinde tutmaktan aciz hisseder (Akt. Taylan ve Barış, 2015, s:13).

Literatür bilgileri incelendiğinde sosyal dışlanma, Atkinson tarafından 3 ayrı bileşene ayrılarak tanımlanmıştır. İlk bileşen görecelilik kavramıdır. Görecelilik, dışlanmanın belli bir topluluk tarafından yine belli bir zaman diliminde uygulanmasını betimlemektedir. İkinci bileşen olan temsil kavramı, dışlanma davranışının bir temsilci tarafından uygulanmasını belirtmektedir. Son bileşen olan dinamizm ise; insanların sahip oldukları sosyal özellikler sebebiyle geleceğe yönelik düşüncelerinin olumsuz ve ümitsiz olması durumudur. Atkinson sosyal dışlanmayı bu üç kavram çerçevesinde incelemektedir (Atkinson, 1998).

Roman grupları toplum içinde sosyal dışlanmaya sebebiyet veren sınıfsal farklılıklarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu sosyal dışlanma Romanların, özellikle ulaşması gereken temel yaşamsal kaynaklara ulaşmasının önünde bir engel olmaktadır. Romanlara yönelik gerçekleşen bu sosyal dışlanmanın belirgin olarak özellikle ekonomik, eğitimsel ve sosyal ilişki kurma ve sosyal hizmet alanlarında olduğu görülmektedir.

Ekonomik Alanda Dışlanma

Dünyada var olan Romanlar gibi Türkiye’de yaşayan Romanların büyük çoğunluğu da ekonomik anlamda yoksul bireylerdir. Şu an ki dünya düzeninde, bireyler ekonomik durumlarına göre statü sahibi olmaktadır ve buna göre sınıflandırılmaktadır. Romanlar içinde eğitimleri yüksek dahi olsa sınıfsal tabakalaşmadan dolayı ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Dayatılan sınıfsal farklılık algısı Romanların daha nitelikli işler bulmasını ve daha iyi geçim sağlamalarını etkileyen unsurlardan birini oluşturmaktadır. Romanların meslek seçimlerinin de daha esnek ve geçici olması olduğu göz önüne

alındığında bu durumların Roman halkının ekonomik durumlarını doğrudan etkilediği gözlemlenmektedir (Helsinki Yurttaşlar Derneği, 2008).

Bu gibi durumlar göz önüne alındığında Romanların özellikle meslek hayatlarında yaşadığı sosyal dışlanma, sabit gelir elde edeceği ve nitelikli eleman olabileceği işlere girmelerinde engel olmaktadır. Bu durum Romanların ekonomik alanda yaşadıklarını dışlanmanın etkilerini ortaya koymaktadır.

Eğitim Alanında Dışlanma

Eğitim ülkemizde yaşayan her birey için bir haktır ve bilindiği üzere temel eğitim de kız erkek fark etmeksizin tüm çocuklar için zorunludur. Yasal düzenlemelere bakıldığında eğitim alanında hiçbir birey için ayrımcılık ve farklı düzenlemeler söz konusu olmamaktadır. Bu yasal düzenlemeler göz önüne alındığında Romanlara özel bir eğitim kurumu ya da farklı bir eğitim sistemi bulunmamaktadır. Roman kökenli çocukların da ülkemizdeki eğitim faaliyetlerinden ve koşullarından aynı şekilde yararlanması gerekmektedir.

Öte yandan Roman aileleri genellikle gruplar halinde aynı bölgelerde yaşadıkları için o bölgedeki okulların çoğunda Roman çocuklarının çocukları eğitim görmek durumunda kalmaktadır. Yalnızca Roman çocuklarının olduğu bir okulda eğitim görmek sosyal dışlanmayı arttıran bir faktör olmaktadır. Bununla birlikte Roman olmayan bireyler kendi çocuklarının Roman çocuklarıyla birlikte eğitim almalarını çoğunlukla istememektedir. Bu durum hem Roman çocuklarının verimli eğitim alma durumlarını sekteye uğratmakta hem de eğitim alanında oluşan sosyal dışlanmanın bir yönünü daha ortaya koymaktadır. Roman çocuklarının sosyal anlamda kabul edilmeleri onların eğitim seviyelerini de arttıracakı düşünülmektedir (Genç vd., 2015).

Sosyal Hayattan Dışlanma

Her birey yaradılışı gereği sosyalleşme ve toplum içerisinde bir arada yaşama güdüsüyle dünyaya gelmektedir. Buna göre aslında sosyalleşme birey için bir ihtiyaçtır. Bu sosyalleşme ihtiyacı gerek aile içinde aile bireyleriyle gerekse bireyin bulunduğu çevresindeki diğer bireylerle gerçekleşmektedir. Sağlıklı bir sosyalleşme süreci bu şekilde sağlanabilmektedir.

Romanların sosyalleşme anlayışına bakıldığında ise sağlıklı olmayan iletişim biçimleriyle karşılaşılmaktadır. Kendi içlerinde yoğun bir birlik beraberlik örneği

gösteren Romanların bu dayanışmayı kendilerinden olmayan olarak adlandırdıkları diğer bireylerle kurmakta zorluk çekerler. Yaşadıkları yerde gerek zaman zaman maruz kaldıkları dışlanma gerekse bölgenin gelişmesinde, önemli gün ve merasimlerinde gibi bölge ile ilgili gelişimlerde kendilerine yer bulamamaları, dahil olamamaları durumu bu sosyal ilişkinin sağlıklı kurulamamasına neden olmaktadır. Romanların sosyal haklarının da belli bölgelerde daha kısıtlı olması durumu da bu sosyal dışlanmanın sebepleri arasında sayılabilmektedir (Genç vd., 2015).

Hizmet Alanında Dışlanma

Ülkemizdeki yürütülen yasal düzenlemelere bakıldığında ülke sınırları içerisinde yaşayan her vatandaşımız sosyal hizmet anlamında sunulan hizmetlerden eşit oranda yararlanma hakkına sahiptir. Fakat yaşamın doğal akışı içerisinde bazı dezavantajlı olarak adlandırılan grupların sosyal hizmet alanlarına erişimlerinde bazı sıkıntılar yaşadığı göz ardı edilemez bir gerçektir.

Romanlar da çoğu bölgede bu bahsedilen dezavantajlı gruplar arasında yer almaktadır. Özellikle yaşamak için seçtikleri bölgelerin genellikle ücra, kenar mahalle olarak adlandırılan şehir merkezinden uzak bölgeler olması bu sosyal hizmet alanlarına erişimlerini de kısıtlamaktadır. Öte yandan istihdam anlamında özellikle devlet kurumlarında çalışabilmeleri konusunda, düşük eğitim seviyelerine sahip olmalarından dolayı fırsat bulamamaktadırlar. Bu konuda herhangi bir hırs ve azme sahip olmayan Romanların, sosyal alanda birlik beraberlik kuramaması durumu, park, bahçe, cami gibi kamusal alanlarda da varlıklarını sağlıklı bir şekilde sürdürememelerine neden olmaktadır. Bu durumlar da Romanların sosyal hizmet alanlarında yaşadıkları dışlanmayı ortaya koymaktadır (Genç vd., 2015).

2.3.3 Erken Evlilik Sorunları

Erken yaşta evlilikler, özellikle kadınların toplumdaki eşitsiz konumunu pekiştirmekte, kadınların yaşamsal imkânlarının ve hayat tercihlerinin azalmasına sebep olmaktadır. Buna rağmen özellikle geleneksel ve ataerkil kültürel özelliklere sahip olan toplumlarda erken evlilikler bir sorun olarak değerlendirilmemektedir (Aydemir, 2011). Taylan & Barış'ın (2015) Kocaeli Romanları üzerine yürüttüğü araştırmada erken evlilik oranı yüzde 34,3 olarak bulunmuştur. Erken evlenen kızların oranı yüzde 47,6'dır. Roman kızlarının neredeyse yarısı 18 yaş altında evlilik yapmaktadır. Kocaeli romanlarında en erken ilk evlilik yaşı 13'tür. 15 yaş ve altındaki yaşlarda (13-15 yaş aralığı) evlenenlerin

oranı, yüzde 13,6'dır. 16-17 yaş aralığında evlenenlerin oranı da yüzde 20,7'dir. Erken evlilik gerçeğinin diğer toplumlara göre daha dezavantajlı olabildiğini söyleyebileceğimiz Romanlarda birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Erken evlilik adölesan gebelik, bilinçsiz ebeveynlik, bebek ölümleri, evlilik sebebi ile okulu terk etme gibi sosyal sorunları doğurmaktadır.

2.3.4 Eğitim Sorunları

Roman çocuklar okula başladıkları andan itibaren karşı karşıya kaldıkları sosyal dışlanma ile mücadele etmek durumundadırlar. Bu dışlanma sorunu da onların ders başarılarını etkilemektedir. Ders notlarını yüksek tutmak yerine bulundukları ortama tutunabilme mücadelesi içine girmektedirler. Düşük notların onları eğitime bağlamadığı aksine okul devam durumlarını etkilediği ve eğitim hayatlarını terk ettikleri araştırma sonuçları ile görülmektedir. Eğitim sorunları içerisinde okuldaki başarı puanları, öğretmenlerin etiketlemesi, sınıfta yaşanan herhangi bir hırsızlık vakasında hırsız olarak akla ilk Roman çocukların gelmesi durumları sayılabilir. Yaşanan bu dışlanma ve ayrımcılığın da Roman çocukların okula gitmek istememesine, bu gibi durumlarda devam sorunlarının artmasına, özellikle kadınlarda okur-yazar oranının düşmesine, Roman ailelerde eğitimsizlik nedeniyle gelir düşüklüğüne sebep olmaktadır. Roman çocukların eğitimlerine devam etmeleri, yeteneklerini ve zekalarını aktif olarak kullanmaları için gerekli teşviklerin yapılması gerekir.

2.3.5 Ekonomi Sorunları

Bireyler için iş, yalnızca yeterli bir gelir sağladığından değil, işgücü piyasasındaki yükselmenin toplumsal etkileşim için önemli bir alan olmasından dolayı önemlidir. Böylelikle işgücü piyasasından dışlanma, sosyal dışlanmanın diğer biçimleri olan yoksulluğa, hizmetlerden dışlanmaya ve toplumsal ilişkilerden dışlanmaya öncülük edebilmektedir (Giddens, 2013). Romanların işgücü piyasasında kendilerine düzenli bir yer edinememelerinin ilk sebebi etnik ayrımcılıktır. İkinci sebep ise gerekli eğitim seviyesinde olmamaları ve günlük, düzenli olmayan işleri tercih etmeleridir. Yaptıkları seyyar satıcılık, kağıt ve hurda toplayıcılığı, müzisyenlik, hamallık, hurdacılık gibi işlerde genel olarak sosyal sigortaları ve güvenceleri olmadan çalıştıkları bilinmektedir.

Günümüz Romanları bağlamında değerlendirildiğinde, oldukça farklı mesleklerin Romanlar tarafından yapıldığını görmekteyiz. Çoğunluğu marjinal ve düşük prestijli işler olmakla birlikte eğitim, sanat ve müzik gibi alanlarda ünlü olmuş Romanlar da bulunmaktadır. Bununla birlikte genel anlamda Romanların teknolojik gelişime yeterli

oranda tepki veremediği ve mesleki anlamda bir kargaşa durumunun yaşandığı açıktır. Küreselleşmenin artan etkisiyle beraber, küresel mekanizmalara eklenememe diğer yoksul kesimlerde olduğu gibi Romanları da bir bilinmezliğe sürüklemektedir. Bu anlamda sosyal ve ekonomik yaşamın getirdiği zorluklar, Romanlar açısından derin yaraların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Akt. Taylan ve Barış, 2015, s:25).

Romanların kentin izole bölgelerinde, ayrılmış mekânlarda yoğunlaşmaları, özellikle enformel işgücü piyasasına katılımlarını sağlayan sosyal ağ oluşturmaları açısından hayati öneme sahip bir durumdur. Ancak bu mekânsal yoğunlaşma Romanların bazı işlere erişimlerinde dezavantajlar yaratabilmektedir. Roman mahallesi şeklinde damgalanan mekânlar iş başvurusu sürecinde ikametgâh adresi olarak gösterildiğinde, işverenler işe aday olan kişiyi tanımadan reddetme yoluna gidebilmektedir (Balkız, 2014).

Çocuk İşçiliği

Roman çocukların okula devam edememe sebeplerinden biri olarak ekonomik yetersizlikler sayılmaktadır. Ekonomik yetersizlik Roman çocukları çalışma hayatına erken yaşta katılmaya sürüklemektedir. Bu toplumlarda çocuk işçiliği oranlarının yüksek olduğu bilinmektedir. Geçimlerini sürdürmek için yaptıkları mevsimlik göçlerde çocukların da aileleri ile geçici göç etmeleri ve çalışma ortamına dahil olmaları ile karşı karşıya kalınmaktadır.

Ailelerdeki maddî yetersizlik, daha çok erkek çocukları küçük yaşta aile bütçesine katkı sağlamak için çalışmaya zorlamaktadır. Sorumluluğu erken yaşta üstlenen çocuklar kendi kendilerine, babaları ya da akrabalarıyla birlikte çalışmaya gittikleri için eğitim hayatlarından da kopmaktadırlar.

Sokakta çalışmanın da psiko-sosyal maliyeti söz konusudur. Ekonomik bakımdan aile bütçesine kazanç getirse bile eğitimle elde edilebilen kamu ya da özel düzenli iş piyasasına dahil olmayı kaçırma; marjinal sektörden çıkamama, düzenli iş elde edememe dolayısıyla toplumla kaynaşamama sonucudur maliyetten kastımız. Diğer bir psiko-sosyal maliyet, sokakta çalışmanın sağlık yönünden götürüsüdür: yüksek madde kullanımı; düşük güvenlik. Okulda olması gereken, yaşlılarıyla eşit ve adil bir yarışta olması gereken ve özellikle de çocuk yaşta olmaları hasebiyle oyun çağında olmaları gerekirken gelişim basamağının gereklerini yaşama şansını düşük getiriyle aile bütçesine katkı sunması olsa olsa çocuk haklarını ihlaldır (Taylan ve ark., 2017)

Kayıt Dışı İstihdam

Kayıt dışı ekonominin bir alt kolu olan kayıt dışı istihdam nedenleri, sonuçları ve işleyişi bakımından çok boyutlu, değişik faaliyetleri kapsayan karmaşık bir olgu olduğu için adlandırılmasında ve tanımlanmasında farklı görüşler söz konusudur (DPT, 2001:1).

Romanların günlük işlerde sosyal güvence ve sosyal sigortalardan yararlanmadan çalıştığı, bu sebeple kayıt dışı istihdamların sağlandığı söylenebilmektedir. Günlük hayatta karşılaştığımız sokak çocuklarının yaptıkları işler kayıt dışı istihdamın içerisinde yer almaktadır. Peçete ve kalem satmak, araba camı silmek, su ve simit satmak bu çocukların yaptıkları işler arasında sayılabilir.

Kayıt dışı istihdamın çoğu kişilerin iradeleri dışında gerçekleşir ve bunun en yaygın görülen şekilleri; çalışmaların ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına hiç bildirilmemesi, çalışmaların ücret olarak eksik bildirilmesi, çalışmaların gün olarak eksik bildirilmesi, ikinci bir işteki çalışmaların bildirilmemesi, işverenlerin deneme süresi boşluğundan yararlanarak kişileri kayıt dışı çalıştırmasıdır (Alper, 2009).

En fazla kayıt dışı istihdamın tarım sektöründe yaşandığı söylenebilmektedir. Genel olarak mevsimlik göçler ile yapılan tarım sektöründe işçileri kayıt altına alarak kamu kurum ve kuruluşlarına bildirmeyerek istihdam sağlanmaktadır.

2.3.6 Yüksek Madde Kullanımı

Romanların sorunları arasında madde kullanımını da saymak mümkündür. Taylan ve Barış'ın (2015) Kocaeli ve Ekmekçi'nin (2015) Akhisar sahasından nitel biçimde elde ettikleri bilgilere göre; Roman mahallelerde kötü alışkanlıklar, özellikle kızlarda sigara ve erkeklerde uyuşturucu yaygındır. Gençler başıboş kaldığında, uğraşları, işleri olmadığında uyuşturucu kullanımı daha da yaygınlaşmaktadır. Ekmekçi'nin (2015) görüşmecilerinin aktardığına göre demircilik sepetçilik gibi meslekler bitti ve işsizlik arttığı için uyuşturucu kullanımı da arttı. Kuşkusuz bu söylemler bireysel gözükse de Roman sorunlarıyla ilgili araştırmalar, çalıştaylar ve toplantılarda dikkat çekilen madde kullanımının yüksekliği dikkate değerdir (Taylan ve ark., 2015).

2.3.7 Barınma ve Konut Sorunları

Romanların karşılaştığı sorunların başında konut ve barınma sorunlarının geldiği söylenebilmektedir. Konut ve barınma sorunları gerek ekonomik yetersizliklerden gerek romanların yaşam tarzlarından gerekse toplumda karşılaştıkları sosyal dışlanmadan kaynaklanmaktadır. Öte yandan temel sebebin romanların iş hayatlarının düzenli

olmaması ve bu durumda ortaya çıkan ekonomik sorunlar olduğu söylenebilmektedir. Romanlar barınma ihtiyaçlarını çoğunlukla sağlıklı yapılarla, gecekondular olarak tabir edilen fiziksel olarak uygun olmayan yapılarla gidermeye çalışmaktadırlar (Aşkın, 2011).

Romanlarda konut sorunlarının oluşmasındaki diğer unsurlardan biri de ev sahiplerinin kent merkezlerinde olan daha sağlıklı yapıdaki evleri Romanlar'a kiraya vermek istememesi durumudur. Diğer bir deyişle karşılaştıkları sosyal dışlanma Romanlarda konut ve barınma sorunlarını da ortaya bu şekilde çıkartmaktadır. Bu durum Romanlar'ı daha kenar mahallelerde, sağlıklı konutlarda oturmaya bir bakıma mecbur bırakmaktadır. Aynı zamanda bu yapıların daha uygun ve ucuz kiralarda olması da yine Romanlar için tercih sebebi olmaktadır. Romanlar üzerinde yapılan bazı çalışmalar incelendiğinde Romanlar'ın bulundukları konut koşullarından memnun olmadığını fakat maddi kaygılar sebebiyle mecbur kaldıklarını ifade ettikleri görülmektedir (Fırat ve İlhan, 2019).

2.4 Romanlarda Barınma ve Kentsel Dönüşüm Sorunları

Özellikle kentlere göç eden Romanlarda, en temel ihtiyaç olan barınma ihtiyacı sorun haline gelmektedir. Yapılan bazı araştırmalar Romanlar'ın küçük bir bölümünün kendine ait evleri olduğunu ve bunların da geçmiş nesillerden kendilerine kaldıklarını ifade etmektedir. Günümüzde ve yakın geçmiş verilerine bakıldığında Romanlar'ın konut satın alımları neredeyse yok denecek boyuttadır. Romanların kendilerine ait bir konuta veya özellikle depo gibi kullanabilecekleri bir alana sahip gecekonduya sahip olmaları barınma ihtiyaçlarını gidermekle birlikte çalıştıkları meslek alanları (kağıt toplama, hurda toplama gibi) da dikkate alındığında geçim kaynaklarını da sürdürebilmeleri açısından önem taşımaktadır (Fırat ve İlhan, 2019).

Ülkemizde de Romanlar'ın barınma sorunlarının giderilmesi adına bazı adımlar atılmış ve 2013 yılında Roman Taslak Eylem Planı tasarlanmıştır. Bu eylem planının detaylarına bakıldığında eğitim, sağlık gibi sorunların çözüme kavuşturulmasının yanı sıra Romanlar'ın karşılaştıkları ciddi sorunların başında gelen konut ve barınma sorunları da ele alınmıştır. Bu eylem planında kentsel dönüşümden önce eğitim sorunlarının çözülmesinin, kentsel dönüşümün faydasını da arttıracığı yönünde düşünce ile hareket edilmiştir.

Roman Taslak Eylem Planı'nda konut ve barınma ile ilgili adımlar şu şekilde sıralanabilmektedir;

- Roman nüfusun gelir durumu göz önüne alınarak konut üretiminin aile bazlı ve her konuta 4-6 kişi düşecek biçimde planlama.
- Kentsel dönüşümün tek taraflı değil, yerinde dönüşümün imkanlarının dikkate alarak gerçekleştirilmesi.
- Kentsel dönüşümün gecikmesi durumunda mekansal iyileştirmelerin yapılması.
- Roman mahallelerinde ortalama 3 yıldır oturan ve aynı evi paylaşan ailelere kentsel dönüşüm imkan ve fırsatlarının sunulması.
- Kentsel dönüşüm uygulamalarının aciliyeti ve olası gecikme halinde fiziki iyileştirmelerin gerçekleştirilmesi.
- Roman mahallelerinin dış grupla ilişkilerini sağlayıcı proje ihtiyacı ve kentsel dönüşüm sonucu, gettolaşma ihtimalinin göz önüne alınması.
- Her mahallenin ekonomik ve sosyal ilişkilerinin devamlılığını dikkate alan iyileştirme projeleri geliştirme.

Roman Taslak Eylem Planı da göz önüne alındığında Romanlar'ın konut sorunlarının sosyal dışlanmadan, ekonomik sorunlardan, meslek tercihlerinden, yaşam tarzlarından ve uzun vadeli olarak eğitimsizlikten kaynaklandığı söylenebilmektedir.

Kısaca özetlemek gerekirse Romanlar'ın büyük çoğunluğu yaşamlarını sağlıklı yapılarından oluşan mekanlarda geçirmek durumunda kalmaktadırlar. Elverişsiz mahallelerde sağlıklı konutlarda oturmaya bir bakıma mecbur kalan Romanlar'ın yaşadıkları mekanların zamanla "Roman Mahallesi" olarak etiketlenmesi ile birlikte de buralarda yaşamaya devam etmelerindeki unsurlardan da birini oluşturmaktadır (Fırat ve İlhan, 2019).

2.4.1 Barınma

Roman mahallelerinde konut stokunun sınırlı olduğu bilinmektedir. Romanlarda nüfus artışı ciddi barınma problemleri ortaya çıkarmakta ve 2-3 aile aynı evde barınmak zorunda kalabilmektedir. Romanların barınma sorunlarının hayli fazladır. Genel olarak derme çatma, tek göz odalı evlerde yaşadıkları, evlerinde tuvalet banyo sorunları yaşadıkları bilinmektedir. Romanların mekânsal dışlanmaya maruz kaldığı ve bu sebeple bir arada yaşama durumunda kaldıkları söylenebilmektedir. Barınmalarındaki

dışlanmanın farklı bir boyutu da mekânsal dışlanmadır. Roman mahallelerinin şehir hayatının kıyısında kalması mekânsal dışlanmanın en belirgin göstergesidir.

Roman mahalleleri altyapı problemleri ve evlerin kötü görüntüsüyle olumsuz bir yaşam şekline sebep olmaktadır. Şehrin kıyısında oluşan bu alanlar, suçun ve yasa dışılığın merkezi haline gelmektedir. Romanların dışlanma aşamalarının kentin kıyısındaki tehlikeli mekânlarıyla alakası bulunmaktadır (Seyyar, 2010).

2.4.2 Kentsel Dönüşüm Sorunları

Romanların çoğunluğunun sağlıklı ve yaşamak için elverişsiz konutlarda barındığını söylemek mümkündür. Romanlarda geçmişte ve günümüzde konut satın almanın yok denecek kadar az olduğu bilinmektedir. Bu durumun kentsel dönüşüm uygulamalarını ortaya çıkarabileceği düşünülmektedir.

Kentsel Dönüşüm Kavramı:

Kentsel dönüşüm kavramı özellikle son yıllarda ülkemizde büyük önem kazanan kavramlardan biri haline gelmiştir. Gerek akademik çalışmalara gerekse halkın günlük yaşamına sık sık konu edilmektedir. Özellikle kentsel dönüşümün uygulanabilirliğinin de son yıllarda artmış olması kentsel dönüşüm kavramı hakkında daha fazla araştırma yapılmasına neden olmuştur.

Kentsel dönüşüm kavramı hakkında literatürde farklı araştırmacılara ait farklı tanımların var olduğu görülmektedir. Kentsel dönüşüm hakkında yapılan tanımlama “çeşitli etkenlere bağlı olarak yaşamın her alanında ortaya çıkan, devamlı bir değişim ve gelişim içerisinde olan, dönüşüm kavramının sosyal psikolojik, kültürel, ekonomik, siyasi gibi birçok faktörünü içinde barındıran bir süreç” olarak ifade edilmektedir (Arabulan, 2015).

Kentsel dönüşüm kavramı ilk kez gelişmiş olan Batı ülkelerinde 18. yüzyıldan beri süregelen sanayi devrim neticesinde ortaya çıkan ekonomik ve sosyal açıdan çöküntü durumunda olan bölgelerin düzenlenmesi, yenilenmesi amacıyla yapılan çalışmaların tümü olarak ifade edilmesiyle ortaya çıkmaktadır. Kentsel hakkında yapılan bir başka tanımlama ise, azalmış nüfusun olduğu, düşük sosyoekonomik düzeye sahip olan bireylerin kötü şartlarda hayatlarını sürdürdükleri yerleşim yerlerinde olumlu yönde katkıda bulunacak ekonomik projelerin hayata geçirilmesi olarak ifade edilebilmektedir (Özkul, 2017).

Roberts ise kentsel dönüşüm kavramını, kaybedilen ekonomik gelirin geliştirilerek yeniden aktif hale getirilmesi, toplumsal hizmetlerin yeniden işlevsel hale getirilmesi, toplumsal olarak dışlanmaya maruz kalan kesimin olduğu bölgelerde bütünlüğünün sağlanmaya çalışılması, doğa ve çevre dengesinin yitirildiği alanlarda dengenin yeniden sağlanmasına yönelik çalışmalar olarak tanımlamaktadır. Söz konusu kentsel anlamda ortaya çıkan çöküntü ve olumsuz şartların nedenleri arasında Amerika ve diğer gelişmiş Avrupa ülkelerindeki gelişen sanayileşme ve buna bağlı oluşan hızlı değişimler gösterilebilmektedir (Aydınlı ve Turan, 2012).

Kentsel dönüşüm hakkında yapılan bir başka tanımlama ise eskimiş, yıpranmış, tahrip olmuş, yasadışı yapılmış olan sağlıklı kentlerin ve yapılaşmanın çeşitli sosyal ve ekonomik yapıların geliştirilerek daha uygun fiziksel şartlara sahip olması için yenilenmesi, değiştirilmesi, üretilmesi ve yeniden yapılması faaliyetleri olarak belirtilmektedir (Özden, 2008). Aynı zamanda Amerika Birleşik Devletleri'nde ve İngiltere gibi gelişmiş ülkelerdeki kentleşme ile ilgili problemlerin çözülmesi için ileri sürülen devlet politikalarını ifade etmek için de kentsel dönüşüm kavramı kullanılmaktadır (Aydınlı ve Turan, 2012).

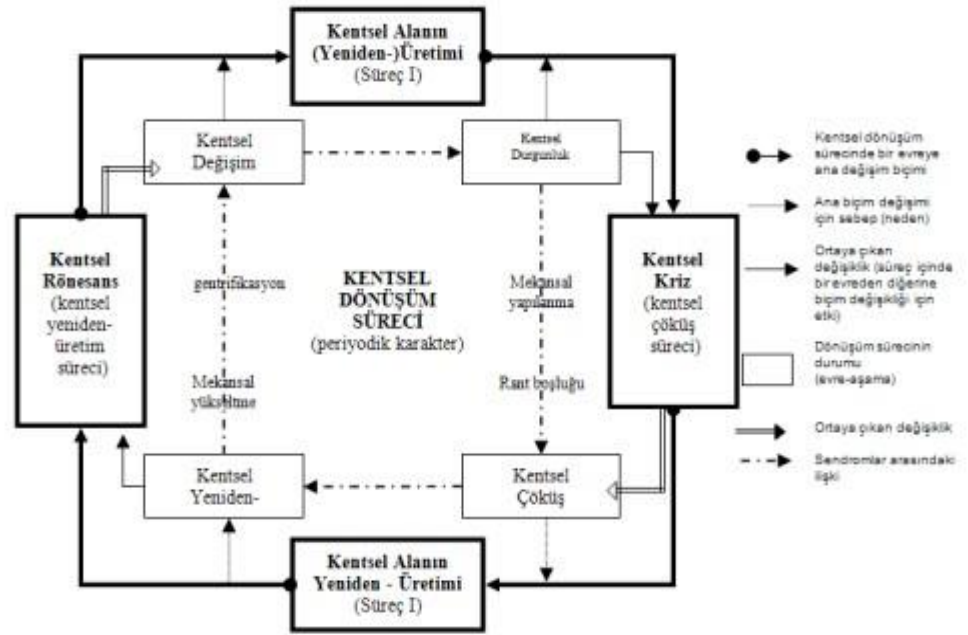
Literatür incelemelerin bakıldığında Gürler (2000), kentlerdeki fiziksel özelliklerin değişimi, dönüşümü, yeniden üretme sürecini dört ayrı kavramda açıklamaktadır (Yılmaz, 2009);

- Kentsel Durgunluk: Politika ve ekonomik krizlerin ve sosyal faaliyetlerin kentsel alanlarda sebep olduğu olumsuz durumları nitelendirmektedir. Kentsel durgunluk, kentin içindeki tarihi mekanların, yıpranma sürecine girmesi konusunda temel sebeplerden biridir. Bu sebeple nüfus karakteristiklerinde ve kentin çevresinin kalitesinde bir düşüş ve azalma ortaya çıkmaktadır.

- Kentsel Çöküntü: Dışsal politika ve ekonomik etkenlerin ve sosyal kuvvetlerin kentsel alanlardaki olumsuz etkisini nitelendirmektedir. Kentsel çöküş, kent içerisindeki tarihi mekanların bulunduğu arazilerin değerlerinde rant boşluğu oluşmasının temel sebeplerinden biri olarak sayılabilmektedir. Bu sebeple marjinal getto alanlarının yayılımı olduğu kadar nüfus karakteristiklerin ve konut ile arazi değerlerinde belirli dalgalanmalar ortaya çıkmaktadır.

- **Kentsel Yeniden Gelişim:** İçsel dışsal politika ve ekonomik etkenlerin ve sosyal kuvvetlerin kentsel alanlardaki olumlu etkisini nitelendirmektedir. Kentsel yeniden gelişim, kent içerisindeki tarihi mekanların ekonomik açıdan yeniden yapılanmasının ve mekansal anlamda yükselmenin oluşmasının temel sebeplerinden biri olarak sayılabilmektedir. Bu sebeple, kentin nüfus yoğunluğunda belli bir artış ve arazi/konut değerlerinde ise belli bir düzen ortaya çıkmaktadır.

- **Kentsel Değişim:** Politika ve ekonomik anlamda güçlenme ve sosyal faaliyetlerin kentsel alanlar üzerindeki olumlu etkilerini nitelendirmektedir. Kentsel değişim, kent içerisindeki tarihi mekanların gentrifikasyon ve sosyal filtreleşme süreçlerine dahil olmasının temel sebeplerinden biri olarak sayılabilmektedir. Bu sebeple, nüfus karakteristiklerinin reformasyonu ve kentin çevresel kalitesinde bir gelişme ortaya çıkmaktadır.



Şekil 3: Kentsel dönüşüm sürecinin dinamik ve alt süreçlerin oluşan dinamiği (Gürler, 2002)

Literatüre bakıldığında kentsel dönüşüm faaliyetleri konusunda dikkat edilmesi gerek önemli husus ve ilkeler ortaya atılmaktadır. Söz konusu kentsel dönüşüm faaliyetlerinin ilkeleri şu şekildedir (Gür, 2014);

- Kentsel dönüşüm faaliyetlerinin uygulanacağı alanın ekonomik, fiziksel, çevresel ve sosyal özellikleri bir bütün olarak değerlendirilmelidir.
- Aynı zamanda söz konusu alanın yerel özellikleri de göz önünde bulundurulmalıdır.
- Olası sorunları çözümü konusunda detaylı ve kapsamlı çözüm stratejileri geliştirilmelidir. Aynı zamanda tarafların tutarlı ve olumlu tutuma sahip olmaları da önem taşımaktadır.
- Kentsel dönüşüm faaliyetleri süresince geliştirilen projelerin sürdürülebilir hedeflerle tutarlı olmasına dikkat edilmelidir.
- Hedefler ve amaçlar net bir şekilde ortaya konmalıdır.
- Söz konusu hedeflerin ölçülebilir nitelikte olması zaman zaman önem taşımaktadır.
- Kentsel dönüşüm projelerin sırasında çevre, ekonomi, insan, doğa gibi kaynakların yerinde ve doğru kullanımına özen gösterilmelidir.
- Kentsel dönüşüm projeleri sürecinde ilgili taraflarla işbirliği ve ortaklık kurmak kamu yararını koruma konusunda önemlidir.
- Belirlenmiş olan uygulama yöntemlerinin ve stratejilerinin başarı düzeyleri belli kriterler doğrultusunda ölçülmesi gerekmektedir.
- Kentsel dönüşüm faaliyetleri süresince hazırlanmış olan programların ihtiyaç dahilinde değiştirebilir esneklikte olması gerekmektedir.
- Proje süresince tarafların ve paydaşların farklı davranış ve düşünce kalıplarına buna bağlı olarak da farklı özelliklere sahip olabileceklerinin bilincinde olunması gerekmektedir (Gür, 2014).

Kentsel Dönüşümün Gelişimi

Kentsel dönüşüm kavramı ve uygulamaları geçmişten günümüze kadar zaman içerisinde evrimleşerek değişikliğe uğramıştır. Roberts (2000) bu evrimleşmeyi ve değişimi inceleyerek yıllara göre ayrı ayrı ifade etmiştir. Buna göre kentsel dönüşüm;

- 1950’li yıllarda yeniden inşa etme dönemi,
- 1960’lı yıllarda yeniden canlandırma dönemi,
- 1970’li yıllarda yenileme dönemi,
- 1980’li yıllarda yeniden geliştirme dönemi,
- 1990’lı yıllarda yeniden üretme dönemi (Roberts, 2000).
- 2000’li yıllarda dönüşüm ve yeniden yapılandırma dönemi olarak adlandırılmaktadır (Tüfekçi, 2017).

1950’li yıllarda yeniden inşa etme dönemi olarak adlandırılmıştır. Yeniden inşa etme döneminde temel strateji, şehirlerdeki köhne bölgelerinin yeniden inşa edilmesi, geliştirilip genişletilmesi olarak belirlenmiştir. Söz konusu yeniden inşa etme politikasında yapılan kentsel dönüşüm faaliyetlerinde sosyal açıdan konut yapılarının ve bireylerin yaşam standartlarının yükseltilmesi, fiziksel açıdan köhne olan iç tarafta kalan bölgelerin ve çevresinin geliştirilmesi ve yeniden canlandırılması, çevresel anlamda ise bölgenin peyzajının düzenlenerek yeşil alanların oluşturulması amaçlanmaktadır. Söz konusu dönemde ekonomik yatırım olarak kısmen özel sektöre yatırımlar yapılmakla birlikte büyük çoğunluğu kamu sektörüne yönelik yatırımlardan oluşmaktadır (Roberts, 2000).

1960’lı yıllarda kentsel dönüşüm, yeniden canlandırma politikası üzerine kurulmuştur. Yeniden canlandırma döneminde temel strateji, 1950’li yıllarda benimsenen anlayışların sürdürülmesi, banliyölerin geliştirilmesi ve esenleştirme çalışmalarına başlanması olarak belirlenmiştir. Söz konusu yeniden canlandırma politikasında yapılan kentsel dönüşüm faaliyetlerinde sosyal açıdan bireylerin sosyal imkânlarının geliştirilmesi ve refah seviyesinin arttırılması, fiziksel açıdan var olan bölgelerin ve 1950’li yıllarda başlanan esenleştirme çalışmaları doğrultusunda iyileştirilerek geliştirilmesi, çevresel anlamda ise belli seçici düzenlemelerin ve iyileştirilmelerin yapılması amaçlanmaktadır. Söz konusu dönemde 1950’li yıllara kıyasla özel sektöre verilen önem arttırılmış ve böylelikle kamu ve özel sektör arasındaki dengenin kurulması hedeflenmiştir (Roberts, 2000).

1970’li yıllarda kentsel dönüşüm, yenileme dönemi olarak adlandırılmaktadır. Yenileme döneminde temel strateji, kentin yenilenmesi ve semt projelerine daha çok yoğunlaşılması olarak belirlenmiştir. Söz konusu yenileme politikasında yapılan kentsel dönüşüm faaliyetlerinde sosyal açıdan toplumsal yönlü faaliyetlerin yapılması, fiziksel açıdan şehirlerdeki köhne bölgelerin yenilenmesi, çevresel açıdan yeni fikir ve buluşlarla çevre

düzenlemelerin geliştirilerek iyileştirilmesi amaçlanmaktadır. Ekonomik açıdan yatırımlar kamunun zorunlu kaynaklarına yapılmış ve özel sektöre de önem ve yatırımlar arttırılmıştır (Roberts, 2000).

1980’li yıllarda kentsel dönüşüm, yeniden geliştirme dönemi olarak adlandırılmaktadır. Yeniden geliştirme döneminde temel strateji, temel gelişim projeleri, donanma projeleri ve şehir dışına yönelik projelerin yapılması olarak belirlenmiştir. Söz konusu yeniden geliştirme politikasında yapılan kentsel dönüşüm faaliyetlerinde sosyal açıdan devletin verdiği destek ile toplumdaki bireylerin kendi işlerini kendilerinin görmesinin sağlanması, fiziksel açıdan temel gelişime yönelik yeni projelerin geliştirilmesi, çevresel açıdan daha geniş kapsamlı çevresel faaliyetlerin hayata geçirilmesi amaçlanmaktadır. Ekonomik açıdan ise özel sektörün hakimiyeti arttırılmıştır (Roberts, 2000).

1990’lı yıllarda kentsel dönüşüm, yeniden üretim dönemi olarak adlandırılmaktadır. Yeniden üretim döneminde temel strateji, yapılan proje ve uygulamaların kapsamının genişletilmesi bütünleşmiş eğitime daha fazla önem verilmesi olarak belirlenmiştir. Söz konusu yeniden üretim politikasında yapılan kentsel dönüşüm faaliyetlerinde sosyal açıdan toplumun rolüne daha fazla önem verilmesi, fiziksel açıdan 1980’li yıllara göre daha mütevazî koruma, çevresel açıdan ise daha geniş kapsamlı ve sürdürülebilir çevre uygulamalarına yönelik fikirlerin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Ekonomik açıdan ise kamu kuruluşları, özel sektör ve diğer gönüllü fonlar arasındaki dengenin daha sağlam hale getirilmiştir (Roberts, 2000).

2000’li yıllara kadar yaşam standartlarının yükseltilmesinden ziyade barınma gibi temel ihtiyaçların karşılanması odaklanılmıştır. 2000’li yıllara gelindiğinde ise bireylerin ev sahibi olma istekleri devam etmekle birlikte rekabet içerisinde olan ekonomik faaliyetler söz konusu olmuştur. Diğer bir deyişle yaşam alanından ziyade daha kaliteli yaşam alanını oluşturmak daha önemli hale gelmiştir (Tüfekçi, 2017).

Kentsel Dönüşümün Nedenleri

Kentte yaşanan nüfus artışı, ekonominin değişmesi, bireylerin tüketim anlayışlarının değişmesi, farklı kesimlere ait olan bireylerin farklı istek ve talepleri, bazı kesimlerin kentin belli alanları üzerinde kar elde etme amaçlarına yönelik eylemleri, bina ve yapıların zarar görüp yıpranması, bina ve yapıların kullanım ömrünün bitmesi, kentte deprem, yangın gibi doğal afetler sebebiyle maddi kayıpların yaşanması veya buna bağlı

hasar görmesi gibi etkenler kentsel dönüşüme ihtiyaç duyulma sebeplerinin başlıca faktörlerini oluşturmaktadır (Sağır, 2009).

Literatürde kentsel dönüşüme ihtiyaç duyulma nedenleri belli maddeler şeklinde sunulmaktadır. Balamir'e (2005) göre Türkiye'de kentsel dönüşümün nedenleri şu şekilde sıralanabilmektedir.

- Sanayi devriminden bu yana Türkiye'de konut yapım oranının arttığı görülmektedir fakat bu konutlaşma çoğunlukla denetimden yoksun olan çarpık ve yetersiz hizmet koşullarında olan kaçak yapılaşmadan oluşmaktadır. Söz konusu durum ise risk faktörü olmakla birlikte kentsel dönüşümü zorunlu kılan etmenlerden birini oluşturmaktadır.
- Konut yapımı ile nüfus artışı arasındaki dengeye bakıldığında ise konut üretiminin nüfus artışına oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Böylelikle kentsel alanda genişlemeye ihtiyaç duyulmaması durumu, var olan kentlerdeki alanların yenilenerek daha sağlıklı koşullara ulaştırılması gerektiğini gözler önüne sermektedir.
- Kentleşme hızının yavaşlamasına rağmen, inşaat sektöründeki gidişatın hızlı olması durumu da kentsel dönüşüme ihtiyaç duyulmasının nedenlerin biri olmaktadır.
- Doğal afetler, çevre kirliliği, hizmetlere ulaşım gibi etkenler düşünüldüğünde çarpık kentleşme bir risk faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu risk faktörlerin ortadan kaldırılması zorunluluğu da yine kentsel dönüşümün nedenlerinden biridir.
- Sosyal anlamda bakıldığında kentlerdeki fakirlik oranının artması, bireylerin kent hizmetlerinden yararlanması konusunda bazı adaletsizlikleri de beraberinde getirmektedir. Bu durumda kentin koşullarının iyileştirilmesi, sosyal adaleti sağlamak adına önem taşımaktadır.
- Konutlaşmanın artması, estetikten yoksun ve sağlıksız yapıların üretilmesi gibi durumlar aynı zamanda ülke olarak Avrupa Birliğine dahil olma konusundaki standartları düşürmektedir. Bu yolda kentsel dönüşüm yaşam standartlarını arttırıcı bir rol oynamaktadır (Balamir, 2005).

Kentsel Dönüşümün Amaçları ve Hedefleri

Kentsel dönüşümün nedenlerinin yanı sıra uygulanması da belli amaçlar ve hedefler doğrultusunda yapılmaktadır. Kentsel dönüşümün uygulanmasının temel amacı dört kriterde açıklanmaktadır (Polat ve Dostoğlu, 2007).

- Fiziksel anlamda olan çökmeyi durdurmak, tarihi yapıların devamlılığını sağlayabilmek
- Ekonomik yaşantıyı yeniden canlandırmak
- Kentteki mimari yapıları güçlendirmek, yaşam kalitesini arttırmak, kültürel yaşantıyı yeniden aktive etmek
- Söz konusu proje sürecine her alandaki ilgili aktörlerin gerektiği düzeyde katılımını sağlamaktır.

Kentsel dönüşüm kavramının tanımı hakkında farklı araştırmacıların farklı tanımlamaları bulunması gibi, kentsel dönüşümün amaçları konusunda da literatürde farklı araştırmacılar farklı amaç kriterleri ortaya atmaktadır. Bir diğer araştırmacıya göre kentsel dönüşümün amaçları ise şu şekilde maddeleştirilebilmektedir (Şişman ve Kibaroglu, 2009);

- Kentlerde oluşan fiziksel sorun ve çöküntülerin temel sebeplerden biri toplumsal alanlarda meydana gelen sorunlar olmaktadır. Bu sebeple kentsel dönüşüm projelerinin temel amaçları arasında toplum sorunların ele alınması, çözülmesi için çeşitli önerilerin geliştirilmesi ve kentsel dönüşüm projelerinin bu sonuçlara göre şekillendirilmesi gerektiği amaçlanmaktadır.
- Yaşanılan kent içinde barındırdığı fiziksel özelliklerle sürekli bir değişim ve gelişim içerisinde olmaktadır. Bu nedenle kentsel dönüşüm faaliyetleri değişen ve gelişen özelliklere yönelik kentin ortaya çıkan ihtiyaç ve özelliklerine cevap verebilir nitelikte olmayı amaçlamaktadır.
- Kentsel dönüşüm faaliyetlerinin amaçlarından bir diğer ise söz konusu kentte yaşayan bireylerin var olan yaşam kalitesini ve standartlarını geliştirmeyi ve refah seviyesini arttırmayı amaçlamaktadır.
- Yukarıda da bahsedilen kentlerde ortaya çıkan sorunlar, yalnızca toplumsal, sosyal ve fiziksel alanda olmamakla birlikte ekonomik alanda da meydana gelen bazı

sorunlar kentlerde çöküntülere neden olmaktadır. Kentsel dönüşüm faaliyetleri ekonomik alanda ortaya çıkan sorunların da belirlenmesini, çözüm önerilerinin geliştirilmesi ve sonrasında sorunların çözülmesini amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusundan kentte yaşayan bireylerin yaşam kalitelerinin ve standartlarının geliştirilerek yükseltilmesi hedeflenmektedir.

- Kentsel dönüşüm projeleri, kentteki alanların verimli ve işlevsel şekilde kullanılmasını sağlamayı ve varsa eğer gereksiz dağınıklaşmayı önlemeyi amaçlamaktadır. Diğer bir deyişle kentsel dönüşüm faaliyetleri kentlerdeki plansız yerleşmeyi ortadan kaldırmayı hedeflemektedir.

Kentsel dönüşümün asıl hedefi kentte var olan sorunlu yapıların kontrollü şekilde yıkımını yaparak ortadan kaldırmaktır. Fakat kentlerin bazı alanlarında korunması ve varlığını sürdürmesi gereken tarihi yapılar ve binalar bulunabilmektedir. Bu süreçte söz konusu binalarda yıkım işlemi gerçekleştirilememektedir. Öte yandan kentsel dönüşüm faaliyetleri sırasında bu binaların korunmasının ve restore edilmesinin sağlanması gerekmektedir. Söz konusu bölgenin gerek kültürel ve sosyal özelliklerinin gerekse ekonomik faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini koruma durumu olarak bilinen çöküş önleme, kentsel dönüşüm faaliyetlerinde etkin rol alan koruma görevlilerinin görevleri arasında yer almaktadır (Doğan, 2015).

Baransü'ye (1989) göre kentsel dönüşümün amaçları sosyal amaçlar, fiziksel amaçlar ve ekonomik amaçlar olarak üç ayrı başlık altında incelenmektedir. Buna göre sosyal amaçlar; güvenli, sağlıklı ve yüksek yaşam standartlarına ulaştırma gibi unsurları içerirken fiziksel amaçlar; daha çok altyapıların geliştirilmesi, ulaşım olanakları, özellikle doğal afetler konusunda riskli yapıları ortadan kaldırma gibi unsurları içermektedir. Son olarak ekonomik amaçlar ise iş olanaklarını arttırmak, ekonomiyi canlandırmak, istihdam sağlamak gibi mali unsurları içerisinden barındırmaktadır.

Tablo 1: Kentsel dönüşümün amaçları (Baransü, 2009'dan faydalanılarak oluşturulmuştur).

Sosyal Amaçlar	-Güvenli ve iyileştirilmiş yaşam standartlarına sahip alanlar oluşturulması -Farklı mahalle veya sokaklar arasında gerek fiziksel gerek sosyal gerekse ekonomik anlamdaki eşitsizliklerin giderilmesi
Fiziksel Amaçlar	-Eskime ve yıpranmanın önüne geçilmesi -Altyapıların iyileştirilmesi -Kentler alanları içerisindeki dengesiz dağılımın düzenlenmesi -Ulaşım kaynaklarının iyileştirilmesi -Doğal afet riskine karşı risk taşıyan bina ve her türlü yapıların fiziksel olarak iyileştirilmesi
Ekonomik Amaçlar	-Bireyler arasındaki ekonomik dengesizliğin ortadan kaldırılması veya azaltılması -Ekonominin yeniden canlandırılması -Değer kaybetmiş olan alanların iyileştirilerek yeniden ekonomik hayata dahil edilmesi -Kentteki mali kaynakların arttırılması

Öte yandan kentsel dönüşüm faaliyetlerinin uygulandığı kent alanlarında yenilemek, daha iyi hale getirmek, estetik bir görünüme sahip olmasını sağlamak, güvenliği arttırmak, ekonomik faaliyetleri arttırarak canlandırmak, temiz hale getirmek, düzenlemek gibi amaçları da bulunmaktadır. Bu amaç doğrultusunda değişim, gelişim ve üretim çalışmaları yapılmaktadır (Şentürk, 2014).

Kentsel Dönüşümün Farklı Alanlardaki Etkileri ve Boyutları

Zamanla var olan yapıların fiziksel kullanım sürelerinin dolması, eskimesi, yıpranması gibi faktörlerle kentte yenilemeye, değişmeye ve geliştirmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Kentsel dönüşüm gerek bireylerin üzerinde gerekse kentin farklı alanlarında bazı etkilere sahip olmaktadır. Uygulamaya alınan bir kentsel dönüşüm projesi sürecinde bölgenin

fiziksel özelliklerinin yanı sıra kültürel değerlerinin, sosyal özelliklerinin, ekonomik özelliklerinin de göz önüne alınması ve bu özelliklerin gerektirdiği doğrultuda ilerlenmesi gerekmektedir.

Kentsel dönüşümün boyutları incelendiğinde dört temel boyutunun olduğu söylenebilmektedir. Kentsel dönüşümün boyutları; ekonomik boyut, sosyal boyut, yasal/yönetimsel boyut ve fiziksel boyut olarak ayrılmaktadır (Gür, 2014). Aşağıdaki söz konusu boyutlar detaylı şekilde ele alınacaktır.

Kentsel Dönüşümün Ekonomik Boyutu

Kentsel dönüşüm faaliyetlerinin etkilerinin yoğunlukta olduğu alanlardan biri de ekonomik boyutu olmaktadır. Kentsel dönüşüme dahil edilen bölgelerin ve yapıların genellikle düşük sosyoekonomik düzeye sahip bireylerin yaşam alanı olması da bu etkinin niteliğini gözler önüne sermektedir. Ekonomik boyut temel anlamda iş olanakları ile ilişkili olmaktadır.

Kentsel dönüşüme ihtiyaç duyulmasında, kentteki ekonomik faaliyetlerin canlılığını yitirmesi ve piyasasının düşmesi gibi ekonomik etkenler başta gelmektedir. Diğer bir deyişle değişim ve gelişim, ekonomik talebi de arttıran unsurlardan biri olmaktadır. Yeni ekonomik faaliyetler geliştirilmesi, piyasanın yükseltilmesi, iş olanaklarının artırılması, işsizliğin azaltılması gibi amaçlar kentsel dönüşümün ekonomik boyutlarını oluşturmaktadır (Özkan ve Sıdal, 2008).

Kentsel dönüşüm, ilk etapta büyük ekonomik kaynakları gerektiren maliyeti yüksek uygulamaları kapsamaktadır (Özden, 2008). Kentsel dönüşümün maliyet hesaplaması yapılırken, zarar görmüş ya da fiziksel ömrünü doldurmuş olan bina ya da yapıların yıkımları, paydaşlara hak ettikleri bütçelerin ödenmesi, bölgede ikamet eden bireylerin kentsel dönüşüm süreci içerisinde barındıkları yerlerin kira bedellerinin ödenmesi gibi hususlar göz önüne alınarak, maliyet hesabının bu hususlar doğrultusunda yapılması gerekmektedir (Deringöz, 2017).

Projenin nitelikli, kazançlı ve başarılı olması söz konusu maliyetin geri dönmesi konusunda önem taşımaktadır. Doğru ve başarılı gerçekleştirilmiş bir kentsel dönüşüm projesi tamamlandığında maddi kazançları da beraberinde getirmektedir. Diğer bir deyişle yapılan maliyetin geri dönüşünün olması, kentsel dönüşüm projesinin başarısına bağlı olmaktadır. Bu sebeple kentsel dönüşüm alanları belirlenirken söz konusu

fayda/zarar değerlendirilmesinin sağlıklı yapılması, bu analizler sonucunda rant değerinin baştan ortaya konması büyük öneme sahip olmaktadır (Özden, 2008).

Kentsel dönüşümün ekonomik boyutları, ulaşılmak istenen hedefleri ve amaçları aşağıdaki gibi maddelendirilebilmektedir (Uslugil, 2010);

- Yeni iş olanakları oluşturularak istihdam düzeyinin artırılması
- Ekonomik alanda zayıf kalan bölgelerde ekonomiyi yeniden canlandıracak faaliyetlerin geliştirilmesi
- Yerel girişimcileri destekleyen yönde projeler üretilmesi ve böylelikle teşvik edilmesi
- Vasıfsız bireyleri geliştirmek, eğitmek ve beceri kazandırabilmek adına eğitimler organize edilmesi
- Özellikle düşük sosyoekonomik düzeydeki bireylerin yaşadığı gecekonduların olduğu alanlarda ulaşım, sağlık, eğitim gibi temel ihtiyaçların yeterli şekilde karşılanabilmesi adına bölgede ekonomik kaynakların oluşturulması (Uslugil, 2010).

Kentsel Dönüşümün Sosyal Boyutu

Kentsel dönüşümün boyutlarından bir diğeri de sosyal boyutu olmaktadır. Sosyal boyutun diğer boyutlara göre daha kapsamlı olduğu ve diğer boyutlarla da etkileşim içerisinde olduğu söylenebilmektedir. Sosyal boyut bireylerin çevreleriyle olan sosyal ilişkilerini, kamu hizmetlerine erişilebilirlik düzeylerini, refah seviyesi yaşam kalitesi gibi unsurları içermektedir (Gür, 2014). Kentsel dönüşüm projelerinde fiziksel boyuta daha fazla önem verilmesi sosyal boyutun zaman zaman göz ardı edilmesine yol açabilmektedir. Ancak başarılı bir kentsel dönüşüm fiziksel özelliklerin yanı sıra kültürel, sosyal, ekolojik denge gibi boyutları da göz önüne alarak bütün şekilde ele alınması ile mümkün olmaktadır (Akkar, 2006).

Öte yandan bir değişimin sosyal yönünün de başarılı olabilmesi için toplumsal özelliklere dikkat edilmesi gerekmektedir. Söz konusu bölgede yaşayan bireylerin eğitim düzeyi, memnuniyet düzeyleri, kültürel değerleri, ekonomik düzeyleri gibi unsurlar toplumun toplumsal özelliklerini oluşturmaktadır. Projenin niteliği ile toplumsal özelliklerin arasında uyum düzeyi arttıkça kentsel dönüşüm projesinin başarısı da paralel olarak artış göstermektedir (Ataöv ve Osmay, 2007).

Dönüşüm yapılacak olan bölgedeki arsa ve yapıların mülkiyetinin çoğunluğunun kamuya ait olması durumunda kentsel dönüşüm süreci daha hızlı ve kolay ilerlemekle birlikte, arsa ve yapıların özel mülk olması durumunda mülk sahiplerinin ikna süreci projenin biraz uzamasına neden olmakta ve böylelikle sürece olumsuz yönde bir etki yapmaktadır. Bu durumda bölgenin toplumsal özelliklerini dikkate alarak kararlar verilmesinin önem taşıdığı görülmektedir (Yasin, 2005).

Sosyal boyuta önem verilmiş olan projelerde halkın katılımı da daha yoğun olmakta ve böylelikle projenin sekteye uğramasının, uzamasının veya askıda kalmasının önüne geçilebilmektedir. Sosyal boyut bu yönüyle kentsel dönüşümün önemli bir payını oluşturmaktadır. Bölgede yaşayan bireylerin memnun olmadığı noktaları tespit ederek, bu memnuniyetsizlikleri gidermek, kentsel dönüşüm projesinin daha başarılı ve hızlı şekilde ilerlemesini sağlamaktadır.

Kentsel Dönüşümün Yasal / Yönetmel Boyutu

Kentsel dönüşümün boyutlarından bir diğeri de yasal/yönetmel boyutu olmaktadır. Yasal ve yönetmel boyut karar verme mercilerinin yapısını, yerel yönetimlerin niteliklerini, halk ile yönetici arasındaki ilişkileri, liderlik türleri ve halkın dahil olma düzeyini içermektedir (Gür, 2014).

Geçmiş dönemlerde yaşanan özellikle sanayi devriminden sonra insanlar sanayinin işlediği bölgelere yoğun bir şekilde göç etmiş ve bu durumda çarpık ve düzensiz yapılaşmaya, sağlıklı yaşam şartlarına neden olmuştur. Söz konusu bölgelerin düzenlenmesi, yaşam koşullarının iyileştirilmesi için yasal düzenlemelere ve projelere ihtiyaç duyulmuştur (Sönmez, 2005).

Kentsel dönüşümle ilgili sınırların ve ilkelerin yasalar kapsamında belirlenmiş olduğu durumlarda ciddi sorunlar yaşanmamakla beraber, yasal olarak netlik kazanmamış olan durumlarda sorunlar yaşanabilmektedir. Uyumlu ve tutarlı yasaların varlığı, aynı zamanda sağlıklı koordinasyonun sağlanması, özel sektörün de dahil olduğu projelerde denetim sisteminin sağlıklı kurulması dönüşüm projesinin daha başarılı şekilde ilerlemesini sağlamaktadır (Deringöz, 2017).

Kentsel Dönüşümün Fiziksel Boyutu

Kentsel dönüşümün fiziksel boyutu, projenin teknik unsurları, planlaması, tasarım şekli, konut sayısı ve çevresi, ulaşım yollarının niteliği, çevre tasarımı gibi konuları içermektedir (Gür, 2014). Diğer deyişle fiziksel boyut ve planlama kentsel dönüşümün

somut unsurları ile ilgili olmaktadır (Özden, 2008). Sınırları doğru ve sağlıklı şekilde belirlenmiş, yalnızca küçük ve çöküntü alanlara yoğunlaşmaktan ziyade kentin bütünü göze alınarak planlanmış olan kentsel dönüşüm projelerinin daha başarılı olduğu düşünülmektedir. Günümüzde geniş kapsamlı ve sürdürülebilirliği yüksek olan, demokratik kararların alındığı kentsel dönüşüm planlama anlayışı daha fazla egemen olmaktadır (Sönmez, 2005).

Kentsel dönüşüm planlamaları, doğaya ve çevreye öncelik veren, kamu yararını gözeten, sosyal anlayış ilkelerini benimseyen ve yasalar çerçevesinde ilerleyen yapıda olmalıdır. Söz konusu kentsel dönüşüm anlayışının ve yönetiminin sürdürülebilmesi için her yönüyle sağlıklı bir planlama yapılması kaçınılmazdır. Bununla birlikte projedeki küçük bir alanın planlaması yapılırken, projenin bütünü de göz önüne alınarak planlamanın bütün ile uygun ve tutarlı şekilde olmasına özen gösterilmelidir. Aynı zamanda özellikle ulaşım konusunda altyapıların yeniden geliştirilmesi veya yeni altyapıların yapılması konusu da kentsel dönüşümün fiziksel boyutunda önem taşıyan unsurlardan birini oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle söz konusu planlama da kentsel tasarımın doğru yapılmasına özen gösterilmesi gerekmektedir (Dayıoğlu, 2006).

Kentsel tasarım kavramının planlamadan ayırt edilebilmesi ve özgünlüğünün ifade edilebilmesi adına dört farklılığı ortaya konmuştur (Tekeli, 1994);

- Bir kentsel alanı veya yapıyı algılamadaki farklılıklar
- Ölçek farklılıkları
- Tasarımcının denetim düzeyinde sahip olduğu farklılıklar
- Tasarımı yapılan çevredeki muhatap olunan bireylerin farklılığı

Kentsel Dönüşümde Müdahale Çeşitleri

Kentsel dönüşüm faaliyetlerinin uygulanması konusunda farklı yöntemler ve müdahale çeşitleri bulunmaktadır. Gerek araştırmacıların farklı tanımlamalarından gerekse birbirinden farklı kent alanlarının, farklı ihtiyaçlarının bulunmasından kaynaklı olarak kentsel dönüşüm müdahale yöntemleri çeşitlilik göstermektedir. Kentsel dönüşüm müdahale yöntem çeşitleri;

- Kentsel yenileme
- Soylulaştırma
- Kentsel sağlıklaştırma

- Kentsel Koruma
- Yeniden canlandırma
- Yeniden geliştirme
- Düzenleme
- Alansal Temizleme
- Tazeleme
- Boşlukları doldurarak geliştirme olarak sıralanabilmektedir.

Aşağıda kentsel dönüşüm müdahale yöntemlerinden en sık başvurulana, kullanılan ve üzerinde durulan yöntemler detaylı şekilde ele alınacaktır.

Kentsel Yenileme

Kentsel yenileme, gerek yapılaşmanın düzeni gerekse yapıların durumu açısından sağlıklı ve şartlarının düzeltilmesi mümkün olmayan bina ya da yapıların tamamen ve kısmi olarak ortadan kaldırılması olarak tanımlanabilmektedir (Ertaş, 2011). Kentsel müdahale yöntemleri arasında en radikal yöntem olarak değerlendirilen kentsel yenileme (Daşkiran, 2016), özellikle çarpık kentleşme, kaçak yapılaşma gibi durumların yoğunlukta olduğu bölgelerde daha sık başvurulana yöntemlerden biri olmaktadır. Çevre düzenlemesi ve sosyal hizmetlere erişimin iyileştirilmesiyle birlikte aynı zamanda doğal afetlerin yaşanması durumunda zarar görme oranını azaltmaya yönelik hedefleri de içermektedir. Türkiye’deki kentsel dönüşüm projelerinin çoğunluğunda kentsel yenileme yönteminin tercih edildiği söylenebilmektedir (Daşkiran ve Ak, 2015).

Kentsel yenileme yönteminde temel esas, var olan yapı ve binanın tamamen yıkılarak ortadan kaldırılması ve yerine tekrar yenisi yapılmasıdır. Özellikle çöküntü alanlarda, kullanımı riskli olan yapılarda kentsel yenileme yönteminin uygulanmasının ekonomik anlamda da olumlu dönüşler sağladığı görülmektedir. Diğer bir deyişle yaşam standartlarının çok düşük olduğu ve riskli yapıların yoğunlukta olduğu bölgelerde söz konusu yöntemin uygulanabilirliği yüksek olmaktadır (Daşkiran, 2016),

Soylulaştırma

İngilizce ’de “gentrification” olarak bilinen soylulaştırma kavramının manası konusunda çok sayıda farklı düşünceler bulunmaktadır. Öte yandan soylulaştırma en geniş tabirle, sosyoekonomik düzeyi düşük olan bireylerin yoğunlukta olduğu bölgelere, sosyoekonomik düzeyi daha yüksek olan ailelerin yerleştirilmesi ile sağlanan kentsel müdahale yöntemlerinden biridir (Erdere vd., 2014). Diğer bir deyişle gerilemiş ve

olumsuz şartlara sahip olan kent alanlarında daha üst ve yeni sınıfsal ayrışmanın ortaya konması durumudur (Şen, 2005). Söz konusu alanlarda sosyoekonomik düzeyi düşük olan bireylerin çoğunlukta yaşamasından kaynaklı olarak bu bölgelerde ekonomi, ticaret, kültürel faaliyetler, köhneleşmiş alanların varlığı da artmaktadır. Soylulaştırma yöntemi ile bu bölgelere yüksek sosyoekonomik düzeydeki bireylerin yerleştirilmesi bölgedeki ekonomik canlılığı, hizmet ve kültürel faaliyetlerin de artmasını sağlamaktadır (Erdere vd., 2014).

Soylulaştırma yönteminde temel esas, köhneleşmiş bölgelere üst veya orta ekonomik sınıftan bireylerin yerleştirilerek bu bölgelerin fiziksel özelliklerinin iyileştirilmesi ve kalitenin artırılmasıdır (Özden, 2008). Literatüre bakıldığında “gentrification” kavramını Türkçeye “seçkinleştirme” olarak çevrilmesinin daha uygun olduğunu öne süren araştırmacılar da mevcuttur (Ciravoğlu ve İslam, 2006). Kentsel yenileme yönteminin aynı zamanda soylulaştırma faaliyetlerini de kolaylaştırdığı söylenebilmektedir. Soylulaştırma faaliyetleri belli ve karşılıklı anlaşmalar şeklinde gönüllük esasına dayanılarak yapılmaktadır (Daşkiran ve Ak, 2015).

Soylulaştırma faaliyetlerinin sürecinde dikkat edilmesi gereken unsurlar şu şekilde maddeleştirilebilmektedir (Kayasü ve Yetişkul, 2013);

- Soylulaştırma faaliyetleriyle birlikte İmalat ve sanayi gibi üretim bölgeleri değişerek, tüketime daha yoğunluk gösteren tüketim bölgeleri haline gelmektedir.
- Farklı iş alanlarında olan yatırımcıların yatırım yaptıkları bölgeler daha fazla gelişim göstermektedir.
- Sosyal faaliyetler, ekonomik çeşitlilik, barınma gibi alanlarda iyileşmeler oldukça sosyal tabakaların seçimlerin de değişmeler ve çeşitlenmeler görülmektedir.
- Devletin farklı alanlara yönelmesi ve odaklanması ile birlikte kentsel dönüşüm konusunda farklı politika ve yöntemler ortaya çıkmaktadır.

Yukarıda maddeler halinde belirtilen unsurlar, faaliyetler ve çalışmalar soylulaştırma yöntemi içerisinde değerlendirilmektedir (Kayasü ve Yetişkul, 2013).

Kentsel Sağlıklaştırma

Kentsel sağlıklaştırma yöntemi, kendine ait görüntüsünü hala kaybetmemiş fakat yapısında bazı yıpranmaların bulunduğu, yıpranmış, sağlıklı altyapıların bulunduğu alanların fiziksel koşullarının iyileştirilerek geliştirilmesi ve eski haline geri çevrilmesine

yönelik yapılan çalışmaları içermektedir (Tekeli, 2011). Diğer bir deyişle işlevi bazı fiziksel sebeplerden dolayı yerine getiremeyen alanların geliştirilerek eski performansına yeniden kavuşmasını sağlama yöntemidir (Yiğit, 2011).

Öte yandan bireylerin yaşadıkları kentsel alanların sağlık konusunda da denetlenmesi gerekmektedir. Sosyoekonomik düzeyi düşük bireylerin yoğunlukta yaşadığı bölgelerde insanların sağlığına zarar verecek olguların ortadan kaldırılması kentsel sağlıklaştırma için önemli unsurlardandır. Yine aynı şekilde fakirliğin olduğu bölgelerde çeşitli faaliyetler yapılarak söz konusu bölgelerin ekonomik canlılığını aktif etmek önem taşımaktadır (Keleş, 2012).

Kentsel sağlıklaştırma yönteminin bağlı olduğu 4 temel unsur ortaya atılmaktadır. Bunlar (Şişman ve Kibaroglu, 2009);

- Kentte çöküntü yaşanmasının altında yatan temel sebeplerden biri toplumsal yaşamdaki sorunlardır. Diğer bir deyişle kentin fiziksel özellikleriyle toplumsal sorunlar birbiri ile ilişkili olmaktadır. Böylelikle kentsel sağlıklaştırma ile kentteki sorunların önüne geçilmesi hedeflenmelidir.
- Kentsel sağlıklaştırma faaliyetlerinde ekonomik alanda, fiziksel alanda ve toplumsal alanda bireylerin ihtiyaçları belirlenerek, bu ihtiyaçlara göre kent imkanlarının geliştirilmesi gerekmektedir.
- Aynı zamanda toplumdaki bireylerin yaşam standartları ve refah seviyelerini arttırmak için bazı projelerin yürütülmesi de kentsel sağlıklaştırma faaliyetleri arasında yer almaktadır.
- Kentlerde oluşan çöküntü durumlarının temel sebeplerinden biri de kentin ekonomik faaliyetlerini yürütemeyecek duruma gelmesidir. Bu nedenle özellikle çöküntü olan bölgelerde ekonomik faaliyetleri yeniden geliştirmek adına bazı faaliyetlerin düzenlenmesi de kentsel sağlıklaştırma yöntemi ile sağlanmaktadır (Şişman ve Kibaroglu, 2009).

Kentsel Koruma

Kentsel koruma yönteminde temel esas, kentin sahip olduğu olumlu özelliklerin korunması ve sürdürülebilir olmasını sağlamaktır. Zamanla oluşan gelişim ve değişimler kentlerde bazı yıpranmalara ve olumsuzluklara neden olmaktadır. Kentin geçmiş dönemlerden günümüze kadar uzanan ekonomik, sosyal ve kültürel özelliklerini

yitirmemesi konusundaki çalışmalar kentsel koruma yöntemi içerisinde yer almaktadır. Öte yandan kentin dokusunu korumak için hiç dokunmama anlayışından bahsedilmemektedir. Kenti korumak zaman zaman fiziksel bakım gerektirmektedir (Daşkiran, 2016).

Kentsel dönüşümün tarihinde yapılan ilk uygulamalardan olan kentsel koruma (Demirsoy, 2006), yapı ve binaların özgün hallerinin bozulmadan koruma yöntemi olarak açıklanabilmektedir. Kentsel dönüşümün amaçlarından olan kentin devamlılığının ve sürekliliğin sağlanması, kente dair bazı değerlerin korunması ile sağlanabilmektedir (Gülersoy, 1997). Aynı zamanda kentsel koruma yöntemi, kentin kültürel faaliyetlerinin de artmasında büyük rol oynamaktadır. Kentin kültürel faaliyetlerinin artması, ekonomik anlamda da gelişmesini sağlamaktadır. Bu yönüyle kentsel koruma yönteminin, kentin ekonomik düzeyine de büyük etkisi olmaktadır (Türk, 2012).

Yeniden Canlandırma

Yeniden canlandırma yöntemi, kentin sosyal açıdan ya da fiziksel açıdan çöküntü haline gelmiş olan bölgelerde çöküntüye sebebiyet verecek unsurlarının yok edilmesi ya da düzenlenmesi sonucunda yeniden yaşanılabilir hale getirilmesi için kullanılan kentsel dönüşüm müdahale yöntemlerinden biri olmaktadır (Çatalbaş, 2011). Kent içerisindeki tahrip olmuş, yıpranmış, hor kullanılmış ve zarar verilmiş yapılara gerekli bakımlar yapılarak yeniden canlandırılması ve kullanıma sunulması yeniden canlandırma yönteminin temel amacını oluşturmaktadır (Miroğlu, 2018).

Kentsel yeniden canlandırma yöntemi; fiziksel yeniden canlandırma, ekonomik yeniden canlandırma ve sosyal yeniden canlandırma olarak üç farklı alanda sağlanabilmektedir (Oruç, 2015);

- **Fiziksel Yeniden Canlandırma:** Yıpranmış, eski bina ve yapıların özgünlüklerinin bozulmadan iyileştirilmesi, cadde altyapılarının onarılması ve geliştirilmesi, çevre düzenlemelerinin iyileştirilmesi gibi unsurlar fiziksel yeniden canlandırma yöntemi içinde gerçekleştirilmektedir.
- **Ekonomik Yeniden Canlandırma:** Ekonomik işlevleri zarar görmüş bölgelerde ekonomik canlılığı arttırmak amacıyla yapılan tüm faaliyetler ekonomik yeniden canlandırma yöntemi kapsamında değerlendirilmektedir.

- Sosyal Yeniden Canlandırma: Kentte işlevini yitirmiş olan tiyatro, kültür merkezi gibi sosyal ve kültürel faaliyetlerin tekrar işlevsel hale getirilmesine yönelik yapılan tüm çalışmalar sosyal yeniden canlandırma kapsamında yapılmaktadır.

Alansal Temizleme

Alansal temizleme yöntemi, düşük sosyoekonomik düzeye sahip olan grupların çoğunlukta olduğu bölgelerdeki bina ve yapıların sağlığa zararlı olan özelliklerinin ortadan kaldırılması işlemi olarak tanımlanabilmektedir (Ertaş, 2011). Diğer bir deyişle çöküntü haline gelmiş olan yapıların yıkılarak aynı yere yeni ve sağlıklı yapıların inşa edilmesi işlemi olarak tanımlanabilmektedir (Arabulan, 2015).

Alansal temizleme yöntemi yüksek maliyetleri de beraberinde getirmesi sebebiyle genelde tercih edilmeyen yöntemlerden biri olmaktadır. Fakat bölgenin dönüştürülebilmesi için farklı bir çözüm yolunun olmadığı durumlarda alansal temizleme yöntemine başvurulması gerekmektedir (Yiğit, 2011).

2.4.3 Romanlarda Kentsel Dönüşüm Sorunları

Yaşam alanları el değiştiren ve barınma sorunları ile baş başa bırakılan Romanların büyük bir çoğunluğu şehirlerin merkezlerinin dışına sürüklenirken bir kısmı da devlet eliyle yapılan yine şehir merkezinden uzak toplu konutlara yerleştirilmektedir.

Romanların bu toplu konutlara yerleştirildikten sonra evlerin kendilerine ait olmasından kaynaklı vergi ödemelerinin olduğu, doğalgaz kullanımına geçtikleri ve fatura yükümlülüklerinin meydana geldiği bilinmektedir.

Kentsel dönüşümün Romanlarda sosyal dışlanmışlık hissini artırdığı söylenebilmektedir. Hâlihazırda dışlanma hissiyatının yüksek olduğu bilinen romanların yerlerinden edilmeye karşı karşıya kalmaları ve alışık olmadıkları bir bölgeye göç ettirilmeleri sonucu ortaya sosyal sorunlar çıkabilmektedir. Bu sorunlar gittikleri bölge halkının kendilerini kabul etmemesi, alışık olmadıkları bir düzenin içine girmeleri gibi çeşitli nedenlerden kaynaklanmaktadır.

Bu süreçte kentsel alan toplumsal sınıflar açısından dramatik bir biçimde ayrırmakta ve bu ayrışmada azalan kentsel kamusal harcamalar yeni oluşacak kentsel yoksulluk alanlarının kamusal hizmet alabilmeleri olanağını daha da azaltarak, eski

yoksulluk alanlarından farklı, gerçek çöküntü alanları, slum'lar yaratacaktır (Kurtuluş, 2006).

Birgün Gazetesi'nden Hüseyin Şimşek'in haberine göre, Romanların en büyük probleminin 'evsizlik' olduğu raporuna göre, Romanlar için ihtiyaç duyulan ev sayısının milyonları geçtiği bilinmektedir. Romanların çoğunluğunun gecekondular tarzı yapılarda yaşadığı ve kentsel dönüşümün Romanlar üzerindeki etkisinin ciddi boyutlarda olduğu belirtilmektedir. Şimşek'in raporunda kentsel dönüşüm kapsamında yapılan konutların şehir dışında olduğuna dikkat çekilerek, bu durumun Romanların yaşamın her alanından izole edilmesine ve dışlanmasına yol açtığı ifade edilmiştir.

Yeterli barınma hakkı bir konutun sağlıklı barınma koşullarına sahip olması, su, ısıtma, atık sistemi ve elektriğinin bulunması, fiziksel açıdan güvenli olması, aşırı kalabalık olmaması ve ikametinin süreklilik taşımasını gerektirmektedir.⁵³ Aynı zamanda, yerleşim yerleri şehir merkezine uzak veya elektrik iletim hatları, karayolları gibi rahatsızlık verebilecek yerlerde olmamalıdır.⁵⁴ Kamu hizmetlerine, istihdama, sağlık kurumlarına, okullara ve diğer sosyal hizmetlere erişime izin verecek bir yerde olmalıdır (Karan, 2017).

Romanların yaşadıkları evler fiziksel özellikleri ve hijyen koşulları bakımından oldukça yetersizdir. Bazı durumlarda birkaç ailenin tek bir evde birlikte yaşadığı görülmekte iken, bazı durumlarda yaşamlarını gecekondular tipi barakalarda ya da çadırlarda sürdürmektedirler.

Örneğin geçmişte İstanbul'un Fatih İlçesi'nde Sulukule semtinde yaşayan Romanlar 40 km uzaklıkta Taşoluk adlı semte yerleştirilmiştir. Yine İstanbul'un Sancaktepe semtinde derme çatma baraka ve çadırlarda yaşayan bir grup Romanlar'a yönelik olarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından gerçekleştirilen konut projesi için şehrin diğer yakasında oldukça uzak bir yerleşim yeri olan Çatalca bölgesi seçilmiştir. İzmir'in Tire İlçesi'nde inşa edilen TOKİ konutları şehirden 7 km uzak bir noktadadır ve Tire'nin tüm kanalizasyon sisteminin bu mahalleye yakın bir yerden ve açıktan geçmesi mahallede kokuya ve yaz aylarında yoğun sivrisinek ve haşereye neden olmaktadır. Manisa Merkez'de Selimşahlar Mahallesi'nde bulunan TOKİ konutları ise yine şehre uzaktır ve kötü temizlik ve hijyen şartlarına sahiptir (Karan,2017).

Romanlar'ın kentsel dönüşüm sürecinden sonra yerleştirildikleri konutlara sahip olabilmeleri için, geriye dönük, uzun vadeli aylık ödemelerde bulunmaları gerekmektedir.

Ancak çoğu Roman'ın geçimini asgari düzeyde sağlayabilecek düzenli bir işe sahip olmaması sebebi ile bu ödemeleri gerçekleştirmekte sorunlar yaşamaktadırlar. Romanların iş istihdamında da sorun yaşadıkları göz önünde bulundurularak diğer kişilere yönelik olan uygulamalardan daha farklı bir uygulama için çalışılması ve ayrımcılık yaşağının dikkate alınması ayrıca önem taşımaktadır. Ayrıca Romanların yaşayacağı yerleşim yerleri belirlenirken, söz konusu yaşam alanının okullara ve Romanların istihdam sağlayabilecekleri işlere yakın olup olmadığının, burada yaşayacak kişilerin Roman olmayan evre konutlarla sorun yaşama ihtimallerinin olup olmadığına, apartman hayatına uyum sağlayıp sağlamayacaklarına bakılıp incelenmesi gerekmektedir.



3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırma Düzce'deki Romanların barınma ve kentsel dönüşüm sorunlarını ortaya koymak amaçlı 2020 yılı Mayıs ve Ağustos ayları içerisinde Düzce ili Çamköy ve Ağa mahallelerinde yaşayan 77 erkek, 53 kadın olmak üzere toplam 130 Roman ile yüz yüze görüşme yolu ile anket uygulanmış alan taramasına dayanmış nicel bir araştırmadır.

Araştırma modellerinden biri olan tarama modeli, seçilen bir grubun veya topluluğun belli özelliklerini, düşüncelerini, görüşlerini ve niteliklerini incelemek amacıyla gerekli verilerin toplanması yoluyla ilerleyen bir araştırma modeli olmaktadır. Tarama modelinin amacı bilgiyi değiştirmekten ziyade var olan bilgiyi gerekli inceleme ve gözlem sonucunda ortaya koymaktır (Büyüköztürk vd., 2017).

3.2 Araştırma Soruları

- Düzce'deki Romanların barınma ile ilgili sorunları nelerdir?
- Düzce'deki Romanların kentsel dönüşüm ile ilgili sorunları nelerdir?
- Düzce'deki Romanların toplumdan dışlandıklarını hissetme düzeyleri nelerdir?
 - Düzce'deki Romanların kentsel dönüşüm konusundaki memnuniyet düzeyleri nasıldır?

3.3 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2020 yılı içerisinde Düzce ili içindeki Çamköy ve Ağa mahallelerinde yaşayan Roman bireyler oluşturmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın örneklemi ise 77 erkek 53 kadın olmak üzere toplam 130 Roman kökenli bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise amaçlı örnekleme yöntemi ile oluşturulmuştur.

Amaçlı örnekleme, zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermektedir. Araştırmacı seçilen durumlar bağlamında doğa ve toplum olaylarını ya da olgularını anlamaya ve bunlar arasındaki ilişkileri keşfedip açıklamaya çalışır. Araştırmanın örneklemi oluşturmak amacıyla örneklem seçme tekniklerinden basit tesadüfi örneklem seçme tekniği kullanılmıştır.

3.4 Veri Toplama Araçları

Araştırmanın amacı doğrultusunda ihtiyaç duyulan veriler bireylerden anket yoluyla elde edilmiştir. Katılımcılara anket araştırmacı tarafından yüz yüze uygulanmış olup, çalışmaya dahil olma konusunda gönüllülük esas alınmıştır. Katılımcı bireylere öncelikle çalışma hakkında özet bir bilgi verilmiş ve verilerin hangi amaçla kullanılacağını açıklayan bilgilendirilmiş onam formu ile bilgilendirilmiştir. Sonrasında ise anket formları katılımcılar tarafından doldurulmuş olup, okur yazar olmayan bireylere ise anket sorularını okuma ve cevaplama konusunda araştırmacı destek olmuştur.

Çalışmanın temel verilerinin elde edildiği anket soru formu toplam 27 sorudan oluşmaktadır. Söz konusu anket formu literatür bilgisi de göz önüne alınarak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Bireylerin cinsiyet, yaş, ilk evlilik yaşı, medeni durum, eğitim durumu, sosyal güvencesi gibi sosyo demografik özelliklerinin irdelenmesinin yanı sıra kentsel dönüşüm faaliyetlerine yönelik memnuniyet düzeylerinin sınıandığı anket sorularını da içermektedir.

3.5 Verilerin Toplanması

Araştırmanın verilerinin toplanması Düzce ilinde 2020 yılı Mayıs ve Ağustos aylarında gerçekleşmiş ve yaklaşık 3 aylık bir süreçte toparlanmıştır. Bireylere öncesinde bilgilendirilmiş onam formu takdim edilmiştir. Anket formunun doldurulması yaklaşık 15 dakikalık bir süreyi kapsamıştır. Katılımcıların anket sorularını gerçekçi ve doğru bilgilerle doldurup doldurmadığı da araştırmacı tarafından gözlemlenmeye çalışılmıştır.

3.6 Verilerin Analizi

Araştırmanın verilerinin istatistiksel olarak analizini yapmak için SPSS (Statistical Package for Social Sciences) paket programı kullanılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin demografik özelliklerini gösteren cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, ilk evlilik yaşı, çocuk sayısı, aile yapısı, sosyal güvencesi, yardım aldığı kurumlar, dışlandığını hissetme düzeyleri, hayattan memnun olma düzeyleri, Romanların sorunlarına ilişkin düşünceleri, ev tipi, oda sayısı, evin mülkiyet durumu, kentsel dönüşümden faydalanma durumu, kentsel dönüşüm faaliyetlerinden memnuniyet düzeyleri gibi bilgilerin betimleyici istatistikleri, frekans / yüzde dağılımları olarak verilmiştir. Söz konusu nicel bilgiler ayrı ayrı tablolaştırılarak gerekli yorumların da eklenmesi ile analiz edilmiştir.

3.7 Sayıtlar

Araştırmada;

- Örnekleme yer alan toplam 130 Roman vatandaşın evreni temsil ettiği,
- Örneklemedeki Roman bireylerin yöneltilen soruları objektif bir şekilde yanıtladıkları,
- Ölçekleri yanıtlayan bireylerin çalışmaya isteyerek katıldığı ve gerçeği yansıtan nitelikte cevaplar verdiği varsayılmıştır.



4. BULGULAR

Düzce'deki Romanlara yönelik yürütülen araştırmanın bulguları uygulanan anketlerin sonuçları aşağıda tablolştırılmış şekilde verilmiştir. Bu bulgular araştırma evrenindeki Romanların genel özellikleri, aile özellikleri, sosyoekonomik yapıları, toplumsal dışlanma durumları, yaşam memnuniyet durumları, konut ve barınma sorunları ile kentsel dönüşümden yararlanma durumlarını içermektedir.

4.1 Düzce Romanlarının Genel Özellikleri

Tablo 2: Demografik özelliklerin dağılımı

Değişken	Grup	Kişi (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	53	40,8
	Erkek	77	59,2
Yaş	18-25 yaş	16	12,3
	26-35 yaş	43	32,9
	36-45 yaş	28	21,5
	46-55 yaş	21	16,1
	56 yaş ve üzeri	22	16,2
Medeni Durum	Evli	73	56,2
	Bekar	17	13,1
	Boşanmış	20	15,4
	Eşi Vefat Etmiş	20	15,4
Eğitim Durumu	Okur Yazar Değil	6	4,6
	Okur Yazar Ama Diploma Yok	21	16,2
	İlkokul Mezun	45	34,6
	Ortaokul Mezun	34	26,2
	Lise ve Dengi	24	18,5

Romanların demografik özellikleri üzerinde yapılan analizler kapsamında cinsiyet değişkenine göre %40,8'i kadın, %59,2'si ise erkek olmak üzere toplam 130 kişiden oluştuğu görülmektedir.

Yaşlarına bakıldığında %12,3'ü 18-25 yaş aralığında, %32,9'u 26-35 yaş aralığında, %21,5'i 36-45 yaş aralığında, %16,1'i 46-55 yaş aralığında, %16,2'si ise 56 yaş ve üzeri yaş aralığında yer almaktadır. Bu bulguya göre en fazla katılımcının 26-35 yaş aralığında olduğu görülmektedir.

Araştırma kapsamında çalışmada Romanların demografik özelliklerinden medeni durum değişkenine de yer verilmiştir. Romanların medeni durumlarına bakıldığında ise %56,2'sinin evli olduğu, %13,1'in bekar olduğu, %15,4'ün boşanmış olduğu, %15,4'ün ise eşinin vefat etmiş / dul olduğunu belirttiği görülmektedir.

Düzce'deki Romanların demografik özelliklerinden eğitim durumları incelendiğinde katılımcıların %4,6'sının okuryazar olmadığı, %16,2'sinin okuryazar olduğu fakat diplomasının olmadığı, %34,6'sının ilköğretim düzeyinde eğitim seviyesine sahip olduğu, %26,2'sinin ortaokul düzeyinde eğitim seviyesine sahip olduğu, %18,5'inin ise lise ve dengi düzeyinde eğitim seviyesine sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 3: Katılımcı bireylerin gelir düzeyleri

Değişken	Grup	Kişi (n)	Yüzde (%)
Gelir Düzeyi	1000 TL ve altı	43	33,1
	1001-2000	40	30,7
	2001-3000	35	26,9
	3000 ve üzeri	12	9,2
	Toplam	130	100,0

Romanların aylık gelir düzeyleri incelendiğinde, aylık 1000 TL ve altı gelir düzeyine sahip %33,1'lik kısım, aylık 1001-2000 TL arası gelir düzeyine sahip %30,7'lik kısım, aylık 2001-3000 TL arası gelir düzeyine sahip %26,9'luk kısım, aylık 3000 TL ve üzeri gelir düzeyine sahip ise %9,2'lik bir kısım olduğu görülmektedir. Buna göre en fazla katılımcı olan kategoriler, 1000 TL ve altı ile 1001-2000 TL arası geliri olan bireylerden oluşmaktadır.

4.2 Aile Özellikleri

Tablo 4: Katılımcı bireylerin ilk evlenme yaşları

Değişken	Grup	Kişi (n)	Yüzde (%)
İlk evlilik yaşı	15-18 yaş	66	43,8
	19-21 yaş	42	32,3
	22-26 yaş	15	10,8
	Toplam	123	86,9

Düzce'deki Romanların ilk evlendikleri yaş, araştırma kapsamında incelenmiştir. Buna göre %43,8 ilk evliliğini 15-18 yaş aralığında, %32,3 ilk evliliğini 19-21 yaş aralığında

%10,8 ilk evliliğini 22-26 yaş aralığında yapmıştır. Bu bulgu ışığında Romanların ilk evliliğini daha çok 15-18 yaş aralığında yaptıkları sonucuna varılmıştır.

Kalan 17 kişi ise daha önce hiç evlenmediği tespit edilmiştir.

Tablo 5: Katılımcı bireylerin aile yapıları

Değişken	Grup	Kişi (n)	Yüzde (%)
Aile Yapısı	Çekirdek Aile	76	58,5
	Geniş Aile	18	13,8
	Parçalanmış Aile	26	27,7
	Toplam	130	100,0

Katılımcı bireylerin içinde bulunduğu ve yaşadığı ailelerin yapılarına bakıldığında %58,5'i çekirdek aile yapısında, %13,8'i geniş aile yapısında, %27,7'si parçalanmış aile yapısında yaşadığını belirtmiştir. Buna göre katılımcıların büyük çoğunluğunun çekirdek aile yapısında, sonrasında da parçalanmış aile yapısında yaşadığı görülmektedir.

Tablo 6: Aynı hanede yaşayan kişi sayıları

Değişken	Grup	Kişi (n)	Yüzde (%)
Hanede Yaşayan Kişi Sayısı	1 kişi	6	4.6
	2 kişi	10	7.7
	3 kişi	38	29.2
	4 kişi	29	22.3
	5 kişi	29	22.3
	6 kişi	12	9.2
	7 kişi	6	4.6
	Toplam	130	100,0

Araştırmaya katılan bireylerin aynı hane içinde kaç kişi yaşadıkları sorusu da araştırma kapsamında incelenmiştir. Buna göre %4,6 hanede 1 kişi yaşadığını, %7,7 hanede 2 kişi yaşadığını, %29,2 hanede 3 kişi yaşadığını, %22,3 hanede 4 kişi yaşadığını, %22,3 hanede 5 kişi yaşadığını, %9,2 hanede 6 kişi yaşadığını ve %4,6 hanede 7 kişi yaşadığını ifade etmiştir. Buna göre bireyler aynı hane içinde genellikle 3 ile 5 kişi arasında birlikte yaşadığı görülmektedir.

Tablo 7: Katılımcıların çocuk sayıları

Değişken	Grup	Kişi (n)	Yüzde (%)
	1 çocuk	17	13.1
	2 çocuk	22	16.9

Çocuk Sayısı	3 çocuk	36	27.7
	4 çocuk	24	18.5
	5 çocuk	17	13.1
	6 çocuk	10	7.7
	7 çocuk	3	2.3
	Toplam	130	100,0

Katılımcı bireylerin sahip oldukları çocuk sayıları incelendiğinde %13,1'in 1 çocuğu, %16,9'un 2 çocuğu, %27,7'nin 3 çocuğu, %18,5'un 4 çocuğu, %13,1'in 5 çocuğu, %7,7'nin 6 çocuğu, %2,3'ün 7 çocuğu olduğu görülmektedir. Buna göre katılımcıların genellikle 2 ile 4 çocuk arasında çocuğa sahip olduğu sonucuna varılmaktadır.

Tablo 8: Katılımcıların 7-15 yaş arası çalışan çocuk sayıları

Değişkenler	Gruplar	Kişi (n)	Yüzde (%)
7-15 yaş arası çalışan çocuk var mı?	Evet	3	2,3
	Hayır	127	97,7
	Toplam	130	100,0

Araştırmaya katılan bireylerin 7-15 yaş arası çocuklarını çalıştırıp çalıştırmama durumlarına bakıldığında %2,3'lük kısım 7-15 yaş arası çalışan çocuğunun olduğunu, %97,7'lik kısım ise 7-15 yaş arası çalışan çocuğunun olmadığını ifade etmiştir. Buna göre katılımcıların büyük çoğunluğunun 7-15 yaş arası çocuklarını çalıştırmadıkları görülmektedir.

4.3 Sosyoekonomik Yapı

Tablo 9: Katılımcıların son 1 yılda yardım aldıkları kişi/kurum ya da kuruluşlar

Değişken	Grup	Kişi (n)	Yüzde (%)
Son 1 Yılda Yardım Alınan Kişi/Kurum ya da Kuruluşlar	Aile / Akraba / Eş / Dost	20	15.4
	Belediye	42	32.3
	Kaymakamlık / Valilik / Muhtarlık	37	28.5
	Sosyal Yardım Vakıf / Dernek	25	19.2

	Dini Kurum / Kuruluşlar	6	4.6
	Toplam	130	100.0

Düzce'deki Romanların son 1 yıllık süre içerisinde yardım aldığı kişi / kurum ya da kuruluşların niteliği de alınarak analiz edilmiştir. Buna göre %15,4 son 1 yıl içinde aile / akraba / eş / dosttan yardım aldığını, %32,3 son 1 yıl içinde bağlı bulunduğu belediyelerden yardım aldığını, %28,5 son 1 yıl içerisinde kaymakamlık / valilik / muhtarlık gibi kurumlardan yardım aldığını, %19,2 son 1 yıl içerisinde sosyal yardım derneklerinden / vakıflardan yardım aldığını, %4,6 ise dini kurum ve kuruluşlardan yardım aldığını ifade etmiştir. Bu bulguya göre bireyler en fazla belediyelerden, sonrasında ise kaymakamlık / valilik / muhtarlıklar kurumlarından yardım almaktadır.

Tablo 10: Katılımcıların yararlandıkları sosyal güvence / sağlık sigortası türleri

Değişken	Grup	Kişi (n)	Yüzde (%)
Yararlanılan Sosyal Güvence Türü	Yok	45	34.6
	Yesilkart	45	34.6
	SSK	37	28.5
	Emekli Sandığı	1	0.8
	Bağkur	2	1.5
	Toplam	130	100.0

Romanların %34,6'sının herhangi bir sosyal güvencesinin bulunmadığı, %34,6'sının yeşilkarttan faydalandığı, %28,5'inin SGK'dan faydalandığı, %0,8'inin emekli sandığından faydalandığı, %1,5'inin ise Bağ-Kur güvencesinden yararlandığı sonucuna varılmıştır. Buna göre Romanların büyük çoğunluğunun sosyal güvencesinin olmadığı veya yeşilkarttan faydalandığı görülmektedir.

4.4 Toplumsal Dışlanma Durumları

Tablo 11: Katılımcıların toplum tarafından dışlandığını hissetme düzeyleri

Değişken	Grup	Kişi (n)	Yüzde (%)
Dışlanma Düzeyi	Çoğu Zaman	8	6.2
	Bazen	97	74.6
	Hiçbir Zaman	25	19.2
	Toplam	130	100.0

Düzce’deki Romanlara “şehir merkezi, sinema, okul, hastane, sağlık ocağı gibi yerlere gittiğinizde etnik kökeniniz, dış görünüşünüz, şiveniz vb. özelliklerinizden dolayı kendinizi hiç dışlanmış veya hor görülen, istenmeyen bir kişi gibi hissettiğiniz olur mu?” sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplara göre, %6,2 çoğu zaman dışlandığını hissettiğini, %74, bazen dışlandığını hissettiğini, %19,2 hiçbir zaman dışlandığını hissetmediğini ifade etmiştir. Bu bulguya göre katılımcıların çoğu zaman zaman söz konusu yerlerde dışlandıklarını hissettiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 12: Bireylerin farklı ifadelerle maruz kalma düzeyleri

Değişken	Hiçbir Zaman		Nadiren		Bazen		Çoğunlukla	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Çocuğum okulda kendini dışlanmış hissediyor	27	20,8	70	53,1	29	21,5	4	3,1
Kamu kurumlarında kötü muamele görüyorum	25	19,2	71	54,6	32	24,6	2	1,5
Kamu kurumlarından /yardımlardan faydalanamıyorum	35	26,9	68	52,3	19	14,6	8	6,2
Belediyelerde hor görülüyorum ve zorluk yaşıyorum	62	47,7	55	42,3	12	9,2	1	0,8
Kendimi toplumdan dışlanmış hissediyorum	16	12,3	58	44,6	51	39,2	5	3,8
Özel sektörde iş başvurusunda dışlanıyor, hor görülüyorum	13	10,0	44	33,8	59	45,4	14	10,8
Kamuda iş başvurusunda dışlanıyor, hor görülüyorum	10	7,7	54	41,5	46	35,4	20	14,6

Araştırma kapsamında katılımcılara bazı ifadeler yöneltilmiş ve ifadelerle ne derece katıldıklarını belirtmeleri istenmiştir. Buna göre katılımcılar “çocuğum okulda kendini hor görülen veya dışlanmış hissediyor” ifadesine %20,8 hiçbir zaman, %53,1 nadiren, %21,5 bazen, %3,1 çoğunlukla yanıtını vermiştir. Çocukların okullarında nadiren de olsa yarısından fazlasının dışlanmaya uğradığı görülmektedir.

Bireylere yöneltilen “hastane, vergi dairesi, nüfus müdürlüğü gibi kamu kurumlarında sorun yaşıyorum ve kötü muamele ile karşılaşıyorum” ifadesine %19,2 hiçbir zaman, %54,6 nadiren, %24,6 bazen, %1,5 çoğunlukla yanıtını vermiştir. Romanların kamu

kurumlarına gittiklerinde çoğunluğunun nadiren sorun yaşadığı ve kötü muamele gördüğü görülmektedir.

Araştırmaya katılan bireylere yöneltilen “kamu kurumlarından ve yardımlardan faydalanamıyorum” ifadesine %26,9 hiçbir zaman, %52,3 nadiren, %14,6 bazen, %6,2 çoğunlukla yanıtını vermiştir. Yöneltilen ifadeye verilen cevaplara bakıldığında %26,9’un hiçbir zaman yardımlardan yararlanmadığını ifade ettiği, bu kesimin Tablo 10’daki %28,5’lik sigortalı olan kesim içinden olabileceği ve bu sebeple kamu kurum ve kuruluşlarından yararlanmadığı şeklinde yorumlanabilmektedir. Her kurumun yaptığı yardımlar için kendi içinde belirli standartları ve incelemeye tabii tuttuğu kriterleri olduğu bilinmekte yararlanmadığını ifade edenlerin yararlanamama sebeplerinin kurum kriterlerine göre incelenmesi gerekmektedir.

Bireylere yöneltilen “belediyelere bir işim düştüğünde zorluklarla karşılaşıyorum, dışlanıyor ve hor görülüyorum” ifadesine %47,7 hiçbir zaman, %42,3 nadiren, %9,2, %0,8 ise çoğunlukla yanıtını vermiştir. Tabloya göre çoğunluğun belediyelerde zorlukla karşılaşmadığını ifade ettiği görülmektedir. Önceki sorularda kamu kurumlarında nadiren de olsa sorun yaşadıklarını ifade eden Romanların olduğu bilinmekte ve bu sorunun yanıtlarına göre bahsedilen kamu kurumlarına belediyeleri dahil etmedikleri şeklinde yorumlanabilmektedir.

Araştırmaya katılan bireylere yöneltilen “kendimi toplumdan dışlanmış veya hor görülmüş hissediyorum” ifadesine %12,3 hiçbir zaman, %44,6 nadiren, %39,2 bazen, %3,8 çoğunlukla yanıtını vermiştir. Tabloya göre Romanların çoğunlukta olan kesiminin kendisini dışlanmış hissettiği görülmektedir.

Katılımcılara yöneltilen “kendim veya yakınım özel sektörde iş müracaatında zorluk yaşıyor, dışlanıyor veya hor görülüyorum” ifadesine %10,0 hiçbir zaman, %33,8 nadiren, %45,4 bazen, %10,8 çoğunlukla yanıtını vermiştir. Romanların özel sektörde iş bulma konusunda zorluk yaşadığı görülmektedir.

Bireyle yöneltilen “kendim veya yakınım kamu kurumlarına iş müracaatında zorluk yaşıyor, dışlanıyor veya hor görülüyorum” ifadesine %7,7 hiçbir zaman, %41,5 nadiren, %35,4 bazen, %14,6 ise çoğunlukla yanıtını vermiştir. Romanların özel sektörde olduğu gibi kamu kurumlarında da iş bulmada zorluk yaşadığı ve daha çok bireysel ve günlük işlerde çalıştıkları şeklinde yorumlanabilmektedir.

4.5 Yaşam Memnuniyet Durumları

Tablo 13: Katılımcıların yaşadıkları hayattan memnuniyet düzeyleri

Değişken	Grup	Kişi (n)	Yüzde (%)
Hayat Memnuniyet Düzeyleri	Çok Memnunum	45	34.6
	Memnunum	45	34.6
	Ne Memnunum Ne Memnun Değilim	37	28.5
	Memnun Değilim	1	0.8
	Hiç Memnun Değilim	2	1.5
	Toplam	130	100.0

Araştırma kapsamında Romanların yaşadıkları hayattan memnuniyet duyma düzeyleri de incelenmiştir. %34,6 yaşadıkları hayattan çok memnun olduklarını, %34,6 yaşadıkları hayattan memnun olduklarını, %28,5 yaşadıkları hayattan ne memnun ne de memnun olmadıklarını, %0,8 yaşadıkları hayattan memnun olmadıklarını, %1,5 yaşadıkları hayattan hiç memnun olmadıklarını ifade etmiştir. Buna bulguya göre Romanların genel olarak yaşadıkları hayattan memnun oldukları görülmektedir.

Tablo 14: Romanların yaşadıkları sorunlar

Değişken	Grup	Kişi (n)	Yüzde (%)
Romanların Yaşadıkları Sorunlar	Konforsuz / Sağlıksız Evler	40	30.8
	Toplum Tarafından Dışlanma	8	6.2
	Düşük Yaşam Kalitesi	39	30.0
	İşsizlik, Düşük Gelir Düzeyi	30	23.1
	Eğitimsizlik, Düşük Eğitim Seviyesi	13	10.0
	Toplam	130	100.0

Katılımcılara Romanların yaşadıkları en büyük sorunun ne olduğu sorulmuştur. Alınan yanıtlara göre çoğunluk olan %30,8 en büyük sorunun konforsuz / sağlıksız evler olduğunu, daha sonra %30,0'lık kısmın düşük yaşam kalitesi olduğunu, %23,1'in en büyük sorunun işsizlik ile düşük gelir düzeyi olduğunu, %10,0 en büyük sorunun eğitimsizlik ile düşük eğitim seviyesi olduğunu, en azınlıkta kalan kesim %6,2 ise en büyük sorunun toplum tarafından dışlanma olduğunu düşündüğünü belirtmiştir.

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere katılımcıların en büyük sorununun konforsuz ve sağlıklı evler ve düşük yaşam kalitesidir.

4.6 Konut ve Barınma Sorunları

Tablo 15: Katılımcıların oturdukları ev tipleri

Değişken	Grup	Kişi (n)	Yüzde (%)
Oturulan Ev Tipi	Apartman Dairesi	40	30.8
	Müstakil Ev	8	6.2
	Site	39	30.0
	Gecekond / Baraka	30	23.1
	Naylon / Çadır	13	10.0
	Toplam	130	100.0

Düzce'deki Romanların yaşadıkları evlerin tiplerine bakıldığında, %30,8 apartman dairesinde, %30,0 sitede, %23,1 gecekond veya barakada, %10,0 naylon çadırdaki, %6,2 müstakil evde yaşadığı sonucuna varılmıştır. Bu bulguya göre Romanların çoğunun apartman dairesi veya sitede oturduğu ancak azımsanmayacak bir kesimin ise hala naylon veya çadırlarda yaşadığı ve yerleşik hayata geçmeyen Romanların bulunduğu görülmektedir. Müstakil evde yaşamın az olması Romanların kalabalık içinde bir arada yaşayan, apartman ve site yaşantısını daha çok tercih eden bir toplum olduğu şeklinde yorumlanabilmektedir.

Tablo 16: Katılımcı oturdukları evlerin oda sayısı

Değişken	Grup	Kişi (n)	Yüzde (%)
Oda Sayısı	1 odalı	1	0.8
	2 odalı	52	40.0
	3 odalı	72	55.4
	4 odalı	5	3.8
	Toplam	130	100.0

Düzce'deki Romanların evlerin oda sayıları incelendiğinde %0,8'inin 1 odalı evde, %40,0'inin 2 odalı evde, %55,4'ünün 3 odalı evde, %3,8'inin ise 4 odalı evde oturdukları görülmektedir. Buna göre araştırmaya katılan bireylerin büyük çoğunluğunun genellikle 2 veya 3 odalı evlerde yaşadıkları sonucuna varılmaktadır.

Tablo 17: Katılımcıların yaşadıkları evlerin mülkiyet durumları

Değişken	Grup	Kişi (n)	Yüzde (%)
----------	------	----------	-----------

Evlerin Mülkiyet Durumları	Kendisine Ait	38	29.2
	Kendisine Ait Ama Borcu Var	41	31.5
	Kiracı	17	12.3
	Ev Sahibi Değil Ama Kira Ödemiyor	34	26.2
	Toplam	130	100,0

Araştırma kapsamında Romanların yaşadıkları evlerin mülkiyet durumları da incelenmiştir. Buna göre katılımcıların %29,2'sinin oturduğu ev kendine ait, %31,5'inin oturduğu ev kendisine ait ama borçlu olduğu, %12,3'ünün oturduğu ev kira, %26,2'sinin oturduğu ev kendisine ait olmadığı fakat kira ödemediği sonucuna varılmıştır. Buna göre katılımcı bireylerin en yoğun olarak ev sahibi olduğu, sonrasında ise oturduğu konutun ev sahibi olduğu fakat borcunun devam ettiği görülmektedir.

Tablo 18: Katılımcıların konutlarının yenilenme ihtiyaçlarına dair düşünceleri

Değişken	Grup	Kişi (n)	Yüzde (%)
Konutların Yenilenmesi	Evet	53	40.8
	Hayır	74	56.9
	Kararsızım	3	2.3
	Toplam	130	100.0

Düzce'deki Romanlara “oturduğunuz konutun yenilenmeye ihtiyacı olduğunu düşünüyor musunuz” sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplara göre %40,8 yaşadığı konutun yenilenmeye ihtiyacı olduğunu, %56,9 yaşadığı konutun yenilenmeye ihtiyacının olmadığını, %2,3 ise yaşadığı konutun yenilenmeye ihtiyacı konusunda kararsız olduğunu ifade etmektedir. Bu bulguya bakıldığında katılımcı bireylerin büyük çoğunluğunun yaşadığı konutun yenilenmeye ihtiyacının olmadığını düşündüğü ancak yenilenmeye ihtiyacı olduğunu düşünenlerin sayısının da istemeyenlerin sayısına çok yakın olduğu görülmektedir.

Tablo 19: Katılımcıların oturduğu konutun yenilenmesini istemelerine dair düşünceler

Değişken	Grup	Kişi (n)	Yüzde (%)
Konutunuzun	Evet	40	30.8
	Hayır	82	63.1
	Kararsızım	8	6.2

Yenilenmesini İster misiniz?	Toplam	130	100.0
------------------------------	--------	-----	-------

Düzce'deki Romanlara “oturduğunuz konutun yenilenmesini ister misiniz?” sorusu yöneltmiştir. Alınan cevaplara göre %30,8 yaşadığı konutun yenilenmesini istediğini, %63,1 yaşadığı konutun yenilenmesini istemediğini, %2,3 ise yaşadığı konutun yenilenmesini isteme konusunda kararsız olduğunu ifade etmektedir. Bu bulguya bakıldığında katılımcı bireylerin büyük çoğunluğunun yaşadığı konutun yenilenmesini istemediği ve Romanların yaşadıkları konutlardan memnun oldukları görülmektedir. Tablo 18 ve Tablo 19 üzerinden hareketle katılımcıların evlerin yenilenmeye ihtiyacı olduğunu düşünen Romanların da olduğu ancak kendi içlerinde yenileme yapmak istemedikleri şeklinde yorumlanabilmektedir.

4.7 Kentsel Dönüşümden Yararlanma Durumları

Tablo 20: Katılımcıların kentsel dönüşüm faaliyetlerinden faydalanma düzeyleri

Değişkenler	Gruplar	Kişi (n)	Yüzde (%)
Kentsel dönüşümden faydalanma	Evet	101	76,9
	Hayır	29	22,3
	Toplam	130	100,0

Araştırmanın temel değişkenlerinden biri olan katılımcı bireylerin kentsel dönüşümden faydalanma durumlarına bakıldığında %76,9 kentsel dönüşüm projelerinden faydalandığını, %22,3 ise kentsel dönüşüm projelerinden faydalanmadığını ifade etmiştir. Buna göre araştırmaya katılan bireylerin büyük çoğunluğunun konutlarına uygulanan kentsel dönüşüm projelerinden faydalandığı görülmektedir.

Tablo 21: Bireylerin belirli ifadelerle yönelik memnuniyet düzeyleri

	Çok Memnunum		Memnunum		Ne Memnunum Ne De Değilim		Memnun Değilim	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Dönüşüm sürecine katılımınız (taleplerinizin dikkate alınması)	2	1,5	58	44,6	36	27,7	6	4,6
Mülkiyetinizin değer tespitinin adil yapılması durumu	5	3,8	62	47,7	30	23,1	5	3,8

Kura yönetimi	3	2,3	65	50,0	29	22,3	5	3,8
Dairelerin Teslim Süresi	7	5,4	90	69,2	5	3,8	0	0
Site içi Ortak Kullanım Alanlarının Tamamlanma Süresi	9	6,9	70	53,8	23	17,7	0	0
TOKİ Yetkilileri İle İletişim İmkânı	3	2,3	26	20,0	48	36,9	25	19,2
Bu Projenin Hayata Geçmesinden Duyduğunuz Memnuniyet Düzeyi	3	2,3	61	46,9	34	26,2	4	3,1

Araştırmaya katılan ve kentsel dönüşümden faydalanmış bireylere kentsel dönüşümle ilgili bazı ifadeler yöneltilmiş ve bu ifadelerle ilgili memnuniyet düzeyleri sınanmıştır. Buna göre bireylerin dönüşüm sürecine katılımı, taleplerinin dikkate alınması konusunda %1,5 çok memnun olduğunu, %44,6 memnun olduğunu, %27,7 ne memnun ne de memnun olmadığını, %4,6 memnun olmadığını ifade etmiştir. Bireylere yöneltilen “mülkiyetinizin değer tespitinin adil yapılması durumu” konusunda %3,8 çok memnun olduğunu, %47,7 memnun olduğunu, %23,1 ne memnun ne de memnun olmadığını, %3,8 ise memnun olmadığını ifade etmiştir.

Bireylere yöneltilen “kura yönetimi” konusunda %3,8 çok memnun olduğunu, %47,7 memnun olduğunu, %23,1 ne memnun ne de memnun olmadığını, %3,8 ise memnun olmadığını ifade etmiştir.

Bireylere yöneltilen “dairelerin teslim süresi” konusunda %3, çok memnun olduğunu, %47,7 memnun olduğunu, %23,1 ne memnun ne de memnun olmadığını, %3,8 ise memnun olmadığını ifade etmiştir.

Bireylere yöneltilen “site içi ortak kullanım alanlarının tamamlanma süresi” konusunda %6,9 çok memnun olduğunu, %53,8 memnun olduğunu, %17,7 ne memnun ne de memnun olmadığını ifade etmiştir.

Bireylere yöneltilen “TOKİ yetkilileri ile iletişim imkanı” konusunda %2,3 çok memnun olduğunu, %20,0 memnun olduğunu, %36,9 ne memnun ne de memnun olmadığını, %19,2 ise memnun olmadığını ifade etmiştir.

Bireylere yöneltilen “kentsel dönüşüm projesinin hayata geçmesinden duyduğunuz memnuniyet düzeyi” konusunda %2,3 çok memnun olduğunu, %46,9 memnun olduğunu, %26,2 ne memnun ne de memnun olmadığını, %3,1 ise memnun olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 22: Bireylerin yaşadıkları ev tipi ile konutlarının yenilenmesine ihtiyaç duymasına dair düşüncelerini Ki-Kare analiziyle karşılaştırılması

			Yenileme İhtiyacı			Toplam
			Evet	Hayır	Kararsızım	
Yaşanılan Ev Tipi	Apartman Dairesi	Sayı	20	27	2	49
		Satır Yüzdesi(%)	20.0	27.9	1,1	49,9
	Müstakil	Sayı	14	31	1	46
		Satır Yüzdesi(%)	18.0	26.0	1.1	46,0
	Site	Sayı	8	14	0	22
		Satır Yüzdesi(%)	9.0	12.5	0.5	22,0
	Gecekondu	Sayı	11	2	0	13
		Satır Yüzdesi(%)	5,3	7.4	0,3	13,0
Toplam		Sayı	53	74	3	130
		Satır Yüzdesi(%)	53.0	74.0	3.0	130.0

Tablo 23: Tablo 22'nin Ki-Kare analizi sonuçları

	χ^2 Değeri	Serbestlik Derecesi	P
Pearson χ^2	13,948	6	0,3

Araştırmaya dahil edilen bireylerin yaşadıkları ev tipi ile konutlarının yenilenmesine ihtiyaç duymasına dair düşüncelerini inceleyebilmek adına yapılan ki kare analizine göre katılımcıların yaşadıkları ev tipi ile konutlarının yenilenme ihtiyacına dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu bulguya göre yaşanılan evin niteliği, bireylerin konutlarını yenileme düşüncelerini etkilemektedir. Yukarıdaki tabloya göre müstakil evde yaşayanların yaşadıkları evlerden memnun olduğu ve yenilenmeye ihtiyacı olmadığını düşündükleri, site ve apartman dairesinde yaşayanların ise yenilenme ihtiyacı hissettikleri şeklinde yorumlanabilmektedir.

Tablo 24: Bireylerin yaşadıkları evin mülkiyet durumları ile konutlarını yenilemek istemelerine dair düşüncelerinin Ki-Kare analiziyle karşılaştırılması

			Yenileme İhtiyacı			Toplam
			Evet	Hayır	Kararsızım	
Mülkiyet Durumu	Kendime Ait	Sayı	6	29	3	38
		Satır Yüzdesi(%)	11.7	24.0	2.3	38.0
	Kendime Ait Ama Borçlu	Sayı	17	22	2	41
		Satır Yüzdesi(%)	12.6	25.9	2.5	41.0
	Kira	Sayı	2	12	2	16
		Satır Yüzdesi(%)	2.6	15.8	2.6	16.0

		Satır Yüzdesi(%)	4.9	10.1	1.0	16.0
	Kirasız Oturma	Sayı	15	18	1	34
		Satır Yüzdesi(%)	10.5	21.4	2.1	34.0
Toplam		Sayı	40	82	8	130
		Satır Yüzdesi(%)	40.0	82.0	8.0	130.0

Tablo 25: Tablo 24'ün Ki-Kare analizi sonuçları

	χ^2 Değeri	Serbestlik Derecesi	P
Pearson χ^2	13,045	8	0,11

Araştırmaya dahil edilen bireylerin yaşadıkları evin mülkiyet durumları ile konutlarının yenilenmesini istemeye dair düşüncelerini inceleyebilmek adına yapılan ki kare analizine göre katılımcıların yaşadıkları evin mülkiyet durumu ile konutlarının yenilemek istemelerine dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu bulguya göre yaşanan evin mülkiyet durumu, bireylerin konutlarını yenilemek isteme durumlarını etkilememektedir. Yukarıdaki tabloya göre katılımcıların yarısından fazlasının evlerini yenileme isteği duymadığı ve bunun mülkiyet durumu ile bağlantılı olmadığı şeklinde yorumlanabilmektedir. Tablo 14'te en büyük sorunun ne olduğu sorulduğunda konforsuz ve sağlıklı evler yanıtının büyük çoğunluğu oluşturduğu ancak buna rağmen konutlarının yenilenmesi taleplerinin olmadığı görülmektedir.

5. TARTIŞMA

Dezavantajlı gruplar olarak da adlandırılabilen Romanlar gerek yaşam tarzları gerekse kültür yapılarından dolayı zaman zaman olumsuz yaklaşımlara, çeşitli alanlarda ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Öte yandan söz konusu ayrımcılık, olumsuz tutumlar ya da yaşayış biçimlerinden kaynaklı olarak hizmetlere erişim konusunda sorun yaşamaları da Romanların büyük bir bölümünün yoksullukla karşı karşıya kalması söz konusu olmaktadır. Aynı zamanda yoksulluk ekonomik, eğitim, tüketim, giyim, ısınma gibi

birçok temel ihtiyacın da birer sorun haline gelmesine yol açmaktadır. Bireylerin temel fizyolojik ihtiyaçlarından biri olan barınma ihtiyacı da diğer alanlarda olduğu gibi Romanlar için bazı sorunlar yaşamalarına sebebiyet vermektedir. Bu çalışmada Romanların barınma ve kentsel dönüşüme yönelik sorunlarının Düzce ili örneği dikkate alınarak bu kapsamda değerlendirilerek ortaya konması amaçlanmaktadır.

Literatür incelendiğinde Romanlar üzerinde ve kentsel dönüşüm, barınma gibi konular üzerinde hali hazırda çeşitli araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Literatürde yer alan çalışmaların bulguları ışığında, bu araştırmanın bulguları da tartışılarak sonuçlarının değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu bağlamda yapılan çalışmaya tamamı çoğunlukla Roman vatandaşların ikamet ettiği bilinen mahallelerde yaşayan 130 Roman vatandaş dahil edilmiştir ve çalışma bu kişilerden alınan verilerle sürdürülmüştür.

Araştırmadan elde edilen bulgulara bakıldığında öncelikle katılımcıların sosyodemografik özellikleri dikkate alınmıştır. Buna göre araştırmaya katılan bireylerin %40,8'ini kadınlar oluştururken, %59,2'sini erkekler oluşturmaktadır. Bul bulguya göre katılımcıların cinsiyetlerine göre ayrıldığında erkeklerin daha yoğunlukta olduğu görülmektedir. Romanlar üzerinde yapılan farklı bir çalışmada yine erkeklerin kadınlara kıyasla daha fazla katılım gösterdiği görülmektedir. Araştırmacı bu durumun erkeklerin hane reisi olarak görülmesi ve bu sebeple erkeklerin daha etkin ve daha kolay katılım sağlamasından kaynaklı olduğunu ileri sürmektedir. Bu çalışmada cinsiyet anlamında söz konusu bulguyu destekler nitelikte bir sonucu ortaya koymaktadır (Kolukırk, 2004).

Araştırmanın katılımcıları yaş bazında incelendiğinde en fazla katılımcının 2635 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Çalışmanın kentsel dönüşüm projeleri kapsamında yapılması sebebiyle özellikle genç yetişkinlerin daha yoğunlukta katılım sağlaması araştırmanın lehine olması sebebiyle bu bulgu beklenir bir sonuçtur. Öte yandan yine aynı gerekçeden dolayı 18 yaş üzeri bireylerin aktif olarak katılımı sağlanmış olsa dahi en az katılımcının 18-25 yaş arasında olması da yine beklenir ve tutarlı bir sonucu ortaya koymaktadır.

Katılımcıların irdelenen bir diğer demografik özelliği ise medeni durumları olmaktadır. Çalışma bulgularına göre katılımcıların %56,2'lik bir oran ile yarısından fazlasının evli olduğu görülmektedir. Çalışmanın 18 yaş ve üzeri bireylerde yapılmış olması, evli bireylerin de daha yoğunlukta olmasını sağlayan durumlardan biri olmaktadır. Öte yandan Romanlar üzerinde yapılan bir başka çalışmada katılımcıların evlilik oranlarının %90,0 oranında olduğu bulunmuştur (Kolukırk, 2004). Bir başka çalışmada ise katılımcı

Romanların yüzde %79'sının evli olduğu saptanmıştır (Taylan, Barış ve Genç, 2015). Bu yönüyle iki araştırmanın bulgularının, bu araştırmadan elde edilen medeni durumla ilişkili bulguyu desteklediği görülmektedir. Diğer bir deyişle Roman kültüründe yaşayan vatandaşların evliliğe dair yönelimleri fazla olmaktadır.

Literatür bilgisi de göz önüne alındığında Roman vatandaşların en çok sıkıntı yaşadığı durumlardan biri eğitimidir. Araştırmaya katılan bireylerin eğitim durumları incelendiğinde çoğunluğunun ilkökul mezunu ve daha altı düzeyde bir eğitim seviyesine sahip olduğu görülmektedir. Öte yandan üniversite eğitimi almış olan katılımcı hiç bulunmazken, en yüksek lise düzeyine kadar eğitim seviyesine sahip bireylerin olduğu saptanmaktadır. Çalışmada Romanların eğitim seviyelerinin düşük olduğu bulgusu literatürde yer alan bilgileri de destekler nitelikte olmaktadır. Aynı zamanda Tarlabası'nda yaşayan Romanlar üzerinde yapılan bir çalışmada da benzer şekilde düşük eğitim seviyesi ile karşılaşmıştır (Kolukırk, 2004). Bireylerin eğitime önem vermemesi, okula devam etmemesinin sebepleri arasında öncelikle ailelerinin ve yaşadıkları kültürün değer yargıları ve tutumları sayılabilmektedir. Sonrasında ise Romanların çoğu alanda maruz kaldığı ayrımcılık ve dışlanma, onların eğitim hayatına katılımlarını da sekteye uğratmaktadır.

Romanlarda evlilik yapma oranlarının yüksek olmasının yanı sıra erken yaşta evlilikte çok sık rastlanan bir eylem olmaktadır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında katılımcıların %43,8'inin yani neredeyse yarısına yakın orandaki bir kitlenin ilk evliliklerini 15-18 yaş arasında yaptıkları görülmektedir. Bu bulguya göre Romanlar çocuk yaşta evlilikleri onayladığı ve genellikle ilk evliliklerini çocuk yaşta yaptıkları görülmektedir. Benzer şekilde bir çalışma Romanların ilk evlilik yaşını incelemeye almış ve en erken evlilik yaşının 13 olduğunu, 15 yaş altı evlenen özellikle kız çocuklarının da bulunduğunu ortaya koymaktadır. Literatürde de bu iki bulguyu destekler nitelikte bilgiler yer almaktadır (Taylan, Barış ve Genç, 2015).

Görüşülen kişilerden alınan verilere göre Romanların düşük gelir düzeyine sahip olduğu söylenebilmektedir. Çalışma bulgularına göre aylık 1000 TL ve altı gelire sahip olanların oranı %33,1 iken 1000 TL ve 2000 TL arası gelire sahip olanların oranı %30,7'dir. Buna göre katılımcıların yarısından fazlasının asgari ücretin altında gelir seviyesine sahip olduğu görülmektedir. Benzer şekilde literatürde Romanların düşük sosyoekonomik düzeye sahip olduklarını ve çoğunlukla asgari ücretin altında gelirlerinin olduğunu belirten araştırmalar mevcut olmaktadır (Taylan, Barış ve Genç, 2015; Kolukırk, 2004).

Bu bulgular ışığında araştırmanın gelir düzeyi konusunda literatürle tutarlı bilgiler ortaya koyduğu görülmektedir.

Romanların aile yapıları ve aynı hanede yaşayan kişi sayısı da araştırmanın demografik özellikleri olarak incelenmiştir. Buna göre katılımcıların %58,5’lik bir oranla yarısından fazlası çekirdek aile yapısında yaşadığını belirtmektedir. Öte yandan aynı hanede çoğunluk 3 kişi yaşadıklarını öne süren bireylerin daha yoğunlukta olduğu görülmektedir. Literatürde yer alan bilgiler göz önüne alındığında Roman ailelerin Türkiye ortalamasına göre çocuk sayılarının fazla olduğu söylenebilmektedir. Ancak çoğunlukla hanede 3 kişi yaşadıklarını belirtmeleri literatürle zıt bir bulguyu ortaya koymaktadır. Araştırmadaki bireylerin sahip olduğu çocuk sayısını ortaya koyan Tablo 6’ya bakıldığında 3 çocuğu ve 4 çocuğu olduğunu belirten kişi sayısının diğerlerin kıyasla daha fazla olduğu görülmektedir. Bu sonuç ise literatürde yer alan Romanlardaki çocuk sayısı ile ilgili bilgileri destekler nitelikte bir bulgu olduğunu göstermektedir.

Genellikle geçimlerini günlük ve sezonluk işlerle sağladığı bilinen Romanların 7-15 yaş arasındaki çocuklarını çalıştırma durumları da araştırma kapsamında incelenmiştir. Buna göre katılımcılardan %97,7’si 7-15 yaş arası çalışan çocukları olmadığını ifade etmektedir. Yapılan literatür incelemeleri ve çeşitli alan çalışmalarına bakıldığında şehir merkezlerinde Roman ailelerin çocuklarının seyyar satıcılık gibi mesleklerle ilgilendiği sıklıkla görülmektedir. Bu bilgiler ışığında araştırmacıların verdiği cevapların doğruluğu konusunda şüpheye düşülmüştür. Taylan ve arkadaşlarının (2015) yapmış olduğu bir çalışmada Romanlarla yapılan derinlemesine mülakat sonucunda çocuk işçi oranlarının yüksek olduğu saptanmıştır. Bir başka çalışmada ise görüşme yapılan bir öğretmen, Roman öğrencilerinin ailelerine yardım etme amacıyla haftanın belli günleri okula gelmediğini bu yüzden devamsızlıklarının çok yüksek olduğunu ifade etmiştir (Uğurlu, 2013) Bu durumda çocuk işçilerin düzeyinin bulunandan daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır.

Roman vatandaşların çoğunlukla düşük gelir seviyesine sahip oldukları bilinmektedir. Bu sebeple Romanlar çeşitli kurum ve kuruluşlardan yardımlar almaktadırlar. Buna göre katılımcı bireylerin son 1 yıl içerisinde %32,3’ lük oranla, en fazla bağlı bulundukları belediyeden yardım aldıkları görülmektedir. Yapılan başka araştırmada da katılımcı Romanların en fazla %41,1’lik bir oranla belediyeden yardım aldıkları görülmektedir (Taylan, Barış ve Genç, 2015). Bu sonuçlara göre Romanlara en fazla maddi yardım sağlayan kurumlardan birinin belediyeler olduğu görülmektedir.

Katılımcı bireylerin yararlandıkları sosyal güvence türlerine bakıldığında ise %34,6'sının herhangi bir sosyal güvencesinin olmadığı, %34,6'sının ise yeşil kartı olduğu görülmektedir. Literatür bilgisi dikkate alındığında Romanların çoğunluk göçebe hayat yaşadıkları, dönemsel ya da günlük işlerle geçimlerini sağladıkları bilinmektedir. Bu sebeple araştırmaya katılan Romanların da çoğunluğunun yeşil kartının olması veya hiçbir sosyal güvencesinin olmaması beklenir bir sonucu ortaya koymaktadır. Romanlar üzerinde yapılan farklı çalışmaların da sosyal güvence konusunda benzer sonuçları ortaya koyduğu görülmektedir (Kolukırmık, 2004).

Romanlarla ilgili en önemli sosyal sorunlardan biri olan dışlanma sorununa yönelik katılımcıların fikirlerine de yer vermiştir. Buna göre katılımcıların %74,6'sı “şehir merkezi, sinema, okul, hastane, sağlık ocağı gibi yerlere gittiğinizde etnik kökeniniz, dış görünüşünüz, şiveniz vb. özelliklerinizden dolayı kendinizi hiç dışlanmış veya hor görülen, istenmeyen bir kişi gibi hissettiğiniz olur mu?” sorusuna bazen yanıtını vermiştir. Bu bulguya göre bireylerin dışlandıkları hissetme düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilmektedir. Öte yandan literatürde de Romanların dışlanmasına dair bilgiler ve bulgulara erişilebilmektedir. Bu yönüyle çalışma literatürle tutarlı sonuçlar ortaya koymaktadır.

Araştırma kapsamında bireylere bazı ifadeler yöneltilmiş ve bu ifadelere ne düzeyde katıldıklarını ifade etmeleri istenmiştir. Alınan sonuçlara göre katılımcıların %53,1'i çocuğunun okulda nadiren dışlanmış hissettiğini ifade etmiştir. Bu bulgu çocukların eğitim hayatında dışlanma ile karşılaştığını göstermektedir. Bireylerin eğitim seviyesinin düşük olması, bu dışlanmadan kaynaklı olabilmektedir. Öte yandan %54,6'sı kamu kurumlarında kötü muamele görüyorum ifadesine nadiren yanıtını vermiştir. Romanların bir kamu kurumu olan belediyelerden sıklıkla maddi yardım aldıkları göz önüne alındığında kamu kurumlarında kötü muamele görme oranlarının düşük olması beklenir bir sonuç olmaktadır. Bununla birlikte %52,3'lük kısımdaki bireylerin yalnızca %6'sı kamu kurumlarının yardımlarından faydalanamıyorum ifadesine çoğunlukla yanıtını, %0,8'i de belediyelerde hor görülüyorum ifadesine çoğunlukla yanıtını vermiştir. Bu durumda yine aynı şekilde Romanların kamu kurumlarının ve özellikle belediyelerin sunduğu yardımlarından sıklıkla faydalandığını ortaya koymaktadır. Katılımcılara yöneltilen bir diğer ifadeler ise özel sektör ve kamuya iş başvurusu yaptıkları sırada dışlanmalarına yönelik bir ifadedir ve katılımcıların büyük bir bölümü nadiren sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Bu bulgulardan yola çıkarak özellikle kamu kurum ve

kuruluşlarının Romanlara gerekli yardım ve ilgiyi gösterdiğini katılımcı Romanların da büyük çoğunluğunun bu hizmetten memnun olduğu sonucuna varılmaktadır. Kolukırık (2004) ise yaptığı bir çalışmada görüşülen Romanların yarısından fazlasının hiçbir kurum ve kuruluştan memnun olmadığını ileri sürmüştür. İki araştırma sonucu birbiriyle zıt bulguları ortaya koymaktadır. Bu çalışmada kamudan yardım alan kişilerin sayısının fazla olmasının, kurum ve kuruluşlardan memnuniyet düzeyinin arttırıcı yönde bir etkiye sahip olduğu düşünülebilmektedir.

Araştırmanın bir başka değişkenini oluşturan Romanların yaşadıkları hayattan memnuniyet düzeyleri incelendiğinde %69,2'sinin yaşadığı hayattan memnun olduğunu %30,8'inin ise bu konuda kararsız olduğunu ifade etmiştir. Bu bulguya göre Romanların genel olarak yaşadıkları hayattan memnuniyet düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna varılabilmektedir.

Etnik kökenlerinin çoğu alanda sorunları da beraberinde getiren Romanlara, Romanların yaşadıkları sorunun temel sebebi sorulmuştur. Alınan yanıtlara göre %30,8'i asıl sorunun sağlıksız evler olduğunu ileri sürerken, %30,0'u ise sorunların temelinde düşük yaşam kalitesi olduğunu ifade etmiştir. Bu bulguları ise %23,1 ile düşük gelir düzeyi sorunu takip etmektedir. Romanların eğitime gerekli önemi vermemesinin, eğitimsizliği de bir sorun olarak görmemesine neden olduğu düşünülebilmektedir. Taylan ve arkadaşları (2005) ise Romanlarının ilk üç sorunu; işsizlik ve yoksulluk, eğitimsizlik ve düşük yaşam kalitesi olarak sıralamaktadır.

Araştırmaya katılan bireylerin oturdukları ev tipleri, oda sayıları evin mülkiyet durumu gibi evleriyle ilgili kişisel bilgiler de araştırma kapsamında ele alınmıştır. Buna göre Romanların çoğunlukla 2 veya 3 odalı olan apartman dairesinde ve sitede oturduğu görülmektedir. Araştırmanın yapıldığı bölgede kentsel dönüşüm projelerinin yürütülmüş olması sebebiyle bireylerin daha iyi ev şartlarında oturuyor olması beklenir bir sonuçtur. Öte yandan araştırma bulgularına göre %23'lük bir kısmın da hala gecekonduda yaşıyor olduğu kaçınılmaz bir gerçektir.

Gelir düzeyleri çoğunlukla düşük olduğu bilinen bireylerin evlerinin mülkiyet durumlarına bakıldığında %29,2'sinin ev sahibi, %31,5'inin ev sahibi fakat hala borcunu ödediği, %26,2'sinin ise ev sahibi olmadığı fakat kira ödemediği bir evde oturduğu görülmektedir. Buna göre Romanların çoğunlukla kira tercih etmedikleri sonucuna

varılmaktadır. Aynı zamanda araştırmanın yapıldığı bölgenin kentsel dönüşüm alanı olması da bu sonuçların bir sebebi olarak gösterilebilmektedir.

Bununla birlikte katılımcıların büyük çoğunluğunun evlerinin yenilenmesine ihtiyaç duymadığını ve evlerinin yenilenmesini istemediğini ifade ettiği görülmektedir. Bölgenin kentsel dönüşüme uğraması, bu sebeple evlerinin çevresinin yeniden yapılandırılmış olması sebebiyle bireylerin oturdukları evden memnun olması ve yenilenmesine ihtiyaç duymaması beklenir bir sonucu ortaya koymaktadır. Öte yandan Romanların bulundukları bölgeden gitmek istememesi, yerlerinden edilmek istememesi gibi durumlar da bu bulguların sebepleri arasında sayılabilmektedir.

Araştırmanın temel değişkenlerinden biri olan kentsel dönüşüm faaliyetlerinden yararlanılma düzeylerine bakıldığında %76,9'un kentsel dönüşüm projelerinden faydalandığını, %22,3'ün ise kentsel dönüşüm projelerinden faydalanmadığını ifade etmiştir. Buna göre araştırmaya katılan bireylerin büyük çoğunluğunun konutlarına uygulanan kentsel dönüşüm projelerinden faydalandığı görülmektedir. Turan tarafından yapılan bir çalışmada Sulukule'deki Romanların kentsel dönüşüm faaliyetlerine engel olduğu, itiraz ettiği, direnç gösterdiği ve hatta özellikle küçük yaşlarda olan çocukların bazı provokatif eylemlerde bulunduğu öne sürülmektedir. Bu çalışmada ise Romanların kentsel dönüşüme daha olumlu baktığı ve yoğun şekilde katılım gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Bireylerin faydalandığı kentsel dönüşüm faaliyetlerinin bazı niteliklerinden memnuniyet düzeylerini irdeleyebilmek için bireylere bazı ifadeler yöneltmiştir. Verilen cevaplara göre bireylerin %44,6'sı dönüşüm sürecine katılımdan ve taleplerinin dikkate alınması hususundan memnun olduğunu ifade etmiştir. Bireylerin mülkiyetlerinin değer tespitinin adil yapılmasından da %47,7'lik bir kısım memnun olduğunu, %3,8'lik bir kısmında çok memnun olduğu görülmektedir. Kentsel dönüşüm sürecindeki kura yönetiminden de katılımcıların %50'si, dairelerin teslim süresinden ise %69,2'si memnun kalmıştır. Bununla birlikte site içi ortak kullanım alanlarının tamamlanma süresine dair memnuniyet düzeylerine bakıldığında %53,8'lik bir kısmın memnun olduğu sonucu ile karşılaşılmaktadır.

TOKİ yetkilileriyle iletişim kurma imkanlarından ise %36,9'luk bir kesim memnun kalma konusunda kararsız olduğunu ifade etmiştir. Böylelikle kentsel dönüşüm sürecinden en az memnuniyet düzeyine sahip niteliğin TOKİ yetkilileri ile iletişim imkanı olduğu sonucuna varılmıştır. Genel olarak bakıldığında ise %46,9'luk bir kısmın yani

neredeyse katılımcıların yarısının kentsel dönüşüm projesinin uygulanmasından memnuniyet duyduğu görülmektedir.



6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1 Sonuç

Romanların tarihsel açıdan hangi zamanlarda ve nerede çıktıklarına ilişkin kesin bir kaynak yoktur. Romanlar dünyanın dört bir yanına yayılmış durumda olmaları ve bu yayılmalarda benzer şekilde dışlanmalara uğradıkları görülmektedir. Romanlarda her dinden ve mezhepten bireylere rastlanabilmektedir.

Romanlar hayatlarını sürdürme değil o hayatta var olma çabası içerisindeyler. Eğitim düzeylerinin düşük olması sebebi ile nitelikli işlerde çalışmada zorluklarla karşılaşmaktadırlar.

Bu çalışma Romanların barınma ve kentsel dönüşüme yönelik sorunlarının Düzce ili örneği dikkate alınarak bu kapsamda değerlendirilerek ortaya konması amacıyla yapılmıştır.

Cinsiyet değişkenine göre bireylerin %40,8 kadın, %59,2 erkek olduğu, %32'sinin 26-35 yaş aralığında olduğu, yarısından fazlasının %56,2'sinin evli olduğu, büyük bir kısmının eğitim seviyesinin de oldukça düşük olduğu, üniversite eğitimi almış kimsenin bulunmadığı tespit edilmiştir. Literatür taramalarında aynı sonuçların çıktığı tespit edilmiştir. Bu da yapılan çalışmayı destekler niteliktedir.

Romanlarda erken yaşta hatta çocuk yaşta yasal olmayan evliliğin çok yaygın şekilde görüldüğü, çalışmada da %43,8'inin yani neredeyse yarısına yakın orandaki bir kitlenin ilk evliliklerini 15-18 yaş arasında yaptıkları tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalarda Romanlarda kız çocuklarında evlilik yaşının 13'e kadar düştüğü görülmektedir. Genel anlamda romanların erken yaşta evliliğe sıcak baktıkları sonucuna varılmıştır.

Araştırma Roman vatandaşlarının genellikle düşük sosyoekonomik düzeye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Katılımcıların yarısından fazlasının asgari ücretin altında gelir seviyesine sahip olduğu ve çoğunlukla herhangi bir sosyal güvenceye ya da sağlık sigortasına sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Yaşanılan ayrımcılık olgusunun Romanların iş hayatına yansıdığı ve nitelikli işlerde çalışmalarına engel olduğu sonucuna varılmıştır.

Bireylerin şu anda yaşadıkları hayattan memnuniyet düzeylerinin genel olarak yüksek olduğu tespit edilirken, Romanların yaşadıkları sorunların sebeplerinin başında sağlıksız ve konforsuz evde yaşamaları ile düşük yaşam kalitesi geldiği çoğunlukla öne sürülen maddeler olmaktadır.

Yaşam alanlarının değişmesi ile barınma sorunları ile karşı karşıya kalan Romanların kentsel dönüşüm faaliyetlerine daha olumlu baktığı ve kentsel dönüşüm projelerine katılım oranlarının da yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Buna göre araştırmaya katılan bireylerin büyük çoğunluğunun konutlarına uygulanan kentsel dönüşüm projelerinden faydalandığı tespit edilmiştir. Romanların yapılan kentsel dönüşüm projesine kendi katılımlarının sağlanarak yapıldığını düşündükleri sonucuna varılmıştır.

Roman vatandaşların faydalandıkları kentsel dönüşüm projesine yönelik memnuniyet düzeylerinin genel anlamda yüksek olduğu yalnızca TOKİ yetkilileriyle iletişim kurma imkânı konusunda memnuniyet düzeyinin biraz daha düştüğü tespit edilmiştir. Bu da yapılan kentsel dönüşüm projesinin içinde yaşayan insanların sorularına dönüş konusunda sorunlarla karşılaşıldığı sonucunun çıkmasını sağlamıştır.

Romanların yaşadıkları ev tipi ile konutlarının yenilenmesine ihtiyaç duymasına dair düşüncelerini inceleyebilmek adına ki kare analizi yapılmıştır. Yapılan bu analize göre Romanların yaşadıkları ev tipi ile konutlarının yenilenme ihtiyacına dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulguya göre yaşanan evin niteliği, bireylerin konutlarını yenileme düşüncelerini etkilemektedir. Müstakil evde yaşayan Romanların yaşadıkları evlerden memnun olduğu ve yenilenmeye ihtiyacı olmadığını düşündükleri, site ve apartman dairesinde yaşayanların ise yenilenme ihtiyacı hissettikleri sonucuna varılmıştır.

Son olarak yaşadıkları evin mülkiyet durumları ile konutlarının yenilenmesini istemeye dair düşüncelerini inceleyebilmek adına ki kare analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre Romanların yaşadıkları evin mülkiyet durumu ile konutlarının yenilemek istemelerine dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yani yaşanan evin mülkiyet durumu, bireylerin konutlarını yenilemek isteme durumlarını etkilememektedir. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların yarısından fazlasının evlerini yenileme isteği duymadığı ve bunun mülkiyet durumu ile bağlantılı olmadığı şeklinde bir sonuca varılmıştır.

6.2 Öneriler

1. Araştırma yalnızca Düzce ilindeki Çamköy ve Ağa mahallelerinde ikamet eden bireylerden oluşmaktadır. Sonuçların daha genellenebilir olmasını sağlamak adına farklı lokasyonlardaki bireylerin de eklenerek çalışmanın tekrarlanması önerilebilir.

2. Araştırmanın örneklem sayısı 130 kişi ile sınırlıdır. Sonuçların daha geniş kitlelere yayılabilmesi amacıyla araştırmanın daha geniş bir örneklem dahil edilerek tekrarlanması önerilebilir.
3. Çalışmaya dahil edilen ve kentsel dönüşümden faydalanmamış olan kişi sayısı sınırlıdır. İki grubun karşılaştırılarak farklı sonuçları ortaya konabilmesi adına kentsel dönüşümden faydalanmamış kişilerin daha fazla dahil edilmesi önerilmektedir.
4. Araştırma kapsamında Romanlarda eğitim düzeyinin büyük bir sorun olduğu görülmüştür. Bu bağlamda ilgili kurum ve yetkililere Romanlarda eğitim faaliyetlerinin düzenlenerek artırılması ve böylelikle birtakım sorunların ortadan kaldırılabileceği önerilmektedir.
5. Araştırma sonuçlara bakılarak Romanların kamusal hizmetlerden daha fazla yararlanmasını sağlamak adına, yoğun olarak yaşadıkları mahalle ve bölgelere Sosyal Hizmet Merkezi uygulamaları yapılmasını sağlayan kurumlar açmak önerilmektedir.
6. Roman ailelerin barınma sorunları ile ilgili farkındalık yaratma adına mikro, mezzo ve makro alanda sosyal hizmet uygulamalarıyla güçlendirici faaliyetler yapılması önerilmektedir.
7. Akademisyenler ve politikacıların ortak katılımları ve yaptırımları ile Romanların yaşadığı sorunların tespitinin yapılp, çözüm geliştirmek için gerekli organizasyonların sağlanması önerilmektedir.
8. Romanlarda erken evliliklerin önüne geçebilmek ve eğitim hayatına devam etmelerini sağlamak adına farkındalık çalışmaları yaparak, eğitim gördükleri süre zarfında ekonomik olarak desteklenmesi adına başarı bursları verilmesine imkan oluşturmak için politikaların yürütülmesi önerilmektedir.
9. Sosyal Çalışmacıların görev yetkileri dahilinde okullarda Roman olan çocuklar ve Roman olmayan çocuklar arasında sosyal dışlanma ve akran zorbalığını önleyebilmek adına Okul Sosyal Hizmeti uygulaması ile her okula bir Sosyal Çalışmacı istihdam edilmesi önerilmektedir.
10. Romanların dışa kapalı bir yapıda olduklarını göz önünde bulundurursak yaşadıkları şehrin belediyeleri tarafından yılın belli dönemlerinde diğer kültürlerle iç içe geçmeleri ve kendi kültürlerini tanıtabilecekleri etkinlikler düzenlenmesi önerilmektedir.



KAYNAKLAR

- Alper, Y. (2009), "Kayıtdışı İstihdam ve Sosyal Güvenlik Reformunun Başarısı", Sosyal Güvenlik Dergisi, Sayı:2, (21-32).
- Atkinson, A. B. (1998). Exclusion, Employment and Opportunity. Londra: London School of Economics, Centre for Analysis of Social Exclusion, CASE Paper no.4.
- Ayan, E., Kolukırk S. (2010). Kocaeli Kenti İzmit İlçe Merkezindeki Yoksul Roman/Çingene Gruplarının Sosyolojik Görünümü. Marka Yayınları: Kocaeli.
- Aydemir, E. (2011). Evlilik mi Evcilik mi? Erken ve Zorla Evlilikler- Türkiye’de Çocuk Gelinler, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Sosyal Araştırmalar Merkezi, USAK Rapor No: 11-08
- Aydınlı, H. İ., & TURAN, H. (2012). Kuramsal ve Yasal Çerçeve Türkiye’de Kentsel Dönüşüm. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 61-70.
- Akkar, Z. M. (2006), "Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı'daki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye", Planlama Dergisi, Sayı:2, s. 29-38.
- Arabulan, S. (2015). Kentsel Dönüşüm Kapsamında Kimliğin Yeniden Kazanımı: Edirne - Karaağaç Örneği, Basılmamış Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne
- Arayıcı, A. (2008). Avrupa’nın Vatansızları Çingeneler, 1. Basım, Kalkedon Yayınları: İstanbul.
- Arseven, A. (2001). Alan Araştırma Yöntemi, Ankara, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2. Baskı, 2001.
- Ataöv, A., & Osmay, S. (2007). Türkiye’de kentsel dönüşümüne yöntemsel bir yaklaşım. *Metu Jfa*, 2, 57.
- Balamir, M., 2005b. Türkiye’de Kentsel İyileştirme ve Dönüşümüne İlişkin Güncel Öneri ve Modeller, Mimarlık, 322, 28-35.
- Balkız, Ö., & Göktepe, T. (2014). Romanlar ve Sosyo-Ekonomik Yaşam Koşulları: Aydın İli Örneğinde Bir Alan Araştırması, Sosyoloji Dergisi, Sayı:30, s. 1-39.
- Baransü, B., 1989. Şehir Yenileme, Rey Basımevi, İstanbul
- Berger, H., & Sağlam, M. Y. (2000). *Çingene mitolojisi*. Ayraç.32wa5
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2017). Bilimsel araştırma yöntemleri (21. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Byrbe, D. (1999). *Social exclusion*. Buckingham: Open University Press.
- Cıraoğlu, A., & İslam, T. (2006). Soylulaştırma ve İstanbul [Gentrification and İstanbul]. *Mimar ist* 21.
- Çatalbaş, F. (2011). Kentsel dönüşüm projelerinin mekânsal ve sosyo-ekonomik etkileri: Diyarbakır ili Suriçi bölgesi örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Taşınmaz Geliştirme Anabilim Dalı*.
- Çelik, F. (2004). Exploring Marginality in the Ottoman Empire: Gypsies or People of Malice (Ehl-i Fesad) as Viewed by the Ottomans, EUI Working Paper, RSCAS, No/39.
- Daşkıran, F. (2016). Kentsel Dönüşüm Sürecinde Deprem Riski Altında Gayrimenkul Değerlemesi: Denizli Örneği, Basılmamış Doktora Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Daşkıran, F., Ak, S. (2015). 6306 Sayılı Kanun Kapsamında Kentsel Dönüşüm, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 3.

Dayıoğlu, O. (2006), Kentsel Gelişimde Dönüşüm Projeleri: Süreç ve Aktörlerin Tanımlanması, Zeytinburnu Örneği, İstanbul.

Demirsoy, M.S. (2006). Kentsel dönüşüm projelerinin kent kimliği üzerindeki etkisi (Lübnan-Beyrut Solidere Kentsel Dönüşüm Projesi örnek alan incelemesi), Tez (Yüksek Lisans). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Deringöz, T. (2017). *Kentsel dönüşümün kentsel aidiyet duygusu üzerindeki etkisi: Kırşehir ili örneği* (Master's thesis, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Doğan, H.H (2015). “Yerel Yönetimlerin Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sürecine Halkın Katılımı”, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8.2.

DPT (2001), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Kayıtdışı Ekonomi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.

Ertaş, M. (2011). Kentsel dönüşüm çalışmalarında sosyal boyutun incelenmesi, Ankara ve Londra örnekleri, Selçuk Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu TeknikOnline Dergisi, 10(1): 4-15.

Fırat, M., & İlhan, S. Çingenelerde Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma: Malatya Örneği. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(3), 265-277.

Fraser, A. (2005). -Avrupa Halkları- Çingeneler, çev. İlkin İnanç, İstanbul, Homer Kitabevi,1. Basım.

Genç, Y., Seyyar, A., (2010). Sosyal Hizmet Terimleri (Ansiklopedik “Sosyal Pedagojik Çalışma” Sözlüğü), Sakarya Kitabevi, Sakarya

Genç, Y., Taylan, H. H., & Barış, İ. (2015). Roman Çocuklarının Eğitim Süreci ve Akademik Başarılarında Sosyal Dışlanma Algısının Rolü.

Giddens, A. (2013), Sosyoloji, Kırmızı Yayınları, İstanbul.

Genio, Eyal; “Neither Muslims nor Zimmis: The Gypsies (Roma) in the Ottoman State”, Romani Studies 5, Vol. 14, No. 2, 2004, p. 117-144.

Gülersoy, N. Z. (1997) Şehrsel Koruma Ders Notları (Yayınlanmamış), İstanbul Teknik Üniversitesi, 11-53.

Helsinki Yurttaşlar Derneği, (2008). “Eşitsiz Vatandaşlık: Türkiye Çingenelerinin Karşılaştığı Hak İhlalleri ”http://www.hyd.org.tr/staticfiles/files/biz_buradayiz_-_turkiye%27de_romanlar-2.pdf

Karan, U. (2017). Görmezlikten Geline Eşitsizlik: Türkiye’de Romanların Barınma ve Eğitim Hakkına Erişimi, Sıfır Ayrımcılık Derneği ve Uluslararası Azınlık Hakları Grubu (MRG).

Kayasü S., Yetişkul E. (2013). “Bir Araştırma Çerçevesi: Soylulaştırma 2.0”, Planning, 23.3: 147-152

Kenrick, D. (2006). Çingeneler, Ganj’dan Thames’e, Çev. Bahar Tırnakçı, İstanbul, Homer Kitabevi ve Yayıncılık, 1.Basım, s. 53.

Keleş, R. (2012). Kentleşme Politikası, Ankara: İmge Yayınevi.

Özden, K. (2010). Yeditepe Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi, No:11.

- Kolukirik, S. (2004). Aramızdaki Yabancı: Çingener. İzmir: Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kurumlar Sosyolojisi Anabilim Dalı. İzmir.
- Kolukirik, S. (2005). "Türk Toplumunda Çingene İmgesi ve Önyargısı", *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, Cilt 8, Sayı 2, s.52-71.
- Kolukirik, S. (2006). Sosyolojik perspektiften Türk (iye) çingeneri: İzmir çingeneri üzerine bir araştırma. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 3(1), 1-24.
- Kolukirik, S. (2013). Romanlar ve akraba gruplar taslak eylem planı. 2023 hedefleri çerçevesinde yoksul gruplara yönelik destekleyici müdahaleler ve sosyal politikalar, Kocaeli.
- Kurt, T. S. (2010). Yurttaşlık kavramı ve Türkiye’de yurttaşlık: Edirne Çingenerinin/Romanlarının yurttaşlık algısı üzerine bir araştırma
- Marsch, A. (2008). Türkiye Çingenerinin Tarihi Hakkında. *European Roma Rights Center Country Reports Series*, (17), 5-18.
- Marushiakova, E., Vesselin P. (2006). Osmanlı İmparatorluğu’nda Çingener- Balkan Tarihinde Bir Katkı- çev. Bahar Tırnakçı, İstanbul, Homer Kitabevi, 1.Basım.
- Mezarcıoğlu, A. (2010). *Çingenerin Kitabı: Tarihi, sosyolojik ve antropolojik bir kaynak*. Cinius.
- Miroğlu, F. S. (2018). Kentsel Dönüşüm Sürecinde Sosyal Dışlanma; Fikirtepe Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Oprisan, Ana; "Overview on the Roma in Turkey", KURI – an online journal of the- Dom Research Journal, Vol. 1, No. 7, Fall/Winter 2002.
- Oruç, G. D. (2015). Şehir Eski Merkezlerinde Mekansal Değişim Ve Yeniden Canlandırma Stratejileri: İstanbul Tarihi Yarımada Eminönü Örneği, Doktora Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Özen, Y., & Gül, A. (2007). Sosyal ve Eğitim Bilimleri Araştırmalarında Evren- Örneklem Sorunu/ Populstion- Sampling Issue On Social And Educational Research Studies, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, (15).
- Özden, P. P. (2008), Kentsel Yenileme, İmge Kitabevi, Ankara.
- Özgür Kocaeli (10.10.2006), Yine Kamulaştırma Yine Tepki. Son erişim tarihi 12.10.2020
- Özkan, A. R. (2000). Türkiye Çingeneri, Ankara, Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, Kültür Bakanlığı Yayınları /2456.
- Özkul, M. (2017). Dünyada Ve Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Projelerinin Finansman Yöntemleri, Uzmanlık Tezi, İller Bankası Anonim Şirketi, Ankara.
- Polar, S., Dostoğlu, N., (2007). Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine: Bursa’da Kükürtlü ve Mudanya Örnekleri, Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt 12, Sayı 1, 61.
- Sağır, A. (2009). Kentsel Dönüşümlerden Sosyal Değişmelere: Pendik Belediyesi Örneği. Akademik İncelemeler, 4(2), 57-80.
- Seyyar, A. (2010), "Kent(li)lerin Sosyallesememe Sorunu: Romanlar Sosyal içirme Politikalarının Neresinde?", *Yerel Siyaset Dergisi*, 4 (38)
- Şen, B., "Soylulaştırma: kentsel mekanda yeni bir Ayırışma Biçimi", (Ed.Hative Kurtuluş), İstanbul’da Kentsel Ayırışma Mekansal Dönüşümde Farklı Boyutlar, Bağlam Yayınları, Ankara, 2005.

- Şentürk, Ü. (2014), "Mekân Sadece Mekân Değildir: Kentsel Mekânın Yeni Tezahürleri", Doğu Batı Dergisi, Sayı:67, s. 85-106.
- Şişman, A., Kibaroglu, D. (2009). Dünyada Ve Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, Ankara.
- Taylan, H.H, Barış, İ. (2015). Romanlar ve Sosyal Dışlanma, Çizgi Kitabevi Yayınları:581, Konya.
- Taylan, H.H, Barış, İ., Genç, Y. (2015). Kocaeli Romanları Üzerine Bir Araştırma, Uluslararası Roman Sorunları Çalıştayı Bildiri Kitabı, Kocaeli.
- Taylan, H.H, Barış, İ., Genç, Y. (2015). Roman Çocuklarında Madde Kullanım Eğilimleri: Kocaeli Romanları Örneği, Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, Sayı:29, Bahar/2017/1
- Tekeli, İ., 1994. Bir Kentsel Tasarım Kuramının Geliştirilmesi Üzerine Düşünceler, Kent, Planlama, Politika, Sanat, s.591-611, Ed. Tekeli, İ., ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını, Ankara.
- Tekeli, İ. (2011). Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm Yazıları, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Tuna, M., OĞUZ, N., & KOLUKIRIK, S. (2006). Menemen çingenelerinin sosyo-kültürel özellikleri: Kazımpaşa mahallesi örneği. *Uluslararası Çingene Sempozyumu, Ulaşılabilir Yaşam Derneği*, 6-7.
- Turan, D. (2009) Yoksulluk ve Kimlik Klişeleri Arasında Sulukule Mücadelesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Türk, S., (2012). Sustainability In Urban Renewal: A Case Study Of The Oldest Historical Business District In Beyoglu, Istanbul, Turkey.
- Tüfekçi, Y. (2017). Kentsel dönüşüm: Yerel yönetimlerin kentsel dönüşüm mevzuatına yönelik kurumsal yapılanma ve kapasiteleri. Tez (Yüksek Lisans). İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Uğurlu, Ö. (2013). Dönüşen Kentlerde Çingene Olmak: İzmit Örneği/Being A Gipsy in Transforming Cities: The İzmit Case. *Mülkiye Dergisi*, 37(1), 71-104.
- Uslugil, T. (2010), Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Kamu Yararı: Meram Belediyesi Kentsel Dönüşüm Projeleri, Konya.
- Yasin, M. (2005), "Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Hukuki Boyutu", TBB Dergisi, Sayı:60.
- Yılmaz, E. (2009). Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında Süreç ve Aktörler: Sulukule Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yiğit, G., “Kentsel Yenileme ve İstanbul: Tarla başı Örneği”, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011.

EKLER

EK 1: Anket Soru Formu

SORU FORMU Anket no:

İyi günler,
Romanların mekân ve barınma sorunlarıyla ilgili yüksek lisans tezi kapsamında araştırma yapmaktayız. Araştırmanın geçerli ve güvenilir olması için vereceğiniz samimi cevaplar çok önemlidir. İlginiz ve yardımınız için şimdiden teşekkür ederiz.
Elif Varol ve Doç. Dr. Hasan H. Taylan

1. Kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz? (kendinizi nasıl adlandırıyorsunuz)

2. Medeni durum

- 1) Evli [] 2) Bekâr [] 3) Ayrı/boşanmış [] 4) Dul/eşi vefat etmiş []

3. İlk evlilik yaşıınız? [.....]

4. Aile Yapısı

- 1) Çekirdek aile (anne-baba ve evlenmemiş çocuk) []
2) Geniş aile (anne-baba ve evli çocuklar) []
3) Parçalanmış aile (dul/ayrı/boşanmış; tek ebeveynli aileler) []

5. Hanede siz dâhil toplam kaç kişi kalmaktadır? [.....]

6. Kaç çocuğunuz vardır? [.....] çocuğum var.

7. 7-15 yaş arasında çocuklardan çalışan var mı?

- 1) Evet [] 2) Hayır []

8. Yararlandığınız sağlık/sosyal sigortanız (SGK) nedir?

- 1) Yok []
2) Yeşilkart []
3) SSK []
4) Emekli Sandığı []
5) Bağ-kur []

9. Sizin ya da ailenizin son 1 yılda yardım aldığı kişi/kurumlar nelerdir?

- 1) Aile-akraba-eş-dost-akraba-tanıdıklar []
2) Belediyelerden []
3) Kaymakamlık (SYDV), valilik, muhtarlık []
4) Sosyal yardım dernekleri vevakıflardan []
5) Dini kurum/kuruluşlardan []

10. Şehir merkezi, sinema, okul, hastane, sağlık ocağı gibi yerlere gittiğinizde etnik kökeniz, dış görünüşünüz, şiveniz vb. özelliklerinizden dolayı kendinizi hiç dışlanmış veya hor görülen, istenmeyen bir kişi gibi hissettiniz olur mu?

- 1) Çoğu zaman []
2) Bazen []
3) Hiçbir zaman []

11. Aşağıdaki ifadelere/durumlara hangi sıklıkla maruz kalırsınız?

		Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Çoğunlukla	Her zaman
11.1.	Çocuğum okulda kendini hor görülen veya dışlanmış hissediyor	1	2	3	4	5
11.2.	Hastane, vergi dairesi, nüfus müdürlüğü gibi kamu kurumlarında sorun yaşıyorum ve kötü muamele ile karşılaşıyorum.	1	2	3	4	5
11.3.	Kamu kurumlarından ve yardımlarından faydalanamıyorum.	1	2	3	4	5
11.4.	Belediyelere bir işim düştüğünde zorlukla karşılaşıyorum, dışlanıyor ve hor görülüyorum.	1	2	3	4	5
11.5.	Kendimi toplumdan dışlanmış veya hor görülmüş hissediyorum	1	2	3	4	5
11.6.	Kendim veya yakınım özel sektörde iş müracaatında zorluk yaşıyor, dışlanıyor veya hor görülüyorum.	1	2	3	4	5
11.7.	Kendim veya yakınım kamu kurumlarına iş müracaatında zorluk yaşıyor, dışlanıyor veya hor görülüyorum.	1	2	3	4	5

12. Hayatınızdan ne derece memnunsunuz?

- 1) Çok Memnunum []
2) Memnunum []
3) Ne Memnunum Ne De Memnun Değilim []
4) Memnun Değilim []
5) Hiç Memnun Değilim []

13. Sizce romanların yaşadıkları en büyük sorun nedir? (birden çok işaretleyebilirsiniz).

- 1) Konforsuz/sağlıksız evler/konutlar []
- 2) Toplum tarafından dışlanma []
- 3) Düşük yaşam kalitesi []
- 4) İşsizlik, düşük gelir düzeyi []
- 5) Eğitimsizlik []
- 6) Diğer []

14. Oturulan ev tipi hangisidir?

- 1) Apartman daire []
- 2) Müstakil ev []
- 3) Site []
- 4) Gecekondu/Baraka tipi []
- 5) Naylon/Çadır []

15. Bu ev / daire -banyo ve mutfak hariç- kaç odalı? [.....oda]

16. Aşağıdakilerden hangisi yaşadığınız yerin durumunu en iyi tanımlar?

- 1) Kendime ait []
- 2) Kendime ait ama borcu var []
- 3) Kira []
- 4) Ev benim değil ama kira vermeden oturuyorum []
- 5) Diğer []

17. Oturduğunuz konutun yenilenmeye ihtiyacı olduğunu düşünüyor musunuz?

- 1) Evet []
- 2) Hayır []
- 3) Kararsızım []

18. Oturduğunuz konutu yenilemek ister misiniz?

- 1) Evet []
- 2) Hayır []
- 3) Kararsızım []

19. Kentsel dönüşüm sürecinden yararlandınız mı?

- 1) Evet []
- 2) Hayır []

20. Kentsel dönüşüm sürecinden yararlandıysanız memnuniyetinizi lütfen belirtiniz?

	Çok memnunum	Memnunum	Ne memnunum ne de değilim	Memnun değilim	Hiç memnun değilim
1. Dönüşüm Sürecine Katılımınız (Taleplerinizin Dikkate Alınması)	5	4	3	2	1
2. Mülkiyetinizin Değer Tespitinin Adil Yapılma Durumu	5	4	3	2	1
3. Kura Yönetimi	5	4	3	2	1
4. Dairelerin Teslim Süresi	5	4	3	2	1
5. Site İçi Ortak Kullanım Alanlarının Tamamlanma Süresi	5	4	3	2	1
6. TOKİ Yetkililer ile İletişim İmkânı	5	4	3	2	1
7. Bu Projenin Hayata Geçmesinden Memnuniyet Düzeyiniz	5	4	3	2	1

21. Cinsiyet: 1- Kadın [] 2- Erkek []

22. Yaşınız [.....]

23. Ailenizin toplam aylık geliri ne kadardır? [.....]

24. Eğitim durumunu belirtir misiniz?

- 1- Okur-yazar değil []
- 2- Okur-yazar fakat diploma yok []
- 3- İlkokul mezunu []
- 4- Ortaokul/ilköğretim mezunu []
- 5- Lise ve dengi okul mezunu []
- 6- Üniversite ve üzeri mezunu []

25. Geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz?/meslek [.....]

26. Mahalleniz? [.....]

27. Kentsel dönüşüm konusunda yetkililere iletmek istediğiniz neler var?